

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

VADYBOS INSTITUTAS

ODETA ŽELVYTĖ

**PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VEIKLOS
STIPRINANT GYVENTOJŲ SAUGUMĄ VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

prof. dr. B. Pitrenaitė – Žilėnienė

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

VADYBOS INSTITUTAS

**PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VEIKLOS
STIPRINANT GYVENTOJŲ SAUGUMĄ VERTINIMAS**

Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621N20023

Vadovė

_____ prof. dr. B. Pitrenaitė – Žilėnienė

2013 11

Recenzentas

2013

Atliko

NSVmns 2-01 gr. stud.

_____ O. Želvytė

2013 11

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS	8
1. SAUGUMO UŽTIKRINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	11
1.1 Piliečių (bendruomenių) įtraukimo į saugumo stiprinimo veiklą svarba	11
1.2. Bendruomenių įsitraukimo į saugumo užtikrinimo veiklą skatinantys veiksniai	15
1.4. Savivaldybės vaidmuo saugumo stiprinimo veikloje	18
2. SAUGUMO UŽTIKRINIMO LYGMENYS	20
2.1 Lietuvos (ne)saugumo sritys	23
2.2 Teisinis saugumo užtikrinimo savivaldybėje reglamentavimas.....	24
2.3. Saugios savivaldybės kūrimo Lietuvoje patirties 2011-2012metų apžvalga.....	27
3. TYRIMAS: PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VEIKLOS STIPRINANT GYVENTOJŲ SAUGUMĄ VERTINIMAS	31
3.1. Tyrimo metodika.....	31
3.2. Rezultatų analizė	35
3.2.1. (Ne)saugumo veiksnių ir jų pokyčių vertinimas	37
3.2.2. Saugumo stiprinimo procesų vertinimas	41
3.2.3. Bendradarbiavimo saugumo stiprinimo srityje vertinimas.....	54
3.2.4. Saugumo stiprinimo veiklos rezultatų ir saugumo būklės pokyčių vertinimas	59
IŠVADOS	63
SIŪLYMAI	64
LITERATŪRA.....	66
ANOTACIJA	70
ANOTATION	70
SANTRAUKA	71
SUMMARY	73
PRIEDAI.....	75

PRIEDAI

1 priedas.....	78
----------------	----

LENTELĖS

1 lentelė. Nesaugumo veiksniai.....	23
2 lentelė. Tyrimo instrumentarijus.....	33
3 lentelė. Respondentų duomenys.....	34
4 lentelė. Interviu metu gautų duomenų kategorijų grupės.....	36
5 lentelė. Nesaugumo veiksmų kategorijos.....	39
6 lentelė. Nesaugumo veiksmų ir jų pokyčių vertinimo kategorijos.....	41
7 lentelė. Saugumo stiprinimo procesų vertinimo kategorijos.....	54
8 lentelė. Bendradarbiavimo saugumo stiprinimo srityje vertinimo kategorijos.....	58
9 lentelė. Duomenys apie nusikalstamas veikas padariusius nepilnamečius asmenis.....	60
10 lentelė. Užregistruotų gaisrų skaičiaus pokytis.....	61
11 lentelė. Užregistruoti neblaivūs vairuotojai.....	62
12 lentelė. Saugumo stiprinimo veiklos rezultatų ir saugumo būklės pokyčių vertinimo kategorijos....	62

PAVEIKSLAI

1 pav. Bendruomenių įsitraukimo į saugumo užtikrinimo veiklą skatinantys veiksniai.....	17
2 pav. Karinių grėsmių tipai.....	21
3 pav. Pasvalio PGT vykdoma veikla.....	49
4 pav. Nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veiklas, skaičius.....	63

SANTRUMPOS

1. **SSK** – Saugios savivaldybės koncepcija
2. **PSO** – Pasaulio Sveikatos organizacija
3. **VRM** – Vidaus reikalų ministerija

IVADAS

Nūdienos visuomenė gyvena tokioje aplinkoje, kuri turi tendenciją vienu ar kitu aspektu būti rizikinga, būtent todėl daugelyje valstybių, tuo pačiu ir Lietuvoje egzistuoja gyventojų, turto, aplinkos, infrastruktūros saugumo užtikrinimo problemų.

Dėl minėtųjų priežasčių pasaulyje tikslingai veikia Pasaulio sveikatos organizacija, inicijuojamas saugių bendruomenių kūrimasis. Saugumo užtikrinimo veiklos problematiką analizuoja ne tik aukšto rango pareigūnai, kurių dėka išsivysto teisinio reglamentavimo pagrindas, tačiau taip pat tikslingai dirba specialiųjų tarnybų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų, savanoriškų draugijų atstovai siekdami užtikrinti kiek įmanoma labiau saugią aplinką, eliminuojant grėsmių rizikos pasireiškimo tikimybę. Taip pat siekiama vis labiau įtraukti į saugumo užtikrinimo veiklą pačius gyventojus, didinant pastarųjų nuovokumą saugumo užtikrinimo klausimais. Tai netūrėtų tapti prioritetine veikla tik tam tikroms, specialioms, tik tiesiogiai su saugumo užtikrinimu susijusioms institucijoms. Saugumo užtikrinimu įvairiuose lygmenyse turėtų susirūpinti ir patys gyventojai. Gebėjimas kurti saugią aplinką priklauso ne tik nuo atsakingų institucijų, jų tarpusavio bendradarbiavimo, gebėjimo įtraukti, informuoti gyventojus, bet ir nuo kiekvieno iš gyventojų suinteresuotumo kurti saugius namus, saugią gyvenamąją aplinką, saugias mokyklas, saugią infrastruktūrą, kur vienu ar kitu atveju galima rasti bendruomenės nario susisaistymą, jam aktualiame kontekste. Tačiau statistinių duomenų analizė parodo, kad ne visada sėkmingai pavyksta išvengti rizikos veiksnių pasireiškimo. Todėl, iškyla diskusinis klausimas reikalaujantis išsamesnės analizės, platesnio požiūrio dėl to kas yra padaroma neveiksmingai, kokios naudojamos priemonės yra mažiau ar visai neefektyvios, taip pat kokios priežastys lemia nepakankamą gyventojų įtraukimą į saugumo užtikrinimo veiklą ir pasitikėjimo bei bendradarbiavimo stoką. Pilietinės visuomenės instituto atliktas tyrimas „Lietuvos pilietinės galios“ atskleidė įsišaknijusias visuomenės ir valdžios problemas. Jos pasireiškia atotrūkiu tarp visuomenės ir valdžios, valdžios uždarumu, žmonių nepasitikėjimu saugumo užtikrinimo institucijomis. Pasyvumo priežastis – netikėjimas savo galiomis ir galimybe pakeisti padėtį. Įsigalėjusių nuostatų įveikimas, kad nuo gyventojų niekas nepriklauso, gali būti įveiktas tik per savivaldos stiprinimą (Mačiulytė, Ragauskas, 2007). Taigi daugelyje atveju ne vyriausybė, bet savivaldybė yra arčiausiai žmogaus, kad ir kokiame kontekste gyventojų problema egzistuotų. Gyventojų saugumo užtikrinimas taip pat ne išimtis. Savivaldybės veikla orientuota į gyventojų saugumo stiprinimą yra itin svarbi ir reikšminga.

Temos aktualumas. Saugi bendruomenė vis dar iki galo neišspręstas uždavinys, ne tik globalioje ar nacionalinėje aplinkoje gyvenantiems individams, bet tai yra svarbu ir tiems, kurių saugumo ribas apima savivaldybės lygmuo. Saugioms savivaldybėms privalu sudaryti darnią aplinką ne tik kiekvienoje iš jų

atskirai, bet ir bendrame kontekste kartu. „Galimybė gyventi aplinkoje, kurioje nevyrauja baimė patirti smurtą, nukentėti nuo nusikalstamų veikų ir kitų grėsmių yra viena iš esminių žmogaus gyvenimo sąlygų“ (Saugios savivaldybės koncepcija, 2011, p. 12). Labai svarbu tinkamai apibrėžti (ne)saugumo sritis ir veiksnius, kad to rezultate būtų įmanoma priimti racionalius, pagrįstus sprendimus dėl esamos saugumo būklės savivaldybėje ir dėl poreikio ją gerinti. Statistika sumuojanti nesaugumo veiksnius, pagrindžia būtinybę Lietuvoje daugiau dėmesio skirti saugumo būklei ir jos gerinimui.

Temos iširtumas ir darbo naujumas. Visuomenės ir mokslinių tyrėjų diskusijos nagrinėjama tema yra pakankamai naujos. Saugių bendruomenių kūrimąsi ir jų vystymąsi vienu ar kitu aspektu yra tyrinėję Lietuvos ir užsienio mokslininkai. Saugumo programas nagrinėjo Cecilia Nordqvist, Toomas Timpka, Kent Lindqvist (2009), saugios savivaldybės organizacinės valdymo struktūros kūrimąsi nagrinėjo Birutė Pitrenaitė, Algirdas Astrauskas, Birutė Mikulskienė, (2011). Genovaitė Babachinaitė savo publikacijose analizuoja nusikalstamumo struktūrą ir raidą.

Saugumą bendrąją prasme ir saugumo užtikrinimo lygmenis analizavo tokie autoriai, kaip Barry Buzan (1997), Genovaitė Babachinaitė (2006), Erika Matulionytė (2008) ir kt. Tokie autoriai kaip Ramūnas Vanagas (2006), Simonas Nikartas (2010) analizavo pilietiškumo svarbą saugumo veiklos užtikrinimo procese. Alfonsas Laurinavičius (2001) pateikė teisėtvarkos institucijų analizę. Analizuojant saugumo jausmą ir jo svarbą visuomenei remtasi Andželikos Vosiliūtės (1994) darbais taip pat VRM užsakymu 2006 m. – 2011 m. vykdyto sociologinio tyrimo rezultatais. Analizuojant saugumo stiprinimo veiklą buvo itin aktualu Saugios savivaldybės koncepcija (2011) ir jos įgyvendinimas Lietuvoje (2011 m.; 2012 m.).

Tyrimo objektas. Pasvalio rajono savivaldybės veikla stiprinant gyventojų saugumą.

Problema. Kurti, o kartu ir įgyvendinti saugumo užtikrinimo priemonės taip pat stiprinti bendruomenes, tokia užduotis priskirtina spręsti ne tik savivaldybių politikams, bet ir kitoms suinteresuotoms institucijoms, kurios visos kartu turi dirbti bendro tikslo linkme. Būtent todėl formuojamas probleminis klausimas, ar savivaldybės teritorijoje veikiančių institucijų bendra veikla stiprinant gyventojų saugumą yra rezultatyvi?

Tikslas. Išanalizuoti ir įvertinti savivaldybės veiklos stiprinimą gyventojų saugumo atžvilgiu.

Darbo uždaviniai. Tikslo siekiama realizuojant šiuos uždavinius:

- 1) Išnagrinėti saugumo užtikrinimo teorinius aspektus;
- 2) Apžvelgti Lietuvoje Saugios savivaldybės koncepcijos požiūriu gyventojų saugumo užtikrinimo ypatumus;
- 3) Atlikti Pasvalio rajono savivaldybės veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimą;

4) Susisteminti gautus rezultatus, pateikti išvadas bei pasiūlymus.

Tyrimo metodai. Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų savivaldos veiklą reglamentuojančių teisės aktų analizė. Empiriniame tyrime taikytas savivaldybės dokumentų analizės metodas bei pusiau struktūrizuotas interviu.

Darbos struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys skyriai taip pat pateikiama dvylika lentelių ir keturi paveikslai. Pirmojoje darbo dalyje nagrinėjami teoriniai požiūriai į saugumo užtikrinimą vietos savivaldos lygiu. Antroji dalis skirta analizuoti Lietuvos savivaldybių veiklos ypatumus Saugios savivaldybės koncepcijos požiūriu. Apžvelgiama Saugių savivaldybių Lietuvoje kūrimo patirtis ir pasiekimai 2011 ir 2012 metais. Atliktas empirinis tyrimas apklausiant Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje saugumo užtikrinimo funkcijas vykdančias institucijas. Trečioji darbo dalis skirta šio tyrimo rezultatų analizei.

1. SAUGUMO UŽTIKRINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Piliečių (bendruomenių) įtraukimo į saugumo stiprinimo veiklą svarba

„Saugumas – tai kiekvieno žmogaus teisė, teisėtvarkos institucijų egzistavimo pateisinimas“ (Laurinavičius, 2001, p. 183). Taip saugumas bendrąja prasme apibrėžiamas mokslinėje literatūroje. Dar 1943 m. garsus to meto psichologas A. Maslow pateikė poreikių hierarchijos teoriją, pagal kurią saugumo poreikis, tiek sveikatos tiek ir nuosavybės buvo bene pamatinis išdėstytoje teorijoje (Paulauskas, 2010). Saugumo idėjos apibrėžiamos ir Saugios savivaldybės koncepcijoje (toliau – SSK.) . Galimybė gyventi aplinkoje, kurioje nevyrauja baimė patirti smurtą, nukentėti nuo nusikalstamų veikų ir kitų grėsmių yra viena iš esminių žmogaus gyvenimo sąlygų (Saugios savivaldybės koncepcija, 2011).

Saugumas yra vienas iš esminių žmogaus poreikių. Pačių gyventojų, jų turimo turto, aplinkos, kurioje jie gyvena saugumo užtikrinimas yra kompleksinė problema, kuri apima ne tik atskirų piliečių bet ir tarptautinių organizacijų veiklą saugumo stiprinimo labui (Pitrėnaitė, 2011). Kaip teigiama SSK saugumo pojūtis yra subjektyvus jausmas, kuris gali būti suformuotas dėka žiniasklaidos, asmeninės ar artimųjų patirties (Saugios savivaldybės koncepcija, 2011). Saugumas padeda kurti aplinką, kurioje spartėja ekonominis augimas, efektyviai suteikiamos paslaugos, mažinama socialinė atskirtis (Mikulskienė ir kt., 2011).

Saugumo sąvoka gali turėti gana daug apibrėžimų/ reikšmių. Saugumas – laisvė nuo pavojų ir rizikos; saugumas, kaip apsisaugojimas nuo galimų išgyvenimų, sukkelto skausmo, sužalojimų ar patiriamų nuostolių. Mokslininkai tiriantys traumų prevenciją saugumą apibrėžia kaip situaciją, kuriai būdinga tinkamai kontroliuojama fizinė, materialinė, moralinė grėsmės (Nilsen, 2004). Pagal Pasaulio Sveikatos organizacijos (toliau - PSO) saugumo apibrėžimą, išskiriamos dvi saugumo dimensijos. Objektinioji – kuri matoma per žmogaus elgesį ir jo aplinkos įvertinimą ir subjektyvioji dimensija, kuri gali būti įvairiai apibrėžta, kaip individualūs vidiniai jausmai, ar bendras saugumo suvokimas (Nilsen, 2004). „Saugumas – tai apsaugos ir apsisaugojimo nuo pavojų būklė bei pasitikėjimas savo žinojimu“ (Šlapkauskas, 2005, p. 26).

Saugumo jausmas interpretuojamas gana plačiai, ir visa tai lemia amžius, išsilavinimas, socialinis sluoksnis ir kt., todėl ir saugumo jausmo suvokimas yra traktuojamas įvairiai. Saugumas, kaip nelaimių ar pavojų nebuvimas; teigiamos savijautos pajautimas; būti saugiu reiškia: apie tai nereikia net galvoti, tai – vidinė laisvė; nerimo nebuvimas; dermės su aplinka buvimas, jos nepažeidimas (Vosiliūtė, 1994).

Piliečių (bendruomenių) įsitraukimas į saugumo stiprinimo veiklą savivaldybėje yra itin svarbus. Bendruomenė yra gana mažas teritorinis vienetas, kuris gali apimti miestelį, kaimą ar namų grupę, kurios

nariai jungiami bendro gyvenamo ploto, daugiau ar mažiau jaučia bendrystę. Veikiami bendrystės jausmo ir skatinimo iš kitų institucijų, tokių kaip policija, bendruomenės nariai gali įsitraukti į saugumo užtikrinimo veiklą. Toks įsitraukimas galėtų būti apibūdinamas, kaip gyventojų pilietiškumo veiksnys, išreiškiantis kiekvieno iš individo vidinį norą dalyvauti jo aplinkoje vykstančiuose procesuose, taip daugiau ar mažiau įtakojant pastarųjų baigtį. „Pilietinė visuomenė – tai sąmoningų piliečių, kurios nariai sugeba teisinėmis priemonėmis ginti savo interesus, tai visuomenė, kurioje veikia įvairūs piliečių susivienijimai, bendrijos, asociacijos ir kitokios piliečių organizacijos, galinčios padėti apsisaugoti ir nuo valstybės piktnaudžiavimo valdžia“ (Vanagas, 2006, p. 350). Prof. Viktoro Justickio žodžiais tariant, kuo stipresnė bendruomenė, tuo didesnis turi būti jos autoritetas individui (Vanagas, 2006). Apie saugumo užtikrinimo metodus ir priemones bei bendruomenės stiprinimą, kaip svarų indėlį į saugumo stiprinimą mokslinėse publikacijose analizuoja Birutė Pitrenaitė, Algirdas Astrauskas, Birutė Mikulskienė (2011). O jeigu bendruomenė glaudžiai bendradarbiauja su policija, kartu siekdama mažinti nusikalstamumą, tai galima manyti, kad tai skatins kiekvieną bendruomenės narį siekti to paties. Taigi, peršasi išvada, kad „norint užkardyti nusikaltimus, reikia stiprinti bendruomenę“ (Laurinavičius, 2001, p. 31).

Monografijoje apie Savivaldos institucijų politinį veiksmingumą (2006) pateikiamas vienas iš politinių iniciatyvų ugdymui ir stiprinimui vietos bendruomenėje įtakos turinčių veiksnių - teisėsaugos įstaigų (policijos) socialinės programos. Piliečių dalyvavimas saugumo stiprinimo veikloje svarbumas atsiskleidžia vykdant prevencinę veiklą. Kaip teigia R. Vanagas (2006), bendruomenės grandis funkcionuodama kitų institucijų kontekste, kurios plėtoja prevencinę veiklą yra labai svarbi, nes būtent tik ji pati gali suvaidinti pagrindinį vaidmenį užkardant grėšiančius nusikaltimus. Autoriui antrina Simonas Nikartas (2010) konferencijoje „Nusikaltimai ir bausmės Baltijos regione“ pristatęs pranešimą tema „Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje“, teikdamas, kad piliečių atliekamas vaidmuo yra itin svarbus palaikant tvarką visuomenėje ir būtent patys piliečiai turi būti padrasinti prisiimti daugiau atsakomybės įgyvendinant nusikaltimų prevenciją. Istoriniame politiniame diskurse įžvelgiamas tam tikras piliečių persiorientavimas nuo vienos sistemos prie kitos. Autorius pateikia pavyzdį politinės santvarkos kontekste – persiorientavimas vyksta nuo totalitarizmo į demokratiją, ekonominiame kontekste – nuo planinės į laisvosios rinkos ekonomiką ir žmogaus mentaliteto kontekste – nuo pasyvių iki aktyvių piliečių. Būtent pastarasis aspektas apima piliečių persiorientavimą visuomenės saugumo, nusikaltimų, prevencijos srityje. Perėjimą nuo vieno suvokimo prie kito lydi ne tik senųjų elementų išlikimas, bet ir pastarųjų papildymas naujais (Nikartas, 2010). Pateikiamas pavyzdys piliečių dalyvavimo visuomenės saugumo užtikrinimo srityje, kaip institucinio socialinio paveldo palikimą, turimą piliečių įsitraukimą į viešosios apsaugos užtikrinimo veiklą policijos

rėmėjo forma (Nikartas, 2010). Anot autoriaus, turimas išlikęs paveldas nebūtinai yra ar gali būti neigiamas, ką parodo ir pastarasis pavyzdys.

Reziumuojant konferencijos pranešimą galima pateikti keletą pastebėjimų, kurie atskleidžia ne tik piliečių įtraukimo į saugumo stiprinimo veiklą, bet ir pilietiškumo ugdymo svarbą. Polinkis į prievartą keistinas į pagalbos suteikimą, atpildas ir bausmė į prevenciją, kurios dėka būtų galima išvengti įvykio ir to pasėkoje bausmės; siekti užtikrinti lygiateisiškumą, o ne vienybę ir pan. (Nikartas, 2010).

Lyginamojoje pilietiškumo sampratos analizėje (2012) pateikiama pilietiškumo samprata ir apibrėžimai. Pastarieji aiškina, kad pilietis valstybės atžvilgiu turi tam tikras teises ir pareigas. Aktyvus pilietiškumas sieja įvairių narių tapatybes, suteikia galią dalyvauti ekonominiame, socialiniame ir politiniame visuomenės gyvenime. Deklaruojama idėja, kad pilietiškumas suprantamas, kaip naudojimas teisėmis ir atsakomybe, kurios yra susijusios su priklausymu tam tikro vieneto (politinės partijos, profesinės sąjungos, nevyriausybinių organizacijos ar tiesiog miesto bendruomenės) nariu. Taigi, būtent čia atsiskleidžia pilietiškumo svarba, per įsipareigojimą, teisių ir pareigų rūpintis bendruomenės ateitimi prisiėmimą ir aktyvų dalyvavimą išlaikant vertybes.

Žalnerauskas (2007) akcentuoja tikrosios demokratijos vietos savivaldoje užtikrinimo būdus. Teikdamas, kad tikrajai demokratijai neužtenka formalaus demokratiškų rinkimų procedūros užtikrinimo, formaliai demokratiškos įstatymų leidybos. Tikrosios demokratijos užtikrinimui būtina sąlyga yra grįžtamasis ryšys – visuomenės įtaka valdžiai, piliečių dalyvavimas vietos savivaldos procese. Visuomenė turi turėti galimybę kontroliuoti valdymo procese dalyvaujančių asmenų veiklą. Turi būti įtvirtintas politinis mechanizmas per kurį piliečiai informuotą valdžią apie savo poreikius, interesus, per kurį galėtų spausti valdžią, siekdami, kad būtų atsižvelgta į visuomenės nuomonę.

Saugių bendruomenių programa Švedijoje

Viena iš pasaulyje paplitusių priemonių, ugdančių tiek atsakingų institucijų tiek ir bendruomenių įsitraukimą į saugumo užtikrinimo veiklą yra Švedijoje sukurta programa, skatinanti saugumo užtikrinimo labai telktis visus žmogiškuosius resursus. Programos ištakas aprašo Leif Svanstrom (2012), pradėdamas dėstyti idėją, kad saugių bendruomenių pagrindas – tai globalus mąstymas ir vietiniai veiksmai keliant saugumo lygį. Idėja pradėjo plisti Falkopinge, Švedijos mieste. Po saugios bendruomenės modelio įkūrimo ir pritaikymo Švedijos mieste, pirmasis žingsnis, kuris buvo padarytas iniciatyvių bendruomenių, tai Švediško ryšių tinklo žinių mainams tarp saugių bendruomenių sukūrimas. 1986 m. PSO pradėjo plėtoti saugios savivaldybės modelį. 1991 m. pradėtos rengti saugių bendruomenių kasmetinės konferencijos. Šiuo metu daug akademinų centrų yra susiję su saugios bendruomenės principų realizavimu. 1989 metais prasidėjo saugių bendruomenių sertifikavimas. 2011 metų vasario 20 jau buvo

patvirtintos 272 saugiosios bendruomenės. Svarstyta visų asociacijų globali organizacija. Saugios bendruomenės esmė ir dinamika vyksta dėka vietinio ir regioninio bendradarbiavimo. Bendruomeniškumo idėjos užgimė dėl susiklosčiusių aplinkybių, kurios sutapo laiko ir vietos atžvalgiais. Bendradarbiavimas buvo pagrįstas vietine iniciatyva. Mokslinėje publikacijoje išskiriami penki vietinio bendradarbiavimo svarba pagrįsti elementai: 1) Stebėjimas; 2) Informacijos apdorojimas; 3) Mokymai; 4) Priežiūra-monitoringas; 5) Aplinkos tobulinimas. Anot Švedijoje atlikto tyrimo viso to dėka, mažėja grėsmių pasireiškimo tikimybė. Apibrėžiama kuo vadovaujasi ir ką turi saugios bendruomenės.

Saugiosios bendruomenės turi :

1. Bendradarbiavimu pagrįstą infrastruktūrą, kuri yra valdoma įvairialypės grupės atsakingos už saugumo skatinimą jų bendruomenėse;
2. Ilgalaikes ir tvarias programas, kurios apima visus amžius, lytis, aplinkas ir situacijas;
3. Programas, kurios yra orientuotos į padidintos rizikos grupes ir aplinkas, o taip pat programas, kurios skatina saugumą pažeidžiamoms grupėms;
4. Programas, kurios yra sukurtos arba pagrįstos visais prieinamais įrodymais;
5. Programas, kurios dokumentuoja sužeidimų dažnumą ir priežastis;
6. Vertinimo priemonės, skirtas įvertinti jų programoms, procesams ir pokyčio pasekmėms;
7. Pasikartojantis dalyvavimas nacionalinėse ir tarptautinėse saugių bendruomenių bendravimuose (Svanstrom, 2012).

Saugių bendruomenių vystymas yra toks pat svarbus kaip valstybinių priemonių vystymas. Praktinis, intervencinis bendradarbiavimas reikalauja itin daug energijos, tuo labiau, kad faktais grįstų intervencijų tyrimai yra išplėsti į keletą centrų.

Leif Svanstrom (2012) pabrėžtinai teigia, kad viso šito judėjimo stiprybė, kaip bebūtų yra vietinė iniciatyva. Vietinės iniciatyvos prasidėjusios mažose bendruomenėse, šiandien yra reikalingos ir didžiuosiuose miestuose visame pasaulyje. Pavyzdžiui, Kinijoje esantis Honk Kongas pasiryžo strategijai, kurios metu 18 vietos bendruomenių bus sertifikuotos kaip saugios bendruomenės ir duos paraišką tarptautinio judėjimo narystei. Straipsnio publikavimo metu sertifikuotos buvo septynios iš aštuoniolikos.

Mokslinės publikacijos apžvalga rodo, kad pasaulyje įsitraukiančių naujų bendruomenių skaičius auga. Bendruomenės įsitraukimas gali būti vertinamas kaip, pastarųjų judėjimas tolyn nuo susitelkimo į individualiąją atsakomybę, iki platesnės – bendruomenės atsakomybės ribų.

1.2. Bendruomenių įsitraukimo į saugumo užtikrinimo veiklą skatinantys veiksniai

Monografijoje apie savivaldos institucijų politinį veiksmingumą (2006) pateikiami pilietinių iniciatyvų ugdymui ir stiprinimui vietos bendruomenėje įtakos turintys veiksniai.

1) Švietimo (mokyklos) ir kultūros plėtra.

Šiandieniniame pasaulyje svarbu ne tik lavinti asmenybę, bet ir diegti bendruomeniškumą. Tai turėtų būti daroma keliais etapais, pradedant bendraminčių grupe, miestelio bendruomene ir baigiant pasaulio visuomene (Vanagas 2006). Kaip deklaruoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, mokyklos bendruomenė – *tai vienos mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai ir kiti asmenys, siejami mokymosi toje mokykloje santykių ir bendrų švietimo tikslų* (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2str. 12 punktą). Tik mokyklos dėka jaunieji bendruomenės nariai gali susipažinti su bendruomenės papročiais, normomis, tradicijomis, taisyklėmis, reikalavimais. Jauno žmogaus įsitraukimas į grupes ir dalyvavimas jose, ugdo ir stiprina atsakomybės, bendrumo jausmą. Anot autoriaus, veiksmingų bendravimo priemonių dėka vaikas sėkmingai įsitrauks į suaugusiųjų gyvenimą ir turėdamas tinkamas žinias bei reikiamus įgūdžius tinkamai įgyvendins pilietines iniciatyvas vietos bendruomenėje (Vanagas, 2006).

Būtent tai ir yra svarbiausia, kad jaunas žmogus nuo pat mažens suvoktų procesus vykstančius su juo ir kartu aplink jį. Jei procesai bus įvertinti adekvačiai esamai situacijai, tai bus realus pagrindas vystyti pilietiškai bendruomenei. Tai yra viena iš pilietinių iniciatyvų vietos bendruomenės ugdymui ir stiprinimui. Galima daryti prielaidą, kad šios iniciatyvos nuoseklus ir sistemiškas plėtojimas gali būti itin naudingas bendrystės, bendro darbo, bendro saugumo skatinimui.

2) Teisėsaugos institucijų (policijos) socialinės programos.

„Bendruomenė gali vienyti visų jos teritorijoje veikiančių institucijų (policijos, kultūros namų, mokyklos) ir gyventojų pastangas užtikrinti gyventojų saugumą, gerinant kriminalinę padėtį” (Vanagas, 2006, p. 362). Viena iš tokių vykdomų programų, nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, patvirtina įvardintą nuostatą, deklaruodama tokią poziciją – *nusikaltimų prevencija ir kontrolė gali būti sėkminga, jeigu joje aktyviai dalyvauja visi socialiniai subjektai – teisėsaugos institucijos, kitos viešojo administravimo institucijos, savivaldybių institucijos, verslo bendruomenė, visuomeninės organizacijos ir individualūs asmenys. Ši veikla turi būti koordinuota ir remtis mokslu bei praktika pagrįsta valstybės politinių partijų patvirtinta bendra politika. Tokiai politikai nustatyti ir įgyvendinti parengta ši ilgalaikė Programa* (Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programa, bendrosios nuostatos 8punktas). Kaip reglamentuoja teisės aktai, vykdoma veikla bus sėkminga, jei į ją aktyviai

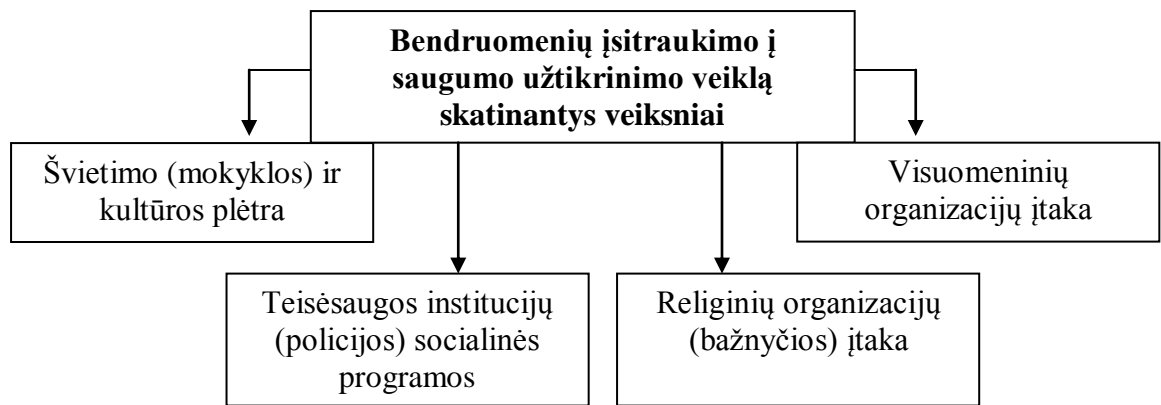
įsitrauks visos, daugiau ar mažiau suinteresuotos institucijos, šiuo atveju policijos pareigūnų misija yra persiorientavimas į bendruomenę ir bendravimas su ja, užtikrinant teisėtvarką (Vanagas, 2006; Laurinavičius, 2001). Toks policijos pareigūno gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti su bendruomenės nariais ugdo bendruomenės pasitikėjimą pareigūnu ir kartu policijos institucija apskritai, o tai dar vienas skatinantis įsitraukti į saugumo užtikrinimo veiklą veiksnys.

3) Religinių organizacijų (bažnyčios) įtaka.

Vietos piliečiai sudarydami religines bendruomenes gali daryti įtaką palankesnių sprendimų priėmimui ir užtikrinti pilietinės iniciatyvos teisės įgyvendinimą. Itin svarbus religinės bendruomenės dalyvavimas prevencinėje veikloje su jaunimu, vaikais, socialinės rizikos šeimomis, priklausomybe sergančiais asmenimis ir pan. (Vanagas, 2006; Nikartas, 2010). Taigi, galima daryti prielaidą, kad piliečių dalyvavimas vis labiau suvokiamas reikšmingas visuomenės saugumo užtikrinimo faktorius. Religinių organizacijų lyderių skelbiamos idėjos bendruomenių nariams yra pakankamai reikšmingos ir veikiančios motyvuojančiai.

4) Visuomeninių organizacijų įtaka.

Visuomeninių organizacijų paskirtis, veikla reglamentuojama Lietuvos Respublikos įstatymu. *Visuomeninė organizacija – tai Lietuvos Respublikos piliečių ir (ar) užsieniečių, nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikoje, savanoriškas susivienijimas, sudarytas bendriems narių poreikiams ir tikslams, kurie nėra priešingi Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti bei įgyvendinti* (Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas, 2str., 1punktas). Organizacijų vadinimas nevyriausybinėmis parodo tai, kad jos įkurtos ne valdžios iniciatyva. Sinonimas tinkantis pavadinti nevyriausybines organizacijas, tai savanoriškos organizacijos, pabrėžiant tai, kad įkūrimas buvo vykdomas laisva žmonių valia, kitaip tariant savanorišku pagrindu. Užsienio šalių patirtis rodo, kad tokie kaip, bendruomeniniai susibūrimai, daugiafunkcinės organizacijos, įvairios vietos gyventojų grupelės, dirbančios vardan bendruomenės gerovės dar kitaip vadinamos, bendruomenės centrais. Tokie centrai didžiąją dalį dėmesio skiria žmonių pilietiškumo ugdymui, iniciatyvų skatinimui, piliečių įtraukimui į problemų sprendimą (Vanagas, 2006). Taigi, nors bendruomenės centrų Lietuvoje dar neturime, bet svarbu, kad teisinio reglamentavimo, vidinio stimulo vedami nevyriausybinių organizacijų nariai kurtu atvirą, teisinę, darnią ir aktyvią pilietinę visuomenę. Simonas Nikartas (2010) papildė minėtuosius teiginius, argumentuodamas, kad privatūs piliečiai turi atlikti didžiausią vaidmenį palaikant tvarką visuomenėje ir savo ruožtu prisiimti daugiau atsakomybės įgyvendinant prevenciją.

1 pav. **Bendruomenių įsitraukimo į saugumo užtikrinimo veiklą skatinantys veiksniai**

Šaltinis: sudaryta pagal Vanagas, (2006); Nikartas (2010)

1.3. Bendruomenių įsitraukimo į saugumo užtikrinimo veiklą ribojantys veiksniai

Teisėsaugos institucijos nėra pajėgios vienos pačios užtikrinti visuomenės saugumą bei efektyviai įgyvendinti nusikaltimų prevenciją. Viena iš savivaldybių problemų yra ta, kad į saugios savivaldybės kūrimą per mažai įsitraukia vietos visuomenė. Kaip teigia, Vidaus reikalų ministerijos Lietuvos gyventojų sociologinio tyrimo rezultatai, gyventojai nesikreipia į saugumo tarnybas. Tyrime įvardijama būtent policijos tarnyba, nes visų pirma – nėra tikima, kad nusikaltėlis bus surastas, antra – nesikreipimą sąlygoja nenoras turėti reikalų su policija ir trečioji priežastis – netikėjimas, kad rastas nusikaltėlis bus nubaustas (Nikartas, 2010).

Pilietinės visuomenės instituto atliktas tyrimas „Lietuvos pilietinės galios“ (2007), atskleidė egzistuojančias problemas tarp visuomenės ir valdžios, iš kurių minimos pagrindinės, tokios kaip, valdžios uždarumas, žmonių nepasitikėjimas valdžios institucijomis. Minėtosios problemos parodo egzistuojantį atotrūkį tarp Lietuvos visuomenės ir valdžios. Viena iš kliūčių yra pasyvumas, kurio vedami piliečiai menkai naudojami savo teisėmis įsitraukti į politinių sprendimų priėmimo procesą. Įvardijamos tokios pasyvumo priežastys: netikėjimas savo galiomis, dalyvavimo viešojoje veikloje galimybių stoka. Gyventojai netiki galimybe keisti politinius, socialinius procesus, taip pat gyventojai netiki tuo, kad gali ką nors keisti savo gyvenamojoje aplinkoje. Studijoje apie Lietuvos savivaldą autoriai Mačiulytė, Ragauskas (2007) teigia, kad „Norint įveikti Lietuvoje įsigalėjusį bejėgiškumo jausmą – nuostatą, kad nuo mūsų niekas nepriklauso – reikėtų pradėti nuo savivaldos stiprinimo“. Savivaldos stiprinimas ir perkėlimas arčiau žmonių galėtų pralaužti uždarą ratą, kai piliečiai nieko nedaro, nes netiki savo galiomis,

o nieko nedarydami dar labiau sustiprina savo tikėjimą, kad padaryti nieko negalima” (p. 7). Didesnis piliečių sąmoningumas, didesnis institucijų atvirumas visuomenės akyse ir intensyvesnis demokratijos diegimas savivaldybėse priklauso nuo to kaip aktyviai piliečiai įsitraukia į institucijų valdymą. Toks piliečių įtraukimas į politinį gyvenimą turėtų būti savivaldybės tikslas, nes būtent savivaldybių institucijos yra arčiausiai piliečių, o priimami sprendimai tiesiogiai įtakoja savivaldybėje gyvenančių piliečių kasdienį gyvenimą (Mačiulyte, Ragauskas, 2007). Visuomenės ir rinkos tyrimų centro “Vilmorus” atliktų apklausų duomenimis, VRM atliekamais Lietuvos gyventojų požiūrio į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimą apklausos duomenimis, pastebimas gyventojų neigiamas požiūris į valstybės ir savivaldybės institucijas, pabrėžiant, kad neverta kreiptis į minėtąsias institucijas. Visuomenė jaučiasi nereikšminga proceso dalyvė, netikinti, kad nusikaltėlis bus surastas, o, jei ir bus surastas, netikima, kad bus teisingai ir pagal galiojančius teisės aktus nubaustas. Šios pagrindinės priežastys buvo minimos visose 2006-2011 m. apklausose ir byloja apie tai, kad dalis gyventojų kritiškai vertina policijos darbo rezultatyvumą, tuo pačiu, deklaruoja nepakankamą pasitikėjimą ja (VRM Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimas, 2012).

Šiuo metu savivaldybės menkai panaudoja piliečių įtraukimo būdus, o neinformuota visuomenė vis mažiau domisi procesais vykstančiais politiniame lygyje. Svarbu įvertinti tai, kad gyventojų dalyvavimas gali būti vertinamas ne tik kaip pačių gyventojų poreikių tenkinimas, bet ir tam tikra vieša interesų išraiška.

1.4. Savivaldybės vaidmuo saugumo stiprinimo veikloje

Lietuvoje priimti teisės aktai, kurie reglamentuoja savivaldybės institucijų veiklą, sudaro pakankamą teisinį pagrindą saugumo užtikrinimo veiklos plėtojimui savivaldybės lygiu. Tokie įstatymai kaip Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, civilinės saugos įstatymas, priešgaisrinės saugos įstatymas nurodo savivaldybių savarankiškai vykdomas funkcijas, atsakomybę, teisės, pareigas. “Įstatymų įpareigojimai ir suteiktos laisvės, leidžiančios savivaldybėms pačioms priimti reikalingus saugumo didinimo operatyvinius sprendimus, orientuoja į tai, kad savivaldybių paskirtis šioje srityje – saugumo politikos įgyvendinimas savivaldybėje” (Pitrėnaitė ir kt., 2011, p. 646). Išskiriamos saugumo problemos, kurių įveikimui reikalingas savivaldybių veikimas – nusikalstamumas, eismo saugumas, visuomenės sveikata ir nelaimingi atsitikimai, vaikų ir jaunimo saugumas (Saugios savivaldybės koncepcija, 2011; Pitrėnaitė ir kt., 2011).

Stipri vietos savivalda – neatsiejamas brandžios demokratinės valstybės elementas. Savivaldybių veiklos savarankiškumo principas įtvirtintas Lietuvos Respublikos konstitucijoje – tai vietos bendruomenių dalyvavimo valdant šias teritorijas garantija. Vadovaujantis šiuo principu kaip teigiamą aspektą galima išvelgti Lietuvoje įgyvendinamą valstybės valdymo decentralizavimą, kurio dėka dalis funkcijų perduodama savivaldybėms. Visuomenės funkcionavimas bus sėkmingesnis, jei savivaldybės būdamos arčiausiai žmogaus gebės priimti teisingus, lanksčius sprendimus taip įgyvendinant piliečių poreikius (Mačiulytė, Ragauskas, 2007).

Įgyvendindamos joms priskirtas funkcijas vietos savivaldos institucijos turi vadovautis tam tikrais veiklos principais. Pastarieji įvardijami Vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje. Paminėtieji susiję su savivaldybės vaidmeniu stiprinant gyventojų saugumą. Taigi, 4 straipsnio 5 punktas, nurodo, kad vienas iš vietos savivaldos veiklos principų yra atsakingumas savivaldybės bendruomenei; to paties straipsnio 7 punktas deklaruoja svarbą bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo. Savivaldybės institucijose priimti sprendimai, bendruomenės interesai neturi pažeisti įstatymų garantuotų atskirų gyventojų teisių. 9 punktas akcentuoja savivaldybės gyventojų dalyvavimą tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus. 11 punktas pateikia viešumo ir reagavimo į savivaldybės gyventojų nuomonę (Lietuvos Respublikos savivaldos įstatymas; Mačiulytė, 2007). Vietos savivaldos institucijos turi vadovautis: atsakingumo, skaidrumo, viešumo principais. Pastarieji sudaro tris pareigas: pareiga neklaidinti, pareiga paaiškinti ir pareiga pagrįsti (Mačiulytė, 2007).

2. SAUGUMO UŽTIKRINIMO LYGMENYS

Saugumą bendrąją prasme ir saugumo užtikrinimo lygmenis analizavo tokie autoriai, kaip Barry Buzan (1997), Genovaitė Babachinaitė (2006), Erika Matulionytė (2008) ir kt. Mokslinės literatūros autoriai saugumo užtikrinimo lygmenis detalizuoja trimis aspektais:

- Tarptautiniu;
- Nacionaliniu;
- Individualiu;

Žvelgiant į saugumą – globaliąją prasme galima akcentuoti saugumą apibrėžiama tarptautiniu lygiu. Lietuvos metinėje strateginėje apžvalgoje (2006) akcentuojama, kad būtent nacionaliniai interesai ir gynyba yra vykdomi per aljansus ir tarptautines komisijas. Ataskaitoje apibendrinama, kad „transatlantiniai projektai“ patys sėkmingiausi saugumo ir ekonomikos srityse. Įsitraukimo į tarptautinį aljansą dėka išryškėjo šalių bendros pamatinės vertybės, identitetų suvokimas ir pan. Saugumo komplekso sąvoka akcentuoja tarpusavio priklausomybę – tiek konkurencijos – tiek bendrų tikslų prasme (p. 12.). Taigi, įvertinus tai, kad tarptautinis bendradarbiavimas vertinamas ne tik kaip saugumo užtikrinimo veiksnys, galima daryti prielaidą, kad mūsų valstybei jis itin svarbus.

Įvertinant nacionalinio saugumo svarbą valstybei galima konstatuoti, kad būtent tokia saugumo garantija yra viena iš svarbiausių valstybės uždavinių. Būtent suvereni valstybė yra pagrindinis objektas veikiantis tarptautinėje aplinkoje. Kaip teigia Lietuvos Respublikos valstybės Konstitucija, valstybės suverenitetas yra viena iš jos gyvavimo sąlygų, todėl siekiant užtikrinti tolygų veikimą būtina užtikrinti valstybės saugumą. E. Matulionytės mokslinėje publikacijoje „Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės“ pateikiama keletą žymių mokslininkų saugumo apibrėžimų: G. Luciani teigimu, nacionalinis saugumas gali būti apibrėžiamas kaip sugebėjimas pasipriešinti agresijai iš užsienio; John E. Mroz teigimu, saugumas yra santykinė laisvė nuo žalingų grėsmių. Bendrai tai galima apibrėžti kaip žmonių priimtino gyvenimo būdo išsaugojimas, laisvė nuo prievartos ir tarptautinio sunaikinimo ir pan.

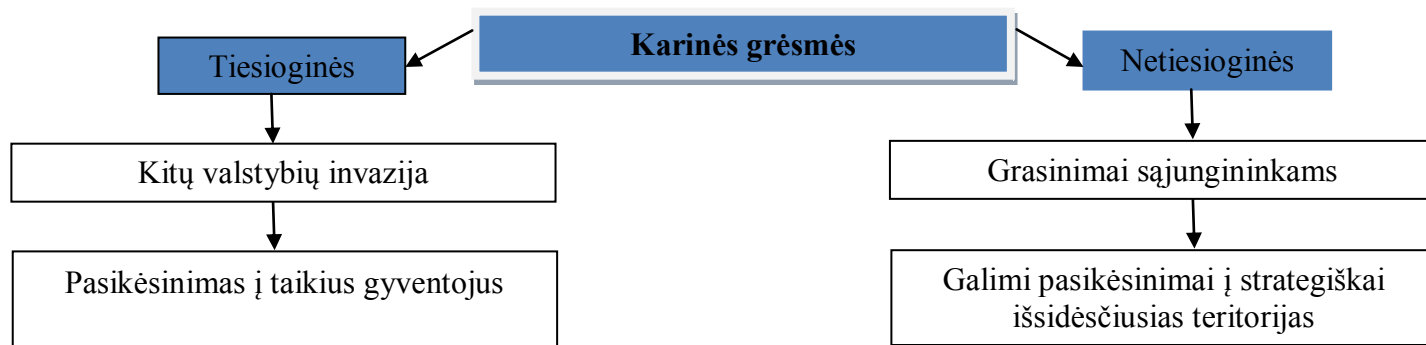
Išskiriamos dvi plėtojimo kryptys:

1. Nevalstybinių tarptautinių santykių veikėjų vaidmuo sprendžiant saugumo problemas;
2. Nekarinės saugumo problemos (Matulionytė, 2007).

Matulionytė (2007) „Plačiąja prasme saugumo objektas tai viskas, kas susiję su saugumo problema, pradedant žemės rutuliu, baigiant kiekvienu iš mūsų kaip atskiru individu“ (p. 94).

B. Buzan yra pateikęs saugumo sampratą susidedančią iš penkių sektorių, kurie apima karines, politines, ekonomines, socialines, ekologines problemas (Matulionytė, 2007). Šalia tradicinių saugumo sektorių siūloma išskirti ir komunikacinio saugumo sektorių, kurio elementai užtikrintų informacijos saugumą sistemoje. Jo nuomone, grėsmės komunikaciniam sektoriui turėtų būti apibūdinamos kaip grėsmės įprastiniams valstybės komunikacijos ryšiams ir procesams. Pati autorė prideda dar vieną sektorių, pavadinimu – kitos grėsmės į kurią patektų grėsmės neturinčios aiškaus priklausymo konkrečiai grupei.

Karinės grėsmės. Tokio tipo grėsmės gali neigiamai paveikti visas sudedamąsias valstybės dalis. Karo padėties atveju, grėsmės iškyla fizinei valstybės bazei, todėl tikėtinas institucijų darbo iškraipymas ar sunaikinimas bei valstybės bendras nuslopinimas ar sunaikinimas. Buzan (1997) išskiria karines grėsmes į tiesiogines ir netiesiogines. Pirmųjų atveju tai gali realizuotis visiška kitos valstybės invazija, pasikėsinimu į taikius gyventojus ir pan. Antrųjų realizacija pasireiškstų ne per pačią valstybę, bet prieš jos išorinius interesus, tai galėtų būti grasinimai sąjungininkams, strategiškai išsidėsčiusioms teritorijoms ir pan. (p. 163) Matulionytė (2007) antrindama B. Buzan dėstomas mintis, pabrėžia, kad būtent karinėms grėsmėms turi būti skirtas aukščiausias prioritetas. Lietuvos Nacionalinio saugumo strategijoje teigiama, jog „Lietuvos Respublika šiuo metu nemato tiesioginės karinės grėsmės nacionaliniam saugumui, todėl nė vienos valstybės nelaiko priešu. Lietuvos Respublikos saugumo politika yra atvira, skaidri ir nekonfrontacinė. Ji gina Lietuvos valstybės ir jos piliečių teisėtus interesus“.

2 pav. **Karinių grėsmių tipai**

Šaltinis: sudaryta pagal Buzan (1997); Matulionytė (2007)

Politinės grėsmės. Tokio tipo grėsmės įtakoja valstybės organizacinį saugumą. Jos gali pasireikšti: spaudimu vyriausybei vykdyti tam tikrą politiką, siekimu nuversti vyriausybę, separatistinių judėjimų kurstymu, siekimu suardyti valstybės politinę sistemą (Buzan, 1997). Šio tipo grėsmės kelia politinės

sistemos nebrandumą, nesugebėjimą formuoti politikos tikslų, kurie atitiktų nacionalinius interesus (Matulionyte, 2007).

Socialinės grėsmės. Tokio tipo grėsmės atsiranda pačios valstybės viduje. Grėsmės poveikis stipriausiai pasireiškia per egzistuojančią vietos kultūrą. Jei vietinė kultūra silpna ir nepajėgi pasipriešinti kitos kultūros daromai įtakai, tai net ir specialiai neplanuotas atsitiktinio kultūrų kontakto šalutinis poveikis gali turėti lemtingos įtakos tos šalies kultūrai, politinei sistemai ar net gali iškilti rimta grėsmė šalies egzistavimui (Buzan, 1997). Valstybės formuojama socialinė politika turi skatinti stabilų, savarankišką visuomenės vystymąsi. Valstybė turi vykdyti visų piliečių ir kitų pagal jurisdikciją priklausančių asmenų gerovės politiką.

Ekonominės grėsmės. Šio tipo grėsmės iš esamų yra pačios painiausios. Ekonomikos saugumo problema slypi laisvojoje rinkoje. Pakankamai sunku nustatyti ribą, kai ekonominės grėsmės tampa grėsmėmis nacionaliniam saugumui. Tokie veiksniai: eksporto apribojimas, palūkanų normos, sunkumai gaunant kreditus, skolų mokėjimai ir kt. gali turėti reikšmingų pasekmių šalies ekonominiam stabilumui (Buzan, 1997). Tačiau, įvertinus rinkos pokyčius, tokie svyravimai priimami kaip rinkos ekonomikos kasdienybė.

Ekologinės grėsmės. Ekologinės grėsmės dažnai suvokiamos kaip atsitiktinis dalykas, natūralių gyvenimo sąlygų dalis. Priimta tendencija manyti, kad nacionalinis saugumas apima žmonių tarpusavio nesutarimus. Tuo tarpu, ekologinės katastrofos, tokios kaip žemės drebėjimai, cunamiai, potvyniai yra žmonių kovos su gamta dalis ir į nacionalinio saugumo kategoriją nebuvo įtraukiamos, bet ilgainiui įvyko persiorientavimas į kitą mąstymo tipą (Buzan, 1997).

Kitos grėsmės. Erika Matulionytė (2007) apibrėžia globalizacijos reiškinių, akcentuodama tokius reiškinius priskirtinus šio tipo grėsmėms kaip terorizmas, prekyba žmonėmis, organizuotas nusikalstamumas, pasaulinė prekyba ginklais, narkotikais, pavojingų ligų plitimas ir kt.

Interpretuojant saugumą individualiuoju lygiu, kaip vieną iš pamatinių dokumentų apibrėžiančių šią sąvoką galima įvardinti Europos žmogaus teisių konvenciją. Šio dokumento 5 str. numato žmogaus teisę į laisvę ir saugumą. Europos žmogaus teisių konvencija deklaruoja nuostatą, kad „Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą“ (p. 7). Vieną iš svarbiausių vietų plėtojant diskusiją apie individualųjį saugumą užima Barry Buzan studija „Žmonės, valstybės ir baimė“. Joje autorius plėtoja mintį, kad individas gyvendamas socialinėje aplinkoje neišvengiamai susiduria su spaudimu socialinėje, ekonominėje, politinėje plotmėse. Individo socialinės grėsmės skirstomos į keturias formas: fizinės grėsmės – skausmas, sužeidimai, mirtis; ekonominės grėsmės – nuosavybės atėmimas, įsidarbinimo/ naudojimosi resursais atėmimas; grėsmės teisėms – įkalinimas, normalių pilietinių teisių paneigimas ir pan. ; grėsmės statusui/

pozicijai – viešas pažeminimas. Autoriaus teigimu, išvardytos grėsmės nebūtinai pasireiškia po vieną, jos gali turėti grandininę reakciją, kurios metu viena grėsmė gali sąlygoti kitos grėsmės atsiradimą. Autorius studijoje pabrėžia, kad ne visiems individams grėsmės gali būti priskiriamos šabloniškai. Grėsmės ir saugumo jausmas yra subjektyvios sąvokos. B. Buzan manymu, turtingieji žmonės gali išvengti tokių grėsmių, kaip bado, fizinio susidorojimo, nusikaltėlių žiaurumo, ekonominio išnaudojimo ir pan. Tačiau kito tipo grėsmės jiems gali būti visiškai vienodos kaip ir žmonėms, kurie yra mažiau pasiturintys. Tai: neišgydomos ligos, gamtos kataklizmai, branduolinis karas. Autoriaus teigimu, turtingieji dėl savo pranašumo susikuria naujų grėsmių tokių kaip lėktuvų katastrofos, nelaimingi atsitikimai sportuojant, persivalgymo sukeltos ligos ir pan.

2.1 Lietuvos (ne)saugumo sritys

Mokslinėje literatūroje saugumo sampratą suvokia trimis lygmenimis: tarptautiniu, nacionaliniu ir individualiu (Buzan, 1997; Matulionytė, 2007; Babachinaitė, 2006). (Ne)saugumo sritys yra būtent tos sritys, kurios reikalauja daugiausiai dėmesio atskirų individų saugumo užtikrinimui. Saugios savivaldybės koncepcijoje yra išskiriami daugiau ar mažiau kiekvienai savivaldybei tinkantys nesaugumo veiksniai. Pastarieji apima keturis blokus sričių: saugūs namai, saugus darbas/mokykla, saugi aplinka, civilinė sauga. Kiekviena iš išvardintų nesaugumo sričių turi atitinkamus nesaugumo veiksnius (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Nesaugumo veiksniai

Šaltinis: Saugios savivaldybės koncepcija, 2011, p 14,15

<i>(Ne)saugumo sritys</i>	<i>Nesaugumo veiksniai</i>
Saugūs namai	Vagystės ir plėšimai, buitinės traumos, smurtas šeimoje, būtiniai ekstremalūs įvykiai (gaisrai, sprogimai ir kt.), vaikų ir jaunimo teisių pažeidimai, apsinuodijimai alkoholiu, narkotikais ir kt. medžiagomis.
Saugus darbas, mokykla	Profesinės traumos, lygių galimybių pažeidimai, psichotropinių medžiagų platinimas, prievarta, paplitusi tarp moksleivių, vaikų, ir jaunimo teisių pažeidimai, gaisrai, apsinuodijimai alkoholiu, narkotikais ir kt. medžiagomis.
Saugi aplinka	Vagystės ir plėšimai, gaisrai, smurtiniai nusikaltimai, sporto, laisvalaikio traumos, skendimai, eismo įvykiai, viešosios tvarkos pažeidimai, apsinuodijimai alkoholiu, narkotikais ir kt. medžiagomis.
Civilinė sauga	Gamtinio pobūdžio ekstremalios situacijos, techninės, ekologinės ekstremalios situacijos, socialinio pobūdžio ekstremalios situacijos.

Analizuojant (ne)saugumo sritys, pastarųjų įtakojamus veiksnius siekiama vieno bendro tikslo – bendruomenėje gyvenančio žmogaus saugumo jausmo užtikrinimo. Literatūroje apie saugumo jausmą

rašo tokie lietuvių ir užsienio mokslinės literatūros autoriai kaip B. Pitrėnaitė (2009), G. Babachinaitė (2006), A. Laurinavičius (2001), atliekami Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos užsakymu tyrimai apie visuomenės savisaugos sistemos Lietuvoje būklę, Lietuvos gyventojų požiūrį į teisės saugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimą ir pan. Mokslinėje literatūroje pateikiama nuostata, kad saugumo jausmo trūkumas kenkia asmenybės vystymui(si) ir šiuo metu yra viena iš svarbiausių problemų su kuria susiduria visuomenė ir atskiri individai. Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) sistemingai atliekamos gyventojų apklausos duomenimis saugumo jausmo vertinimo duomenų rodikliai nėra stabilūs – tiriamuoju laikotarpiu stebimas nuolatinis svyravimas. Įvertinant tai, galima prielaida, kad išorės aplinka ir asmens individualus požiūris į grėsmes daro tam tikrą įtaką manymui apie nesaugumo jausmo šaltinius. Visuomenės nuomonės dinamika pasiskirstė taip, 2006 m. kaip viešojo saugumo problema ir nesaugumo jausmo šaltinis, apklausus gyventojus buvo nepilnamečių nusikaltimai, 2007/8 m. – eismo saugumo problemos, 2009/10 m. – korupcija, 2011 m. – smurtiniai nusikaltimai. Tyrime akcentuojama, kad išvardintos problemos aktualiausiomis buvo vardinamos ir ankstesniais metais, tik kitokiu eiliškumu. Babachinaitė (2006) akcentuoja dvi problemas: saugumo užtikrinimas ir nusikalstamumas. Autorės nuomone, pastarosios sampratos yra visapusiškos, kompleksinės ir yra siejamos tarpusavio priklausomybe. Mokslinėje publikacijoje pabrėžiama, kad dauguma grėsmių atsiranda būtent dėl to, kad žmogus gyvena socialinėje aplinkoje, kuri pastarajam gali kelti socialinį, ekonominį, politinį spaudimą. Kalbant apie asmenį kaip apie atskirai funkcionuojantį individą spręstina problema būtų individo laisvo veikimo ribos. Tai įvardijama, kaip problema, nes kuo didesnės apimties laisvė, tuo didesnė potenciali grėsmė kitų individų tokios pačios apimties laisvei. Bet kuriuo atveju saugumo jausmo negalima tapatinti su saugumo užtikrinimo visuomenėje lygiu. Patariama atskirti objektyvų vertinimą nuo subjektyvios nuomonės. Anot Babachinaitės (2006), „Gali būti, kad ganėtinai saugioje aplinkoje žmonės jaučiasi nesaugūs; ir priešingai, kai pakankamai nesaugią ir netgi grėsmingą padėtį žmonės suvokia kaip saugią“ (p. 26). VRM tyrimo duomenimis iš 70 apklaustųjų 66 jaučiasi saugūs ir respondentų nuomone labiausiai jie jaučiasi saugūs artimiausioje aplinkoje t. y. gyvenamojoje gatvėje ar savo kieme, taip mano 72 proc. respondentų.

2.2 Teisinis saugumo užtikrinimo savivaldybėje reglamentavimas

Lietuvoje galiojantis teisės aktai sudaro pakankamą teisinį pagrindą saugumo veiklai užtikrinti kiekvienoje iš atsakingųjų institucijų. Lietuvos Respublikos pagrindinis įstatymas, įtvirtinantis piliečių teises ir laisves bei nustatantis valdžios šakų tarpusavio ryšius ir santykius, nurodo, kad *piliečiai turi teisę*

dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus; piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus (Lietuvos Respublikos konstitucija, 33 str.). Konstitucijoje įtvirtinta nuostata suteikia galimybę ir kartu įpareigoja visuomenę aktyviai dalyvauti užtikrinant pačių asmenų saugumą. Jei visuomenė aktyviai dalyvaus formuojant, analizuojant ir įgyvendinant saugumo veiklą galima pasiekti gerų rezultatų. Piliečių įtraukimą į saugios bendruomenės formavimą rodo atliekami tyrimai, apklausos, tokie kaip VRM (Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo vertinimas) ir pan. Tik per tokius ir panašius tyrimus galima įvertinti saugumo būklę, tokią kokia ji yra susidariusi realiai, ir kokia ji turėtų būti. Tik tokiu būdu, bendradarbiaujant, galima kurti saugią aplinką.

Kaip nustato Lietuvos Respublikos *civilinės saugos įstatymas į civilinės saugos sistemos subjektų sudėtį įeina ne tik valstybinio lygmens ministerijos ir kitos atsakingos institucijos bet ir savivaldybių lygmens institucijos, savivaldybių ekstremalių situacijų komisijos ir kt.* (Civilinės saugos įstatymo 3str.). Minėtasis įstatymas nustato Savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijas, į kurių sudėtį įeina ir veikla susijusi su saugumo užtikrinimu administruojamoje teritorijoje.

Vietos savivaldos įstatymas akcentuoja valstybės perduotas savivaldybėms funkcijas, gyventojų saugumą užtikrinantys punktai – civilinė sauga, priešgaisrinė sauga, stichinių meteorologinių reiškinių, gyvūnų užkrečiamųjų ligų likvidavimo ir priežiūros programų įgyvendinimas, radiacinė sauga, taip pat vaikų ir jaunimo teisių apsauga (Vietos savivaldos įstatymas 6,7 str.).

Kitas galiojantis teisės aktas, nurodantis savivaldybių ir jų atstovų funkcijas gyventojų saugumo srityje yra *Priešgaisrinės saugos įstatymas* ir jo nuostatos nurodo, kad *savivaldybės dalyvauja vykdant gaisrų prevencijos, gesinimo ir tyrimo programas; teikia valstybinę priešgaisrinę priežiūrą vykdančiai įstaigai informaciją, reikalingą gaisrų prevencijos priemonėms įgyvendinti, ir paramą vykdant švietimą priešgaisrinėje saugos srityje; organizuoja savivaldybės teritorijos gyventojų švietimą priešgaisrinės saugos klausimais; skatina savivaldybės teritorijos gyventojų, visuomeninių organizacijų, savanorių ugniagesių veiklą priešgaisrinės saugos srityje, pagal kompetenciją įgyvendina kitas gaisrų prevencijos priemones* (Priešgaisrinės saugos įstatymas, 9str.).

Išvardinti teisės aktai sudaro pakankamą pagrindą saugumo veiklai plėtoti, tačiau reikia įvertinti tai, kad pakankamai daug vietos saugumui stiprinti, jo priemonėms kurti ir plėtoti, yra paliekama pačioms savivaldybėms. Pasvalio rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas dėl Pasvalio rajono ekstremalių situacijų valdymo plano patvirtinimo, pateikia nuostatas apie galimas ekstremaliąsias situacijas mieste, jų prevenciją bei adekvatų susidariusiai situacijai gyventojų parengimą. Plane nuosekliai apibendrinami infrastruktūros objektai, rajono geografinė padėtis, aplinkinių seniūnijų duomenys,

grėšiančios ekstremalios situacijos, pastarųjų pasireiškimo tikimybė, gyventojų perspėjimo ir informavimo apie grėšiančią ar susidariusią ekstremalią situaciją organizavimas. Būtent pastarojoje skiltyje detaliai aprašomi asmenys ir jiems deleguoti veiksmai susidarius ar grėšiant rimtam pavojui Pasvalio miesto ir rajono gyventojams. Plane pateikiama Pasvalio rajono (toliau – r.) savivaldybės galimų pavojų ir ekstremalių situacijų rizikos analizė, pagal kurią aiškiai matyti kokios grėsmės Pasvalio krašte yra didžiausios ir kuria linkme savivaldybė ir kitos atsakingos institucijos turėtų dirbti, siekiant užtikrinti optimalų veiklos organizavimą saugumo užtikrinimo labui. Šiame plano etape nustatomi visi galimi pavojai remiantis moksliniais, statistiniais, istoriniais duomenimis, specialistų ir ekspertų vertinimais, Lietuvos ir kitų šalių patirtimi, analizuojama aplinkos apžiūra, modeliuojami įvykiai, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu dėl ekstremalių įvykių kriterijų nustatymo, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu, patvirtinančio stichinių, katastrofinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių rodikliais. Nustatomi visi galimi gamtiniai ir žmogaus veiklos sukelti (techniniai, ekologiniai, socialiniai) pavojai, kurie gali kilti savivaldybės teritorijoje ir už jos ribų, padariniai atskiroms savivaldybės vietoms ar visai savivaldybės teritorijai: gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai, būtiniausioms gyvenimo sąlygoms ir sukelti savivaldybės ar valstybės lygio Ekstremalią situaciją. Įvertinus analizėje pateikiamus duomenis apie galimą/ numatomą pavojų, galimo pavojaus pasireiškimo tikimybės įvertinimą, galimų padarinių gyventojų gyvybei ir sveikatai įvertinimą, pateikiamos Pasvalio r. savivaldybės didžiausios rizikos (pavojaus) šaltiniai pagal eiliškumą:

1. Gaisrai atvirose teritorijose;
2. Automobilių transporto avarijos;
3. Labai smarki pūga (Pasvalio r. savivaldybės ekstremalių situacijų valdymo planas, 2012).

Apžvelgus teisinę bazę ir dokumentus reglamentuojančius kaip elgtis vienoje ar kitoje situacijoje tiesiogiai žmonėms sukeliančiomis grėsmę sąlygomis, turėtume atkreipti dėmesį į tai, kad vien tik apsauga nuo gamtinių nelaimių (kurios ekstremalių situacijų plane yra labiausiai akcentuojamos) negali pilnai suteikti žmogui saugumo jausmo užtikrinimo. Gyventojų saugumo būklė priklauso nuo daugelio veiksnių, kurie matuojami gyvenimo kokybės perspektyvos dimensijoje, tokiose kaip socialinės bei išsilavinimo būklės (Gudelis, 2007).

Savivaldybės ir atsakingų institucijų sisteminis požiūris į asmenį kaip normaliai visuomenėje funkcionuojantį individą, kuris kiekvieną dieną gali susidurti su iššūkiais turi tikslingai (adekvačiai) užtikrinti savivaldybės veiklą užtikrinančią gyventojų saugumą.

2.3. Saugios savivaldybės kūrimo Lietuvoje patirties 2011-2012 metų apžvalga

VRM vykdydama SSK, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 (Žin., 2011, Nr. 22-1057), 28 punktą, parengė dvi Konceptijos įgyvendinimo ataskaitas (2011 m.; 2012 m.) Jose atsispindi rezultatai, deklaruojantys Lietuvos savivaldybių įgyvendinamus Konceptijoje numatytus uždavinius. Pagal VRM sudarytą klausimyną ataskaita apima duomenis apie dvi priemonių grupes: priemones apibūdinančias savivaldybės pasirengimą stiprinti gyventojų saugumą taip pat priemones, skirtos gyventojų saugumo būklei savivaldybėje įvertinti.

Konceptijos įgyvendinimas Lietuvoje

Analizuojant gautus duomenis, 2012 m. savivaldybės pateikė daugiau išsamesnės informacijos, nei 2011 m. Atsižvelgus į tai, darytina išvada, kad palyginti su 2011 m., savivaldybių, kuriuose įgyvendinami Konceptijoje numatyti uždaviniai, skaičius yra didesnis. Darytina išvada, kad saugios savivaldybės kūrimo kryptių įgyvendinimas ir saugesnės aplinkos užtikrinimas tampa vis svarbesniu prioritetu savivaldybėse.

Apibendrinant savivaldybių pateiktą informaciją, galima teigti, kad tokia priemonė, kaip *atsihiro padalinio savivaldybės administracijoje įsteigimas*, kuris galėtų atsakingas už gyventojų saugumo stiprinimo veiklos organizavimą savivaldybėje ir nusikaltimų prevencijos koordinavimą, vis dar išlieka aktuali problema savivaldybėse. Palyginti su šios priemonės įgyvendinimo rezultatais 2011 m., minėtieji padaliniai 2012 m., buvo įsteigti tik trijose savivaldybėse. Tačiau analizuojant savivaldybių pateikiamus duomenis, matyti, kad minėtosios funkcijos dažniausiai yra pavestos keliems skirtingiems padaliniams ar atsakingiems specialistams, tačiau, toks priemonės įgyvendinimo būdas nevisiškai užtikrina nuoseklų ir kryptingą šių funkcijų įgyvendinimą.

Kolegialios nusikaltimų prevencijos ir kontrolės institucijos įsteigimas (komisijos, tarybos ir pan.) į kurios sudėtį įeity savivaldybės administracijos ir suinteresuotų subjektų atstovai t.y. būtų sudaromas partnerystės mechanizmas tam tikroms nusikaltimų prevencijos sritims koordinuoti, kaip priemonė buvo išpildyta ir įgyvendinta daugelyje savivaldybių. Ataskaitų duomenimis Lietuvos mastu savivaldybėse buvo įkurtos tokios kolegialios institucijos: mobilizacijos štabas, nusikaltimų prevencijos ir kontrolės komisijos, narkotikų kontrolės komisijos, sudarytos vaiko gerovės darbo komisijos, nacionalinės nusikaltimų kontrolės programos įgyvendinimo darbo grupė, įvairios nusikalstamumo prevencijos komisijos, saugaus eismo komisijos, ekstremalių situacijų komisijos, prie teritorinių policijos įstaigų visuomeninės tarybos ar komisijos ir kitos įvairios kolegialios institucijos į kurių sudėtį įeina savivaldybės

ir socialinių partnerių, tokių kaip teisėsaugos institucijos, priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų, švietimo įstaigų vadovai ir kt. Atsižvelgus į tai, kad savivaldybėse yra įsteigtos ne viena, o kelios skirtingų sričių koordinavimui skirtos kolegialios institucijos, darytina išvada, kad partnerystės mechanizmo nusikaltimų prevencijos ir kitoms sritims koordinuoti formavimas savivaldybėse tampa vis aktualesnis. Saugumo užtikrinimo, nusikalstamumo prevencijos klausimai yra aktualūs kiekvienoje savivaldybėje, todėl siekdama gyventojų saugumo jausmo didinimo, savivaldybė turėtų stiprinti ar užmegzti naujus ryšius su suinteresuotais socialiniais partneriais (2011 m. iš 44 sav. priemonę įgyvendino 16; 2012 m. iš 46 sav. priemonę įgyvendino 14).

Tokia priemonė kaip *Strateginio planavimo dokumentuose nustatyti gyventojų saugumo stiprinimo tikslai ir parengtos programos ir (ar) priemonių planai šiems tikslams įgyvendinti, numatyti už jų vykdymą atsakingus subjektus, reikiamą finansavimą, numatyti įvykdymo terminus ir planuojamus pasiekti rezultatus, užtikrinant priemonių kompleksiskumą*. 2012 m. kaip ir 2011 m., vykdyta daugelyje savivaldybių: buvo rengiamos ir įgyvendinamos įvairios su gyventojų saugumo užtikrinimu susijusios programos ir (ar) priemonių planai, kartu su socialiniais partneriais (teritorinėmis policijos įstaigomis, priešgaisrinėmis gelbėjimo tarnybomis, švietimo ir ugdymo įstaigomis, privataus sektoriaus, gyventojų bendruomenių atstovais). Pastebėtina, kad daugelis programų ir (ar) priemonių planų yra sudaryti keleriems metams, taip užtikrinant pastarųjų tęstinumą. 2011 m. ir 2012 m. iš pateikusiųjų ataskaitas 5 savivaldybės nenurodė, kad ši priemonė būtų įgyvendinta.

Periodiškas įvairiomis formomis gyventojų informavimas apie saugumo būklę savivaldybėje ir galimybes dalyvauti gyventojų saugumo stiprinimo veikloje, savivaldybės vykdomas gyventojų saugumo užtikrinimo ir nusikalstamumo prevencijos priemonės, vykdomas tiek 2011 m., tiek ir 2012 m. analogiškai. Dažniausiai naudojamos vietinėmis žiniasklaidos priemonėmis (televizija, spauda), informacija skalbiama savivaldybių interneto svetainėse, susitikimų su gyventojais metu, informaciniuose stenduose. Galima prielaida, kad daugelyje savivaldybių ši priemonė įgyvendinama tinkamai – savivaldybėse sudarytos galimybės įvairiais būdais informuoti visuomenę apie tam laikotarpiui aktualias savivaldybėje egzistuojančias grėšiančias nelaimes, apsisaugojimo nuo jų būdus, galimų neigiamų pasekmių sumažinimą, vyraujančias nusikalstamumo formas ir pan. Tuo pačiu, gyventojai yra skatinami įsitraukti į saugumo užtikrinimo veiklą, teikti pasiūlymus aktualiais klausimais.

Gyventojų savisaugos iniciatyvų skatinimas, gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovų savanoriškos veiklos plėtojimas, kuris būtų susijęs su gyventojų saugumo stiprinimu įgyvendinamas gana aktyviai. Vykdamas šią priemonę tiek ir 2011 m. tiek ir 2012 m. buvo organizuojami susitikimai su gyventojais. Jų metu teikta informacija apie nusikalstamumo būklę savivaldybėje, įvairias prevencines

formas. Taip pat organizuotos saugaus eismo akcijos, rengti įvairūs su gyventojų saugumo užtikrinimu susiję konkursai, atvirų durų dienos, įvairios užimtumo programos, vykdyta švietėjiška veikla nusikaltimų, kitų teisės pažeidimų, gaisrų prevencijos klausimais. Švietimo įstaigose vykdytos švietėjiško pobūdžio akcijos, vestos paskaitos susijusios su narkomanija, alkoholio vartojimu, smurtu, išdėstyta atsakomybė už teisės pažeidimus. Gyventojai tiek vienu tiek kitu analizuojamu laikotarpiu buvo skatinami jungtis į saugios kaimynystės grupes. Remiantis pateikta savivaldybių informacija, 2011 m. buvo įsteigta 60 saugios kaimynystės grupių devyniose savivaldybėse, o 2012 m. iš viso buvo įsteigta 160 saugios kaimynystės grupių 16 – oje savivaldybių. Palyginti su 2011 m., saugios kaimynystės grupių kūrimasis vyksta gerokai aktyviau, vis daugiau gyventojų, siekdami užtikrinti savo ir savo turto saugumą, buriasi į saugios kaimynystės grupes. Taip pat paminėtina, kad daugelyje savivaldybių buvo skiriamas dėmesys vienkiemių ar atokesnių vietovių gyventojams, pagyvenusio amžiaus žmonėms buvo dalinami telefonai, vieno mygtuko pagalbos įrenginiai, vykdytos daiktų žymėjimo akcijos.

Priemonė, tokia kaip *socialinių partnerių bendradarbiavimas kartu į priemonių vykdymą įtraukiant bendruomenių, privataus sektoriaus iniciatyvas vykdoma bendradarbiaujant su įvairiais socialiniais partneriais*: švietimo ir ugdymo įstaigomis, socialinių paslaugų centrais, pataisos inspekcijomis, kitomis valstybinėmis įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, privačiomis įmonėmis, jaunimo organizacijomis ir gyventojų bendruomenėmis. Į saugios aplinkos kūrimo procesą įtraukiant kuo daugiau socialinių partnerių atsiranda pagrindas veiksmingiau įgyvendinti su gyventojų saugumo užtikrinimu iškilančius klausimus.

Analizuojant ataskaitas ir jų priedus, paminėtina tai, kad savivaldybės nurodė, kokias *kitas priemones, skirtas gyventojų saugumui stiprinti*, pastarosios vykdo. Skirtingos savivaldybės vykdo tokias priemones kaip, visuomenės sveikatos stiprinimas bendruomenėse organizuojant ir vykdant visuomenės sveikatos mokymą ir sveikatos stebėseną, gyventojų šulinių vandens ištyrimą, apšviestų pėsčiųjų perėjų įrengimą, maudyklų, oro ir triukšmo tyrimų atlikimą, nesaugomų objektų t.y. apleistų pastatų pirmo aukšto langų, durų užkalimą, triukšmo matavimo atlikimą (pagal gaunamus skundus). Preliminariai numatoma įkurti moterų ir vyrų krizių, šeimos paramos, vaikų dienos centrus, teikti laikino apgyvendinimo paslaugas motinoms ir vaikams.

Gyventojų saugumo būklės, poreikių vertinimas atliekant atitinkamas gyventojų apklausas, savivaldybių ir jos gyvenamųjų vietovių demografines, ekonomines, kriminologines, civilines saugos, visuomenės sveikatos, švietimo charakteristikas, gyvenamųjų vietovių plėtrą vertinti gyventojų saugumo stiprinimo požiūriu, inicijuoti, planuoti ir koordinuoti bei tarpusavyje derinti gyventojų saugumo būklės vertinimą su savivaldybės veiklos prioritetais. 2012 m. apie minėtąją programą savivaldybės pateikė

daugiau informacijos. Keliose savivaldybėse buvo atlikti įvairūs tyrimai, tokie kaip „Smurto prieš vaikus paplitimas“ ir kiti, įgyvendintos programos, pvz.: „Europos jaunimas – narkotikų prevencijos programa“ ir pan. Kitose savivaldybėse atliekamos apklausos, sudaromi vaikų ir jaunimo susibūrimo vietų žemėlapiai. Iš pateiktos informacijos matyti, kad savivaldybėse atliekamos galimų pavojų, ekstremalių situacijų, civilinės saugos rizikos analizė. Gyventojų sveikatos būklės, kriminologinės, civilinės saugos situacijos stebėjimas.

Apibendrinus darytina išvada, kad SSK numatytų uždavinių įgyvendinimas 2012 m. įgavo didesnę reikšmę, nei 2011 m. Pateikti duomenis deklaravo tai, kad daugelis savivaldybių vykdo programų tęstinumą. Kai kurios savivaldybės baigė anksčiau pradėtus darbus, o kai kurios, užtikrinančios tęstinumą, veiklą numatė plėtoti ir kitais metais.

Koncepcijos įgyvendinimas Pasvalio r. savivaldybėje

Ataskaitos rezultatus sukonkretinant iki Pasvalio r. savivaldybės, galima apibrėžti tokius duomenis, kad vadovaujantis nurodytomis priemonės, savivaldybėje buvo įsteigta:

- Pasvalio r. savivaldybės Vaikų ir jaunimo socializacijos programos (2012 m. – 2014 m.) koordinavimo komisija;
- Pasvalio r. savivaldybės antikorupcinė komisija;
- Komisija sudaryta neigiamų socialinių veiksni prevencijai koordinuoti;
- Saugaus eismo komisija.

Nustatant gyventojų saugumo stiprinimo tikslus savivaldybių strateginio planavimo dokumentuose, savivaldybė patvirtino strateginį Plėtros planą iki 2014 m. nustatytas I prioriteto „Žmogiškųjų išteklių ir socialinės gerovės plėtra“ 1.5. tikslas – didinti gyventojų saugumą rajone; 1.5.1. uždavinys – sustiprinti nusikalstamumo prevenciją. Nustatytos priemonės šiam uždaviniui pasiekti, tokios kaip 1. Padidinimas vykdomų ilgalaikių tęstinių programų, orientuotų į vaikų ir jaunimo nusikalstamumo prevenciją, jų socialinį ugdymą ir bendrą nusikalstamumo prevenciją; 2. Vaizdo kamerų įrengimas potencialiai pavojingose Pasvalio miesto vietose; 3. Visuomenės tiesioginio dalyvavimo viešosios tvarkos saugojime strategijos parengimas (bendri patruliai ir pan.).

Informacija gyventojams apie saugumo būklę savivaldybėje ir galimybes dalyvauti gyventojų saugumo stiprinimo veikloje, savivaldybėje vykdomas gyventojų saugumo užtikrinimo ir nusikalstamumo prevencijos priemonės periodiškai skalbiama savivaldybės interneto tinklalapyje www.pasvalys.lt .

Dar 2009 m. išrinkti 38 gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai – seniūnaičiai, patvirtinti jų įgaliojimai. Tarp bendruomenių, policijos ir seniūnijų pasirašytos 15 bendradarbiavimo sutarčių. Miesto

žmonėms skelbiama informacija apie saugią kaimynystę, ją galima rasti informaciniuose stenduose, savivaldybės interneto tinklalapyje. Minėtoji informacija viešai skalbiama renginių, susitikimų su gyvenamųjų vietovių bendruomenėmis metu. Įsteigtos trys saugios kaimynystės grupės Pasvalio r. : 1. Vilniaus g. 69, Pasvalyje; 2. Manikūnų kaimo grupė, esanti Pasvalio r. ; 3. DNSB „Ažuolas1“ įsikūrusi Joniškėlio m., Pasvalio r.

Socialinių partnerių bendradarbiavimo plėtojimas, į priemonių vykdymą įtraukiant bendruomenių, privataus sektoriaus iniciatyvas vykdomas į komisijų darbą įtraukiant bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų atstovus.

Peržvelgiant tiek 2011 m. tiek ir 2012 m. ataskaitas, darytina išvada, kad Pasvalio r. savivaldybės vykdomos programos susijusios su saugumo užtikrinimu mieste yra tęstinės. Įgyvendinamų programų, įsteigiamų komisijų praktika yra skatintina ir sveikintina. Pastebėtina, kad kompleksinis požiūris į gyventojų saugumo problemų sprendimą, efektyvių šių problemų sprendimo būdų suradimą, pastarųjų įtvirtinimą programose apimančių platesnį spektrą gyventojų saugumo užtikrinimui svarbių sričių taip pat įgyvendintų priemonių efektyvumo ir rezultatų nustatymą bei pastarųjų įvertinimą saugios aplinkos kūrimą padarytų dar veiksmingesnį. Vykdomos priemonės rodo, kad Savivaldybė suvokia saugumo svarbą gyventojų socialinei gerovei. Tačiau, kaip ir kitos Lietuvos savivaldybės, Pasvalio r. savivaldybė, nesiima įgyvendinti SSK nuostatų visa apimtimi, o yra labiau linkusi jau vykdomas priemones deklaruoti kaip SSK įgyvendinimą.

3. TYRIMAS: PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VEIKLOS STIPRINANT GYVENTOJŲ SAUGUMĄ VERTINIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Siekiant įvertinti Pasvalio r. savivaldybės veiklą stiprinant gyventojų saugumą buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Minėtojo tyrimo pasirinkimą lėmė tai, kad būtent kokybinio tyrimo metu galima gauti išsamesnę, tikslesnę informaciją nagrinėjama tema.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti kokia veikla savivaldybėje yra plėtojama siekiant stiprinti gyventojų saugumą.

Tyrimo uždaviniai –

1. atlikti Pasvalio r. savivaldybės veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimą;
2. susisteminti gautus rezultatus, pateikti išvadas bei siūlymus.

Mokslinės literatūros autorių teigimu, kokybinis tyrimo metodas vadinamas multimetodu, kuris apima interpretacinį, natūralistinį požiūrį į tiriamąjį subjektą tais terminais, kokiais jį suvokia žmonės (Tidikis, 2003; Luobikienė, 2006). Tokia duomenų rinkimo priemonė kaip interviu yra viena svarbiausių kokybiniame tyrime. Interviu metodas geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, situacijų apibrėžimo, reikšmių, realybės konstravimo būdas (Luobikienė, 2006). Atliekant tyrimą buvo naudojamas pusiau standartizuotas interviu. Tokio tipo interviu reikalauja iš anksto numatomų būtinų ir galimų klausimų, tokio interviu klausimai standartizuoti iš dalies. Pasirinkta interviu rūšis patogi tuo, kad griežtai neformalizuojamas pašnekesys tarp klausėjo su respondentu sudaro laisvesnę atmosferą (Tidikis, 2003). Pusiau standartizuoto interviu metu išryškėjo daugiau naudingos, tyrimo atlikimui reikalingos informacijos. Lankstesnio tipo interviu leido plačiau pažvelgti į nagrinėjamą problemą.

Tyrimo imtis. Sudarant kokybinio tyrimo imtį privalu pasirinkti tokius atvejus, kurie yra informatyvūs tiriamuoju požiūriu. Tyrimuose imties dydis ir konkretūs tyrimui pasirinkti imties vienetai iš esmės priklauso nuo tyrimo tikslų. Dėl minėtosios priežasties kokybiniame tyrime dažniausiai taikoma tikslinė imties vienetų atranka (Bitinas ir kt., 2008). Šiuo atveju tyrimui buvo pasirinkta apklausti 13 respondentų. Kiekvienas iš jų vienokia ar kitokia prasme yra prisidėję prie saugumo stiprinimo veiklos Pasvalio r. Pasirinkta imtis apima respondentus iš ne tik kontroliuojančių, bet tuo pačiu vykdančių saugumo stiprinimo veiklą, grandžių. Bet kuriuo atveju, tiek vienu, tiek kitu veiklos funkcijos orientuotos į vieną reiškinį – gyventojų saugumo užtikrinimą. Būtent todėl, pagal iš anksto numatytus klausimus ir gautus atsakymus bus siekiama objektyviai įvertinti institucijų pastangas saugumo stiprinimo srityje.

Metodo pobūdį tyrimui atlikti lėmė pasirinkta nagrinėti tema. Veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimas – skatina rinkti duomenis, kurie deklaruotu kokia veikla yra vykdoma rajone. Veiklos vertinimas ir pateikiama informacija vadovaujantis kokybiniu metodu lemia tyrimo validumą, nes yra pateikiami socialiai egzistuojantys, socialiai/kultūriškai sodrūs duomenys (Bitinas ir kt., 2008).

Sudarant klausimus buvo siekiama nuodugniau pažinti tiriamąjį reiškinį, gauti išsamesnės informacijos apie veiklos pobūdį (Kardelis, 2005). Klausimų turinį lėmė nusistatyti tyrimo kriterijai, kuriais buvo siekiama išaiškinti esminius momentus saugumo užtikrinimo kontekste (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Tyrimo instrumentarijus

Nr.	Tyrimo kriterijai	Klausimai
1.	Atstovaujama institucija	1.Už kokias funkcijas atsakingai sričiai Jūs vadovaujate?
2.	Institucijos veikla	2.Kokius rengiate projektus miesto žmonėms, saugumo užtikrinimo labui?
3.	Gyventojų aktyvumas	3.Kaip aktyviai žmonės dalyvauja?
4.	Gyventojų įtraukimas/ informavimas	4.Ar atliekate tyrimus (apklausa žodžiu, internetu) siekiant sužinoti visuomenės nuomonę apie tai kaip Jūsų institucija yra vertinama ir ar sulaukiate pasiūlymų ką reikėtų daryti kitaip? 5.Kur miesto žmonėms yra skalbiama informacija apie vykdomą veiklą, jos rezultatus? Ar tai yra apgalvota ir prieinama kiekvienam miesto gyventojui?
5.	Veiklos vertinimas	6.Kaip vertinate saugumo būklę Pasvalyje? 7.Ar miesto gyventojai yra pasirengę netikėtoms situacijoms, ar jie gebėtų apsisaugoti patys ir padėti apsisaugoti kitiems nelaimingo atsitikimo metu? (Subjektyvi nuomonė)

Tyrimo kriterijų pagrindimas.

1. *Atstovaujama institucija.* Kriterijus apibrėžia pirmąjį klausimą interviu pradžioje, kurio pagalba galima identifikuoti respondento atstovaujamą instituciją, patikslinti einamas pareigas, sužinoti atsakomybės lygį. Klausiantysis išaiškintos informacijos pagalba gali apibrėžti kokiose kompetencijos ribose bus pateikiama informacija.
2. *Institucijos veiklos* išaiškinimas leis įvertinti propaguojamą institucijų praktiką vykdomų saugumo stiprinimo projektų. Pateiktu klausimu bus siekiama išryškinti prevencinių programų, priemonių rengimą ir vykdymą, bendradarbiavimą su socialiniais partneriais. Gauti duomenys leis įvertinti ar vykdoma veikla yra tęstinė, ar institucijos geba kompleksiskai plėtoti veiklą numatoma linkme taip pat ar adekvačiai įvertinus priemonių sumą tai leis pasiekti norimo konkretaus rezultato, šiuo atveju – gyventojų saugumo užtikrinimo rajone.
3. *Gyventojų aktyvumo* išaiškinimas leis suvokti ar teisinga linkme institucijos vykdo spektrą saugumo stiprinimo priemonių. Būtent vykdomų priemonių efektyvumas gali lemti gyventojų aktyvumą. Tai parodytų pastarųjų teigiamą institucijų veiklos įvertinimą, pasitikėjimą, skatinamą bendradarbiavimą. Pastebėtina tai, kad didesnis institucijų atvirumas visuomenės akyse skatina piliečius aktyviau įsitraukti į institucijų veiklą.
4. *Gyventojų informavimas/ įtraukimas.* Kriterijus apibrėžia klausimus susijusius su tikslu išsiaiškinti kaip institucijos susijusios su gyventojų saugumo užtikrinimu informuoja apie savo vykdomą

veiklą. Siekiama išaiškinti ar gyventojai yra informuojami jiems aktualiais klausimais, susijusiais su metų laikų kaita, vagysčių paplitimo teritorijomis, užpuolimo tikimybėmis tam tikrose zonose ir pan. Šiam kriterijui priskirtini klausimai leis išaiškinti ne tik ar gyventojai yra informuojami saugumo stiprinimo klausimais, bet ir leis išsiaiškinti ar pastarieji yra adekvatūs gyventojų įtraukimo organizavimui ar teikia pasiūlymus saugumo stiprinimo klausimais.

5. *Veiklos vertinimo* duomenys parodys kaip kiekvienas iš respondentų vertina esamą saugumo būklę Pasvalio r. , ar gyventojai yra pasiruošę įveikti netikėtas grėsmes. Tikimasi subjektyvios nuomonės minėtuoju klausimu, todėl kad kiekvienas iš respondentų yra specialistas savo srityje ir išsakyta nuomonė itin svarbi ir reikšminga. Paliekama galimybė respondentų nuomones pagrįsti statistiniais duomenimis, kurie taip pat bus susiję su veiklos vertinimu. Tyrimo metu analizuojant respondentų subjektyvią nuomonę bus siekiama išsiaiškinti, ką pastarieji mato tobulinimo kategorijoje ir kokią praktiką galima būtų organizuoti naujai, kuri leistu dar labiau užtikrinti saugumo stiprinimo veiklos rezultatyvumą.

Siekiant užtikrinti respondentų anonimiškumą kiekvienas iš jų yra koduojamas. Pateikiama koduotė, atstovaujama institucija ir einamos pareigos (žr. 3 lent.)

3 lentelė. Respondentų duomenys

Eil. Nr.	Koduotė	Institucija	Pareigos
1.	VRM 1	VRM Viešojo saugumo politikos departamentas	Vyresnysis specialistas
2.	P. K. 1.	Policijos komisariatas	Poskyrio viršininkas
3.	P. K. 2.	Policijos komisariatas	Skyriaus viršininkas
4.	P. K. 3.	Policijos komisariatas	Vyresnysis specialistas
5.	P.K. 4.	Policijos komisariatas	Specialistas
6.	SEN. 1.	Seniūnija	Vadovas
7.	SEN. 2.	Seniūnija	Soc. darbuotojas
8.	SEN. 3.	Seniūnija	Soc. darbuotojas
9.	SAV. 1.	Savivaldybės administracija	Vadovas
10.	SAV. 2.	Savivaldybės administracija	Vadovas
11.	SAV. 3.	Savivaldybės administracija	Vyriausiasis specialistas
12.	PGT.	Panevėžio apskrities PGV Pasvalio PGT	Inspektorius
13.	PSAV. 1.	Pakruojo savivaldybės administracija	Vyriausiasis specialistas

3.2. Rezultatų analizė

Atlikti interviu padėjo suvokti, kaip įvairiose saugumo srityse dirbantys specialistai vertina Pasvalio r. savivaldybės veiklą gyventojų saugumo stiprinimo atžvilgiu. Skyriuje pateikiama medžiaga, kuri apibendrina kokybinio tyrimo metu gautą žodinę informaciją ją papildant dokumentų analize, organizuojamų programų planais bei kitais vykdomą prevencinę veiklą deklaruojančiais dokumentais. Siekiant teisingo, nuoseklaus bei logiško gautos informacijos apibendrinimo duomenys buvo suskirstyti į keturias kategorijas, kiekvieną iš jų išskaidant į smulkesnes subkategorijas kartu pateikiant citatas, taip argumentuotai parodant informacijos turinio atitikimą numatytoms kategorijoms (žr. 3 lent.).

(*Ne*)saugumo veiksmų kategorija rodo, kokias svarbiausias saugumo srities problemas išvelgia respondentai. Kategorija išsišakoja į nesaugumo srities apibrėžimą ir jo aktualumą, rizikos grupių numatymą bei priežastingumą lemiantį vienokių ar kitokių vykdomų nusikalstamų veiklų.

Antroji – *proceso* kategorija. Ji apima tokias subkategorijas, kaip visuomenės informavimas/įtraukimas, projektinė veikla, institucijų veiklos vertinimas. Pastarasis blokas apima informaciją apie institucijų vykdomą monitoringą, kuriuo siekiama sužinoti, įvertinti visuomenės nuomonę apie savivaldybėje vykstančius procesus. Aptariamos akcijos saugumo užtikrinimo labui taip pat analizuojamos prevencinės kryptys orientuotos į nusikalstamos veiklos procesus. Apibendrintai pateikiama viešai skalbiama prevencinė informacija. Detaliai pateikiama projektinė veikla, orientuota į numatytas grupes. Interviu metu buvo siekiama sužinoti kiekvieno iš respondentų siūlymus veiklos tobulinimui, taigi būtent proceso kategorijoje apibendrinami pateikti siūlymai ir rekomendacijos.

Trečioji, *bendradarbiavimo*, kategorija apima susistemintą informaciją apie gyventojų aktyvumą, jo didėjimo/mažėjimo tendencijas, institucijų iniciatyvumą, kuris apima ne tik pačios savivaldybės veiklą saugumo užtikrinimo labui, bet ir kitų organizacijų prisidedančių prie saugumo užtikrinimo, veiklą. Kategorija apibrėžia saugios savivaldybės principų realizavimą taip pat kolektyviai vykdomą institucijų veiklą saugumo užtikrinimo labui.

Paskutinioji sugrupuotų duomenų kategorija apima *rezultatą*. Skyriuje pateikiama statistinė informacija, kurios pagalba bus galima interpretuoti pokyčius. Pastarieji bus aiškinami kontekste įvykdytų nusikaltimų skaičiaus, administracinių teisės pažeidimų pokyčio skaičiaus ir pan. Reziumuojant surinktą informaciją pateikiami institucijų atstovų įvardijami pokyčiai rizikos grupėse, kurie įvertinus vykdomas prevencines veiklas, projektus atspindi pastarųjų veiksmingumą arba priešingai – parodo laisvą terpę veiklos tobulinimui, užduočių kryptingumui bei išsikeltų prioritetų svarbumui.

4 lentelė. Interviu metu gautų duomenų kategorijų grupės

Eil.Nr.	Kategorija	Subkategorija
1.	(Ne)saugumo veiksniai	(Ne)saugumo srities aktualumas
		Rizikos grupė
2.	Procesas	Visuomenės informavimas/ įtraukimas
		Projektinė veikla
		Veiklos vertinimas
3.	Bendradarbiavimas	Saugios savivaldybės principų realizavimas
		Gyventojų aktyvumas
		Institucijų iniciatyvumas
4.	Rezultatas	Saugumo būklės pokyčiai

3.2.1. (Ne)saugumo veiksnių ir jų pokyčių vertinimas

Nesaugumo veiksniai – tai ne tik socialinio, technologinio bet ir gamtinio pobūdžio reiškiniai, kurie kelia pavojų gyventojams, mažina pastarųjų saugumo jausmą, blogina gyvenimo kokybę, tai pasireiškia nusikalstamų veiklų vykdymu, eismo įvykiais, gaisrais ir kitais gamtinio, techninio, ekologinio pobūdžio įvykiais (Saugios savivaldybės koncepcija, 2011). Išvardintieji (ne)saugumo veiksniai išryškėjo atlikto tyrimo metu. Respondento iš policijos komisariato teigimu, saugumą užtikrinančių institucijų veiklos plėtojimas mažinant (ne)saugumo veiksnių sukeliama įtaką gyventojams turi būti pasirenkamas tinkamai. Anot respondento, (ne)saugumo veiksnių mažinimas turi būti pasirenkamas pagal kryptį ir geografiją. Taigi, pirmiausia, kalbant apie socialinius - veiksnius, kurie yra nulemti netinkamos žmogaus veiklos savo darbą tinkamai turi atlikti apylinkės inspektorius. Policijos komisariato atstovas teigia, kad *„apylinkės inspektorius privalo būti tinkamai susipažinęs su prižiūrima teritorija, savo aptarnaujamoje teritorijoje turi žinoti kiekvieną sodybą, kam ji priklauso, kas ja naudojasi. Žinotų susisiektimo būdus su negyvenamų sodybų, pastatų savininkais, kas padidintų rajono gyventojų saugumą bei padidintų ikiteisminio tyrimo efektyvumą atsitikus nelaimėi“* (P.K.1). Jei apylinkės inspektorius užfiksuoja, kad tam tikruose rajonuose nuolat (dažnai) vyksta vagystės, t y. nuolat gaunami pranešimai apie įvykius, tokius kaip vagystės, smurtas, apiplėšimai ir pan. Tuomet apylinkės inspektorius numatytame rajone, norėdamas sužinoti gyventojų (bendruomenių) nuomonę apie esamą saugumo būklę, jos gerinimo būdus, saugios kaimynystės kūrimo idėjas išdalina anketas su iš anksto paruoštu klausimynu. Pvz.: ar žinote kas yra Jūsų apylinkės inspektorius; kokios pagalbos tikėtės iš inspektoriaus ir pan.? Po anketų užpildymo, surinkimo ir įvertinimo sukviečiami gyventojai, seniūnai, seniūnaičiai, bendruomenių pirmininkai. Vieni su kitais pasikeičia kontaktais. Taip įsikuria saugios kaimynystės grupė arba grupė bendraminčių entuziastų, kurie ateityje labiau orientuosis į tai, kad grėšiant ar įvykus nelaimėi būtų informuotos teisėsaugos institucijos, skatins aplinkinius gyventojus nelikti abejingais pastebėjus įtartinus asmenis, ar neteisėtai vykdomą veiklą. Taigi, policijos komisariato vykdoma veikla pagal geografiją ir kryptį padeda labiau koncentruotis tiek saugumą užtikrinančioms institucijoms tiek gyventojams būtent į tas vietas, kur daugiausia (ne)saugumo veiksnių, mažinant jų plitimą ir padarymo žalą. P.K.3. akcentavo nesaugumo sritis, tokias kaip vaikų darželių kiemai, daugiabučių laiptinės. Būtent minėtosios vietos yra jaunų žmonių susibūrimo vietos. Jaunų žmonių susibūrimo vietose užfiksuojamas piktnaudžiavimas alkoholio taip pat cigaretėmis. Paveiktas alkoholio jaunimas – kelia triukšmą, „užkabinėja“ praeivius, teršia aplinką. Praktika rodo, kad tokių susibūrimų dalyviai anksčiau ar vėliau patenka į policiją dominančių vaikų rizikos grupę.

Respondentas iš savivaldybės akcentavo išvelgtą vieną iš technologinių rizikų – geležinkelis *Rail Baltica*. Pagal projektą *Rail Baltica* geležinkelio vėžės turėtų driektis tiesiai per Tetervinų gyvenvietę.

Nors tokio tipo infrastruktūros plėtojimo projektai yra skatintini, tačiau neigiama interpretacija atsiranda tuomet, kai pradedama kalbėti apie tas žmonių grupes, kurios tiesiogiai bus paliestos šio projekto įgyvendinimo metu. Akcentuojama tai, kad žmonėms ne tik atsiras problemų dėl nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimo, galimi kuro sąnaudų padidėjimai, nes vėžių pravažiavimai bus įrengti tik tam tikrose vietose, todėl aplinkiniai gyventojai atlikdami žemės ūkio darbus ir norėdami patekti į kitą vėžių pusę privalės važiuoti iki tos vietos, kurioje transporto priemonė galės persikelti į kitą laukų pusę. Plėtojant mintį apie technologinio pobūdžio grėsmes, paminėtina Pasvalio r. veikianti UAB „Kurana“ – įmonė, gaminanti biodegalus – bioetanolį ir biodujas taip pat AB „Pieno žvaigždės filialas Pasvalio sūrinė“. Pastarosios įmonės yra bene stambiausios savo produkcijos mastais, gamybiniais pajėgumais. Būtent todėl, kaip minėjo savivaldybės atstovas saugumą tokiose įmonėse palaikyti būtina, nes rimto incidento metu galimas realus pavojus miestelėnams.

SAV.3. respondentas vieną iš (ne)saugumo sričių įvardijo karstinius reiškinius. Požeminis vanduo tirpindamas gipsą lemia smegduobių susidarymą. *„Anksčiau buvo vykdoma programa dėl karstinių reiškinių Panevėžio rajone, kurios metu buvo skiriama pinigų suma visiems nukentėjusiems nuo karstinių reiškinių“*. Lietuvos standartizacijos departamento duomenimis Pasvalio r. per pastaruosius penkiolika metų, užstatytose teritorijose, atsivėrė dvylika naujų smegduobių. Šiuo metu savivaldybė rūpinasi atsivėrusių smegduobių priežiūra. Savivaldybės atstovų teigimu, šiuo metu atsivėrus smegduobei paprastai įvykiu rūpinasi būtent savivaldybė. Pastaroji įgyvendina svarbiausius prioritetus susijusius su karstiniais reiškiniais – kad atsitiktiniai žmonės į ją neįvažiuotu, neįkristu, kad būtų tinkamai aptverta ir žymos aplink ją deklaruotu tai, kad aplinkiniai turi elgtis atsargiai.

Antroji (ne)saugumo veiksmų subkategorija – rizikos grupės. Apie rizikos grupes vienu ar kitu aspektu kalbėjo visi respondentai. Reikia įvertinti tai, kad būtent tokios šeimos ir jas sudarantys asmenys yra vienokiu ar kitokiu būdu prisidėję prie nesaugumo veiksmų vykdymo, taip darant žalą gyventojams. Tokios grupės yra ne tik saugumą užtikrinančių institucijų, savivaldybės, seniūnijos, bet ir bendruomenių taip pat atskirų gyventojų susirūpinimo objektas. Interviu metu buvo išskirti socialinės rizikos grupės sudarantys asmenys: daugiavaikės, vienišos, asocialios motinos, asmenys grįžę iš įkalinimo įstaigų, nepilnamečiai asmenys pakliuvę į policiją dominančių vaikų rizikos grupę. Paminėtina tai, kad minėtąją grupę sudarantys asmenys nėra tik tie, kurie vykdo nusikalstamą veiklą, šiai grupei priskirtini asmenys, kuriems yra reikalinga didesnė socialinė pagalba. Apibrėžiant, tai grupė, kuriai reikalingas ypatingas saugumo užtikrinimo institucijų dėmesys. Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos atstovas komentavo, kad būtent daugiavaikės, vienišos, asocialios motinos, kiti asocialūs asmenys yra didžiausių pavojų keliantys asmenys. Akcentuojama tai, kad asmenys ne tik kenkia sau, tačiau įtakoja ir žalos darymą aplinkiniams

gyventojams. Įvardijami tokie atvejai kaip, asmenų nesaikingas alkoholio vartojimas, rūkymas lovoje, kuris paprastai baigiasi mirtimis ir turto niokojimu. Pasitaiko ir taip, kad užmigę su cigarete žmonės, nuo nuorūkos sukelia gaisrą ne tik savo namuose, ūkiniuose pastatuose, bet ir gretimose sodybose. Taip įvyksta todėl, kad ugnis plinta labai greitai, o jei dar apie tai laiku nėra informuojamos atsakingos, pagalbą teikiančios institucijos, pasekmės gali būti itin skaudžios. Minėtųjų šeimų gyvenamuosiuose namuose statistiškai užfiksuojama daugiau gaisrų ir dėl šildymo sistemos nepriežiūros. Nors, respondentas iš priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos, pabrėžia tai, kad tokie įvykiai, nebūtinai vienareikšmiškai nutinka socialinės rizikos šeimose, pasitaiko, kad gyventojai per aplaidumą ar užmaršumą tinkamai nepasiruošia šildymo sezonui, to pasekoje sukeldami skaudžius ir brangiai kainuojančius įvykius. Taigi, sistemingai vykdomos programos, kurių metu gyventojai informuojami asmeniškai, spaudoje, internetiniame tinklalapyje, apie galimas grėsmes ir jų padarinius gyventojams, jų turtui ir aplinkai ne visada yra efektyvios, nors pastarųjų metų civilinės ir priešgaisrinės saugos būklės 2012 m. vertinimo rodiklių duomenų suvestinė apie būtent gaisruose mirusius žmones yra gana optimistiška, nes žūčių gaisruose neužfiksuota.

Interviu metu išaiškintas dar viena aktuali (ne) saugumo sritis – eismo saugumas. Respondentas iš policijos komisariato įvardino vieną iš prioritetinių krypčių – eismo saugumo stiprinimą savivaldybėje. Nelaiminguose eismo įvykiuose kas metais žūsta žmonės, per metus apie dešimt žmonių gyvybių nusineša nesaugus vairavimas ar vairavimas išgėrus (2010 m. – 12 žuvusių; 2011 m. – 6 žuvusieji; 2012 m. – 8 žuvusieji). Statistika rodo, kad pagal eismo dalyvių kategorijas daugiausiai žūsta keleivių. Eismo įvykiuose sužeistųjų asmenų skaičius nėra optimistiškas. Pasvalio r. policijos komisariato suvestinių duomenimis 2010 m. sužeistųjų asmenų skaičius siekė 24; 2011m. -27; 2012m. – 26. Respondento iš policijos komisariato teigimu, neblaivūs vairuotojai didžiausią grėsmę kelia kitiems eismo dalyviams, tačiau yra eismo dalyvių kategorija, kurie vairuodami neblaivūs didžiausią grėsmę kelia patys sau.

5 lentelė. Nesaugumo veiksmų kategorijos

1.	Socialiniai	Nusikalstamumas, vagystės, smurtas, užpuolimai, nelaimingi atsitikimai.
2.	Technologiniai	Incidentai gamybos, perdirbimo įmonėse.
3.	Gamtiniai	Pasvalio r. ir jo apylinkėse aktyviai veikiantys karstiniai reiškiniai.

Apibendrinant galima išskirti tris nesaugumo veiksmų kategorijas (žr. 5 lent.), kurios apima: 1) socialinius, tokius kaip nusikalstamumas, smurtas, užpuolimai, nelaimingi atsitikimai; 2) technologinius, tai incidentai gamybos, perdirbimo įmonėse; 3) gamtinius veiksmus, Pasvalio r. aktyviai veikiančius karstinius reiškinius. Labai svarbu tinkamai apibrėžti nesaugumo veiksmus, nes tik tokiu būdu saugumą

užtikrinančios institucijos žinos tinkamas koordinates, parodančias į kokias sritis būtina koncentruotis, siekiant didesnio gyventojų saugumo užtikrinimo mieste. Laiku užfiksuoti socialinių neramumų židiniai atsakingoms institucijoms parodo veiklos plėtojimo kryptį. Svarbus aspektas nusikalstamumo, smurto klausimais yra apylinkės inspektorius veikla. Inspektorius turima informacija apie aptarnaujamąją teritoriją gali padidinti gyventojų saugumą bei iki teismo tyrimo efektyvumą atsitikus nelaimėi. Tyrimo metu išryškėjo technologiniai veiksniai, kurie parodė, kad gamybos/ perdirbimo įmonėse galintys įvykti incidentai, keltų realų pavojų miesto gyventojams. Paminėtina tai, kad šių dienų išvystytos technologijos, kuriančios gamybinių įmonių aukštą apsaugos lygį, mažina technologinių nesaugumo veiksnių pasireiškimo tikimybę. Infrastruktūros plėtojimas, nors interpretuojamas kaip technologinė grėsmė ten gyvenantiems žmonėms, tačiau vienareikšmiškai neigiamu aspektu vertinamas negali būti. Infrastruktūros plėtra yra šalies pažangumo elementas. Atnešantis investicijas, kuriantis darbo vietas. Gamtinio pobūdžio unikali Aukštaitijos regiono grėsmė gana aktyviai veikiantys karstiniai reiškiniai nuo žmogaus elgesio nepriklauso, todėl kalbant apie šiuos reiškinius, paminėtina tik tai, kad atsakomybė už atsivėrusias duobes tenka savivaldybei.

Koncentruojant tyrimo rezultatus, išryškėjo socialinės rizikos grupes sudarantys asmenys: daugiavaikės, vienišos, asocialios motinos, asmenys grįžę iš įkalinimo įstaigų, nepilnamečiai asmenys pakliuvę į policiją dominančių vaikų rizikos grupę. Pažymėtina tai, kad tokių grupių atstovai yra didžiausią grėsmę keliantys subjektai, svarbu tai, kad grėsmės pasireiškimas įtakoja ne tik pačius netinkamą elgesį propaguojančius asmenis, tačiau veiksnius gali jausti ir aplinkiniai. Šioms grupėms reikalingas didesnis saugumo užtikrinimo institucijų dėmesys ir įdirbis.

Rizikos veiksnių, rizikos grupių sisteminga kontrolė ir į tai orientuotas spektras tikslingų priemonių leistų sumažinti rizikos grupių veikimą taip paralelėje mažinant grėsmių pasireiškimo tikimybę. Tam reikalinga ne tik tikslinga saugumo stiprinimo veikla, bet ir priimami teisingi, adekvatūs situacijai politiniai sprendimai.

6 lentelė. Nesaugumo veiksnių ir jų pokyčių vertinimo kategorijos

Kategorija	Subkategorija	Pvz:
(Ne)saugumo srities aktualumas	Nesaugumo zona	P.K.1. „Norint įgyvendinti saugios kaimynystės idėjas, reikia, visų pirma pasirinkti tinkamą vietą plėtojimui“ P.K.2. „Nusikalstamų veikų viešose vietose rodiklis yra mažiausias apskrityje“
	Technologinės rizikos	SAV.1. UAB „Kurana“, AB „Pieno žvaigždės“ Gamybos padalinys filialas „Pasvalio sūrinė“ „Projektas „Rail Baltica“ žmonėms tai – ekstremali situacija“
	Eismo saugumas	P.K.2. „Neblaivūs vairuotojai didžiulę grėsmę kelia ne tik aplinkiniams, bet ir patys sau“
Rizikos grupė	Asmenys grįžę iš kalinimo įstaigų	SEN. 1. „Lankomi iš įkalinimo įstaigų grįžę asmenys“
	Rizikos šeimos	SEN. 2. „Daugiavaikės, vienišos, asocialios šeimos, tai asmenys reikalaujantys ypatingo dėmesio“

3.2.2. Saugumo stiprinimo procesų vertinimas

Visuomenės informavimas/ įtraukimas anketinės apklausos pagalba

Teisės aktų reglamentavimas, numatyti projektai ir plėtojama veikla patys savaime dar nėra efektyvus procesas, siekiant rezultatyvumo būtina sulaukti atsako į tam tikrus veiksmus. Būtent todėl svarbu žinoti, kiek reikšminga ir aktuali savivaldybėje gyvenančiam žmogui vykdoma savivaldybės ir kitų saugumo užtikrinimo labai dirbančių institucijų veikla. Siekiant tinkamai interpretuoti gyventojų nuomonę, sistemingai atliekamos apklausos savivaldybėje, jos internetiniame tinklalapyje, bendruomenėse. Kaip teigė respondentas iš policijos komisariato “Vykdomas žmonių įtraukimas į saugumo užtikrinimo veiklą prašant užpildyti anketas, pagal iš anksto numatytus klausimus.”

Informuoti apie esamą situaciją mieste bei įtraukti į saugumą užtikrinančių institucijų veiklą siekiama per vykdomas akcijas, konkursus, pasirodymus. Teigiamas aspektas yra tas, kad būtent prevencinės veiklos organizavimas gali būti paliestas kiekvieno iš miesto gyventojų. Pradedant mažaisiais, baigiant vienišais, atokiose sodybose gyvenančiais žmonėmis. Pastebėtina tai, kad pažintinės/ prevencinės informacijos sklaida pakankamai didelė, tik abejotinas lieka informacijos priėmimas ir įsisąmoninimas asmeniškai paties žmogaus.

Visuomenės informavimas ir įtraukimas per viešai skelbiamą informaciją

Pateikiamas koncentruotai tuo pačiu informatyviai, pasiekiant kuo daugiau gyventojų, itin svarbus veiksnys skatinantis saugumo sklaidą bendruomenėje. Bene visi respondentai minėjo tai, kad itin svarbu ne tik vykdyti prevencinę veiklą į tam tikrų neigiamų veiksnių mažinimą, tačiau lygiai taip pat svarbu gyventojus šviesti per viešas informavimo priemones apie teisingų sprendimų priėmimą viename ar kitame kontekste. PGT. atstovas vardijo, kad pagal sezoniškumo įtakojamas rizikos tipo ir pasireiškimo galimybes gyventojai yra informuojami vietos laikraštyje. Respondentas argumentuotai dėstė kad, siekiant išvengti kartu su pavasariu atvykstančių liūčių, gyventojai informuojami „Apie potvynį“, „Pavasarinę žolę“, „Perkūniją“. Informacinėse publikacijose pateikiam detalė informacija kaip elgtis vieno ar kito gamtos reiškimo pasireiškimo atveju. Vasarą rajono laikraštyje pasirodo tokios publikacijos, kaip „Gaisrai miške“, „Informacija žemdirbiams“, kur detalė aprašoma kaip elgtis šienapjūtės metu ir po jos, kai laukai lieka nušienauti. Žemdirbiai skatinami pasirūpinti, kad žemės ūkio technika tūrėtų tvarkingus kibirkščių gesiklius. Žemės ūkio technika privalo būti aprūpinta pirminėmis gesinimo priemonėmis. Rekomenduojama, kuo atidžiau elgtis su elektros įrenginiais pašarų, šieno saugyklose. Informaciniuose pranešimuose taip pat pateikiama informacija apie tai, kokios priemonės taikomos nesilaikant minėtųjų rekomendacijų. Rudens laikotarpiu informuojama apie vykdoma akciją „Kūrenkime saugiai“, pastarosios publikacijos dėka gyventojai ne tik mokomi, bet ir kviečiami nelikti abejingais ir esant poreikiui patiems išsikviesti reikiamą instituciją informacijos stokai ar esamų kliūčių įrengimuose eliminuoti. Šaltuoju metu laikotarpiu gyventojai perspėjami apie neteisingo elgesio su pirotechnika pasekmes, apie tai kaip elgtis su pirotechnikos gaminiais, kad nenukentėtų ne tik arčiausiai pirotechninės priemonės esantis žmogus (kalbama apie tuos asmenis, kurie gali susižaloti uždegimo metu), tačiau, itin svarbu, kad liktu sveiki ir aplinkui esantys žmonės (neteisingai įstačius priemonę į sniegą, arba tuo atveju kai sprogimas įvyksta vietoje). Respondentas akcentuoja tai, kad šaltojo sezono laikotarpiu teikiama informacija ne tik šviečiamojo pobūdžio, bet kartu ir skatinamoji, gyventojams nelikti abejingais valant sniegą nuo nuosavų namų stogų, kiemuose, šalia nuosavų kiemų, kiek įmanomą labiau susitvarkyti kelio ruožą, nepalikinėti mašinų „žiemoti“ kelkraščiuose, nes paprastai jie ir taip būna pilni sniego sankaupų, daugiabučių namų gyventojai skatinami tvarkytis bendrai naudojamus daugiabučių kiemus, sniego perteklių kasant ant žaliųjų zonų. Kaip svarbų aspektą, PGT. respondentas paminėjo, kad žmonės turi atsakingai elgtis su transporto priemonėmis ir ypač, daugiabučiuose kiemuose palikdami transporto priemonę turi apgalvoti, ar nėra užstatomi privažiavimai prie gaisrinių hidrantų, pastatų. Gyventojai prašomi nelikti abejingais, ir vieni kitus paskatinti elgtis apgalvotai, taip užtikrinant savo šeimų bei kaimynų saugumą. Vietos laikraštyje, PGT. iniciatyva pateikiami tokie straipsniai kaip „Dujų balionai“, „Kaip elgtis masinių

renginių metu“, „Informacija skirta sodų bendrijoms“, „Stiprus vėjas“ ir kt. Visa publikuota informacija parengta remiantis Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos teikiamomis rekomendacijomis. Informacija yra adaptuojama Pasvalio r. žmonėms, skelbiama, kaip priminimas keičiantis metų laikams. Visa informacija pateikiama siekiant atkreipti gyventojų dėmesį į galbūt, pastariesiems visai neaktualias problemas, arba geranoriškai priminti, apie tai, kad siekiant kurti saugią aplinką, procesas turi susidėti iš priemonių komplekto, nes tik neabejinga visuomenė, tvarkinga technika, nuo žmonių iniciatyvumo priklausantys saugūs namai, institucijos, kurios padeda išvengti incidentų, o kartu ir gelbsti likviduojant problemas židinį turi sukurti saugią aplinką, kurioje gyvena saugi bendruomenė. Žmogiškieji ištekliai ir pastarųjų turimi tvarkingi materialiniai resursai gali lemti veiksmingumą, vykdomų saugumo priemonių komplekto.

Atstovas iš seniūnijos teigia, kad informacijos sklaida neturi apsiriboti tik viešai skaitoma informacija krašto laikraštyje, kokiais tik įmanoma būdais informacinius pranešimus kabinti stenduose dažniausiai lankomose vietose, miesto centre. Pačioje seniūnijoje, atsižvelgiant į lankytojų pobūdį ir pastarųjų skaičių, skelbiama informacija apie gaisrus, jų statistiką, priemones apsaugojimui. SAV.3. akcentuoja nepamiršti tokių informacinės ir sklaidos priemonių kaip televizija, bei internetas. Aktualiausia informacija skelbiama internetiniame tinklalapyje.

Centralizacija ir 112 veikla

Respondentas iš savivaldybės akcentavo neigiamą pusę 112 numerio įvedimo ir už saugumo veiklą atsakingų institucijų veiklos centralizavimo. Buvo dėstomi tokie pastebėjimai, kad dar prieš 112 trumpojo pagalbos numerio paslaugos įvedimą nebūdavo jokių problemų. Kitaip tariant, aukščiausioji vietinė valdžia priklausė savivaldybei. Dabar, norint, kad ugniagesių gelbėtojų automobilis išvažiuotų iš budėjimo posto, leidimą privaloma gauti iš Panevėžio. Savivaldybės atstovai mano, kad veiklos centralizacija nėra teigiamas veiksnys, nes tokiais procesais, kaip koordinavimo turėtų rūpintis vietinė savivalda, taip eliminuojant tarp institucinį nesusikalbėjimą bei laiko sąnaudas. Panaši nuomonė buvo išgirsta atstovo iš priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybos, paminėtina tai, kad įvykus nelaimei, šiuo atveju kilus gaisrui ugniagesiai gelbėtojai turi gauti paliepinimą važiuoti į įvykį iš Panevėžio, kitu atveju atsakingų institucijų darbuotojai nusižengs teisinio reglamentavimo pagrindui.

Paminėtina tai, kad žmogiškojo faktoriaus parinkimas dirbti 112 yra itin reikšmingas, nes sulaukus skambučio su pagalbos prašymu darbuotojas pats sprendžia kokias atsakingas institucijas reikia iškviešti. Respondentai iš savivaldybės vardijo „gyvus“ pavyzdžius, kurie parodė, kad atsiliepusiojo klaidingai interpretuota informacija vos nekainavo žmogaus gyvybės.

Bet kuriuo atveju, paminėtina tai, kad tiek centralizacija tiek ir 112 bendrojo pagalbos numerio įvedimas negali būti vertinamas vienareikšmiškai blogai. Taigi, viena pusė argumentų veda link neigiamo vertinimo. Tokį vertinimą deklaruoja tai, kad savivaldybės pajėgos yra valdomos iš apskrities centro ir ne visada galima skubiai reaguoti į incidentą. Tačiau neįvertinama tai, kad centralizacijos dėka į incidentą gali reaguoti ne tik rajone esanti tarnyba, bet ir apskrities pajėgos, turinčius didesnius materialinių, žmogiškųjų išteklių resursus. Taip atsiranda galimybė likviduoti incidentą per kuo mažesnes laiko sąnaudas.

Institucijų projektinė veikla orientuota į vaikų ir jaunimo saugumo stiprinimą

Interviu su Pasvalio r. policijos komisariato atstovais metu išryškėjo saugumo stiprinimą rajone lemianti prevencinė veikla. Taigi, bene didžiausia ir apimanti daug elementų, tiek rengėjų kontekste, tiek ir programos kryptių kontekste, prevencinė programa „Būk saugus“, kuri įgyvendinama Pasvalio r. policijos komisariato pareigūnų bendradarbiaujant su kitomis organizacijomis.

- Prevencinė veikla taip pat vykdoma lopšeliuose - darželiuose, mokyklose, tikslinės grupės pasirenkamos suskirsčius jaunimą pagal amžių. Parenkamas atitikmuo tarp informacijos aktualumo, jos suvokimo ir teisingo interpretavimo amžiaus grupėms. Paprastai, tai būna lopšelinukai – darželinukai; pradinukai 1-4 klasės mokiniai; kiek ūgtelėję 6-10 klasių mokiniai, 10-12 klasių mokiniai, nesimokantys į atitinkamų institucijų sąrašus patekę jaunuoliai ir kiti asmenys, kurie gali būti potencialiai pavojingi ne tik patys sau, bet ir aplinkiniams. Vyresniesiems, susitikimo metu kalbama apie saugų eismą kelyje bei pagrindines tokio amžiaus vaikų problemas, apie administracinės teisės pažeidimus ir kokia vaikams yra nustatyta atsakomybė už jų padarytus pažeidimus. „Saugaus eismo dieną“ visuomenei – eismo dalyviams priminta apie eismo saugumą, pagarbą vieni kitiems, kelių eismo taisyklių reikalavimų laikymosi būtinybę, kiekvieno eismo dalyvio atsakomybę už save ir už elgesį kelyje. Vaikams aiškinamos saugaus elgesio gatvėje taisyklės, mokoma, kad vaikai negali bėgioti ir žaisti gatvėje, į gatvę gali išeiti tik lydimi suaugusiųjų, kelią galimą pereiti tik toje vietoje, kur yra pėsčiųjų perėja. Taip pat rodomi filmukai mažiesiems, kurie eigoje yra aptarinėjami ir komentuojami tinkamai ar netinkamai filme veikiantys personažai elgiasi. Vaikai mokomi koku pagalbos numeriu skambinti pastebėjus daromą pažeidimą, nusikaltimą ar atsitikus nelaimi. Išaiškinama, kad už nepilnamečių vaikų iki 16 metų daromus pažeidimus atsako tėvai, tačiau ir pačių vaikų atžvilgiu gali būti taikomos auklėjamojo poveikio priemonės, tai yra minimali ar vidutinė priežiūra. Tiesa, kaip teigia, respondentai iš policijos komisariato, tokios pastabos apie grėšiančias nuobaudas vaikus priverčia

suklusti ir dar labiau įsiklausyti į tai, kas jiems yra aiškinama. Bendradarbiaujant kartu su probacijos skyriaus darbuotojais su jaunimu aptariamos prevencinės priemonės nepilnamečių nusikalstamumo priežastims užkardyti. P.K.2. respondento teigimu, jaunimas itin noriai įsitraukia į aktyvią veiklą, pvz.: organizuojamame trylikos dienų žygyje su nakvyne iš anksto numatytu maršrutu, ekstremalaus išgyvenimo sąlygomis, skatinančiomis tobulinti nepilnamečių asmenų, esančių policiją dominančių vaikų rizikos grupėje, policijos profilaktinėje įskaitoje probacijos tarnybos įskaitoje, socialinius įgūdžius. P.K.2, P.K.3 respondentai mini, kad labai svarbu rūpintis jaunimo užimtumu, būtent todėl yra organizuojami tokie turnyrai, kaip krepšinio, futbolo. Tokiais renginiais, kaip teigia respondentai siekiama pritraukti kuo daugiau vaikų ir jaunimo užsiimti pozityvia veikla, propaguoti sveiką gyvenseną, aktyviau dalyvauti sportiniame gyvenime. Kaip skatinamosios priemonės dalyvavusiems išdalunami kamuoliai, prizinės vietos apdovanojamos taurėmis, padėkos raštais.

- Policijos komisariato atstovai paminėjo jaunimo švietimą pirotechnikos klausimais, diskusijų su jaunimu metu aiškinama kokia atsakomybė gresia už šias veikas. Kalbant apie pirotechninių priemonių naudojimo taisyklių pažeidimus mokiniams išaiškinta, kokiose vietose draudžiama naudoti pirotechnines priemones, kokias pirotechnines priemones nepilnamečiai gali turėti ir kokių ne, kokia atsakomybė ir kokios administracinės nuobaudos gresia už pirotechninių priemonių naudojimą.
- Organizuojami susirinkimai, kurių metu nepilnamečiams asmenims siekiama išaiškinti jų atsakomybę dėl neteisėto naudojimosi elektroniniais duomenimis. Mokiniai supažindinami su informacija apie tai, kad už nusikaltimus susijusius su programine įranga, slaptažodžiais, prisijungimo kodais ir kitokiais duomenimis, neteisėtu elektroninių duomenų perėmimu ir panaudojimu gresia baudžiamoji atsakomybė.
- Policijos komisariato atstovų, atsakingų už nepilnamečių antisocialinę veiklą teigimu, norint pakeisti jauno žmogaus neteisėną elgesį kita linkme, reikia tapti jų draugu, supažindinti su policininko darbu ir jo specifika, supažindinti su vykdoma veikla, kad būtent saugumo užtikrinimo veikla jaunam žmogui taptų prioritete, o asmenys dirbantys šį darbą – autoritetai. Būtent dėl šios priežasties daugelio susitikimų metu jaunimas supažindinamas su policininko specialybe. Jaunimui, kaip siekiamybė ir įtraukimas į teisingos veiklos vykdymą tampa pateikiama informacija apie tai, kad būsimi pareigūnai privalo būti geros sveikatos (skatinama atsisakyti žalingų įpročių), gero fizinio pasirengimo (daugiau dėmesio skirti užklasinei sportinei veiklai), būsimieji policininkai turi būti nepriekaištingos reputacijos (skatinama nevykdyti nusikalstamos veiklos),

turi būti neteisti (skatinama nedaryti jokios veiklos, dėl kurios grėstų teistumas) taip pat nepadarę šiurkščių administracinių teisės pažeidimų. Analogiškas vaikų įtraukimas ir sudominimas pastebimas ir kitose institucijose. PGT. respondentas paminėjo, kad jaunimas, siekti išsilavinimo ir karjeros skatinamas parodant, kaip visas procesas vyksta iš arti. Šiuo atveju minima ugniagesių-gelbėtojų tarnyba. Siekiant didesnio susidomėjimo, o kartu ir skatinant kai kurių procesų, keliančių grėsmę pačiam asmeniui ir aplinkiniams eliminavimą, jaunimas lankomas ne tik mokyklose, tačiau yra pakviečiamas apsilankyti pačioje priešgaisrinėje gelbėjimo tarnyboje. Vaikams leidžiama įlipti į parengtyje esančius automobilius, apžiūrėti, skatinama aktyviai bendrauti užduodant kuo daugiau klausimų. Susitikimų su jaunimu metu akcentuojamas ugniagesių gelbėtojų nelengvas darbas, kurio metu ne tik reikia būti pasiruošusiam fiziškai, kad likviduojant incidentus, atliekant gelbėjimo darbus nekiltų nesklandumų, tačiau ir turėti kitų asmenybės savybių, tokių kaip sąžiningumas, pagarba kitiems žmonėms ir pan.

- Vaikai kviečiami dalyvauti pamokėlėse „Aš saugus kai žinau“, rengiamos saugaus eismo pamokos, kurių metu savo srities specialistai išsamiai, vaizdingai moksleiviams pasakoja apie eismo įvykius, juose dalyvaujančius eismo dalyvius. Kaip teigia, P.K.2. respondentas „*jau tampa tradicija rugsėjo pirmąją lankyti pirmųjų klasių moksleivius*“ apsilankymo metu vaikai supažindinami su saugaus elgesio kelyje taisyklėmis, kad tamsiuoju paros metu ar esant blogam matomumui moksleiviai kelyje į mokyklą ir į namus būtų saugūs. Jaunimas supažindinamas su Pasvalio rajono savivaldybės sprendimais, tokiais kaip, „Dėl Pasvalio rajono viešųjų vietų paskelbimo nerūkymo zonomis“ ir „Dėl vaikų apsaugos viešose vietose“. PGT. atstovas paminėjo analogišką veiklą, rugsėjo, spalio mėnesiais lankomus pirmųjų klasių mokinius, parengtą kursą privalo išklausti visi pirmokai. Susitikimų su mokiniais metu rodomi prevenciniai filmukai, tokie kaip „Gaisras gamtoje“, „Kaip elgtis gaisro metu“, „Saugus elgesys vandenyje“, „Žiemos pavojai“. Filmukų tikslas, kaip teigia PGT. respondentas „*suprantama kalba vaikams paaiškinti apie tai kaip elgtis negalima...*“. Būtent prevencinių filmukų peržiūra, kartu juos komentuojant su klasės auklėtoja bei atvykusiu specialistu būna ta veikla, kuri patraukia mažųjų dėmesį, tokiu būdu leidžiant jiems išgirsti tai, apie ką yra kalbama.
- Rengiami konkursai „Laisva klasė nuo (be) svaigalų“, „Saugiausia eismo klasė 2012“, „Saugaus eismo diena“, „Šviesoforas“, mokinių prevencinis renginys „Būkime draugai“, sportinis renginys „Aš turėjau dviratuką“, projektas „Kartu mes galim!“, projektas „Kai mūsų širdys plaka išvien“, „Diena be automobilio“, kroso varžybos „Policijos taurei“ laimėti, piešinių ir darbelių konkursas

„Mes policijos bičiuliai“, bendradarbiaujant surengtas konkursas „Saugiausia mokykla“; „Saugus moksleivis“

- Pamokėlių metu kiekvienam vaikui buvo padovanoti atšvaitai, o priešmokyklinio ugdymo grupės vaikams knygelės „Saugokime vieni kitus kelyje“. Už vaikų aktyvumą, norą bendrauti ir bendradarbiauti bei drąsą dovanojami atšvaitai. Mažesniems vaikams, vykstantiems su tėveliais automobiliu, įsegami ženklukai su užrašu „Prisek mane“, kad vaikai važiuodami automobilyje niekada nepamirštų prisegti saugos diržų, o pastarųjų tėvai nepamirtų būtinumo laikytis kelių eismo taisyklių reikalavimų.
- Skatinant kuo didesnę susidomėjimą norima perteikti informacija vaikams, vaikus darželiuose ir mokyklose lanko policijos bičiulis Amsis. Paprastai, policijos bičiulis tik įtraukia vaikus vykdyti užduočių ir apdovanoja juos už aktyvumą ir drąsą, kartu su animaciniu herojumi į darželius ir mokyklas vyksta ir kiti specialistai, pateikiantys informaciją.
- Vyresniųjų klasių mokiniai susitikimų metu skatinami ne tik nelikti abejingais procesams vykstantiems aplinkui, tačiau, ateityje stengtis dar labiau įsitraukti į saugumo atžvilgiu orientuotą visapusišką veiklą tokiu būdu skatinti jauną žmogų ateityje tapti policijos pareigūnu. Moksleiviams aiškinama nuo ko pradėti norint tapti policijos pareigūnu, kokie keliami reikalavimai, kokios tarnybos dirba policijoje, kokios vykdomos funkcijos, kokie reikalavimai visą tarnybos laiką keliami pareigūnams. Mokiniam pasakojama apie Lietuvos policijos mokyklą, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultetą, trumpai apžvelgiamos, paaiškinamos stojimo į minėtąsias mokyklas sąlygos, galimybės jose studijuoti.
- Siekiant kuo labiau įtraukti jaunimą į saugios aplinkos kūrimą, pradedama jauną žmogų skatinti tai daryti nuo pat mažumės, būtent todėl, apklaustieji Policijos komisariato respondentai, mano, kad tiek maži, tiek dideli, pirmiausia turi pradėti nuo savęs, o kad tai sektųsi paprasčiau, pradėti reikia jau ankstyvame amžiuje.

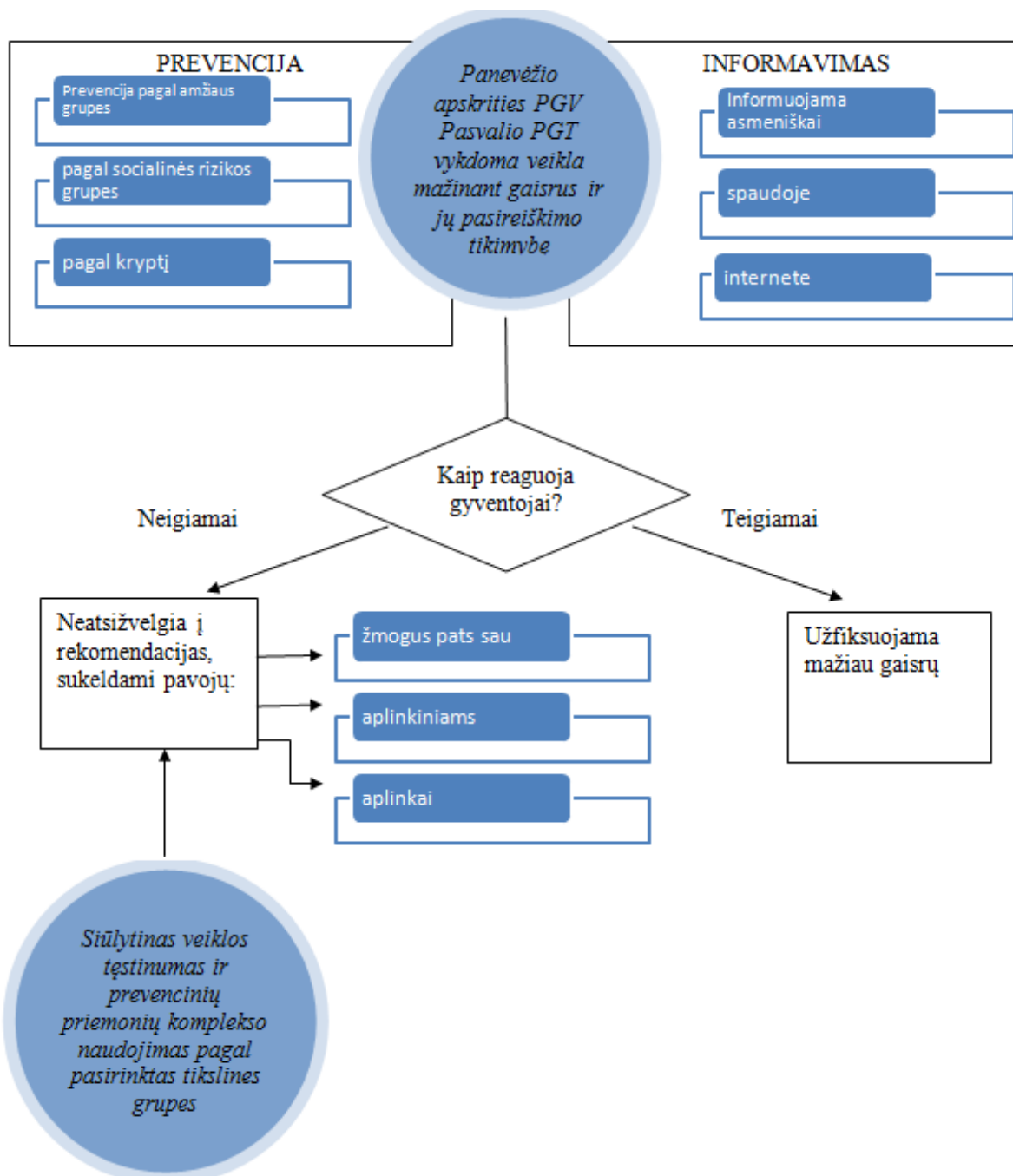
Projektinė veikla orientuota į saugų būstą

Atlikto tyrimo metu išryškėjo projektinė veikla orientuota į saugų būstą. Saugaus būsto kontekstas interviu metu buvo suvokiamas keliomis prasmėmis. Saugus būstas kai tinkamai pasirūpinama namu *siekiant išvengti apiplėšimų* ir saugus būstas kai gyventojai vykdo *visas priemones užkirsti kelią gaisrams*. Kasmetinės gaisrų statistikos duomenys rodo, kad metų laikai turi įtakos gaisrų pasireiškimo dažnumui. Šaltajam sezonui prasidedant gyvenamajame sektoriuje padaugėja gaisrų, pastarųjų priežastimi tampa krosnių įrengimo ir jų eksploatavimo taisyklių pažeidimai. Siekiant sumažinti nelaimių pasireiškimo tikimybę ir išvengti itin skaudžių padarinių kartą į metus rugpjūčio, rugsėjo mėnesiais vykdoma akcija

„Saugus būstas“. Institucijos tikslas, akcijos vykdymo metu, labiausiai pažeidžiamiems gyventojams – socialiai remtinoms šeimoms ir piliečiams, kiek įmanoma labiau padėti apsisaugoti nuo gaisrų, kylančių gyvenamuosiuose namuose. Kaip teigia PGT. respondentas buvo lankomos sodybos, pagal iš anksto numatytus sąrašus. Gyventojams buvo nemokamai dalinami patarimai, kaip pasiruošti kūrenimo sezonui, teikiamos konsultacijos gaisrinės saugos klausimais, patariama kaip išvengti gaisro, o jam kilus kokių priemonių imtis gaisrui užgesinti, gyventojai perspėjami ir informuojami, kad būtent dar iki šildymo sezono pradžios reikia tinkamai sutvarkyti šildymo sistemą ir paruošti jos eksploatacijai. Jei lankomi gyventojai pageidavo, specialistai galėjo patys apžiūrėję įvertinti elektros instaliacijas, dūmtraukių bei krosnių būklę. Gyventojai vedami abejonių dėl esamos šildymo, elektros sistemos kviečiami nelikti abejingais su tuo, kas vyksta jų namuose, o skambinti tarnyboms, kurios galės suteikti pagalbą. *„Tikimės, kad glaudus, draugiškas bendradarbiavimas ir minėtosios priemonės leis sumažinti gaisrų skaičių“*, - teigia PGT. atstovas.

Bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis dėka, socialiai remtinų šeimų, daugiavaikių, vienišų motinų namuose įtaisyti gaisro davikliai. Pastarųjų dėka, reaguojant į pasklidusius dūmus ir karšti bus signalizuojama apie gaisro pavojų. PGT. atstovo teigimu, tai yra gana efektyvi priešgaisrinė priemonė. Signalizavimas, gali pažadinti galimai neblaivų, miegantį žmogų, taip pat signalizavimą gali išgirsti aplinkiniai kaimynai, kurie gali padėti išvengti gaisro ar bent sumažinti jo padaromą žalą. Davikliai įmontuoti, būtent tose šeimose, kur pastebimas dažnas gaisrų pasireiškimas. Teigiamas aspektas pastebėtinas tame, kad ne tik institucijos tiesiogiai atsakingos už žmonių saugumo stiprinimą, bet ir nevyriausybinių organizacijų nelieka abejingos gana skaudžiai statistikai, kuri ir parodo, kokioms gyventojų grupėms pagalba reikalinga labiausiai.

Kitame kontekste – *siekiant išvengti apiplėšimų, neteisėto turto niokojimo, P.K.1.* kaip prevencinę priemonę minėjo vieno mygtuko paspaudimo aparatus. 50-čiai rajono gyventojų išdalinti vieno mygtuko paspaudimo aparatai, kurių dėka, gyventojas gali skubiai išsikviesti reikiamą pagalbos tarnybą. Akcija vykdyta bendradarbiaujant su „Omnitel“ mobiliojo ryšio tiekėju. Siekiant atgrasyti įtartinus asmenis nuo gyvenamosios sodybos, ant langų ir durų užklijuojamas skiriamasis ženklas „Šiuos namus saugo Omnitel ir policija“. Akcijos vykdymo metu bendrovė „Omnitel“ ir Policijos departamentas padovanojo mobiliuosius telefonus, tikslinė grupė buvo atokiau nuo miesto gyvenantys pensininkai ir neįgalieji. Policijos komisariato atstovo teigimu, atokiau gyvenantiems žmonėms ypač aktualu jaustis saugiai. Vykdomos akcijos principas iš esmės paprastas, numatytiems gyventojams išdalinami pažymėti specialiu žymekliu ir užregistruoti, kitur Lietuvoje neparduodami telefono aparatai ir kas mėnesį „Omnitel“ į sąskaitą perveda po 10 Lt. papildymą, kad gyventojai galėtų kreiptis į reikiamas institucijas.

3 pav. Pasvalio r. PGT vykdoma veikla.

Pasiūlymai veiklos tobulinimui

Apklausiant respondentus, buvo siekiama ne tik sužinoti apie esamą situaciją mieste, institucijų plėtojamą veiklą, gyventojų aktyvumą taip pat buvo siekiama sužinoti ką kiekvienas iš respondentų, savo kompetencijos ribose galėtų pasiūlyti esamos situacijos gerinimui. Kiekvieno iš respondentų subjektyvi nuomonė parodė tokius rezultatus. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento atstovas paminėjo skatintiną savanoriškų ugniagesių draugijų veiklą. Siūlymas argumentuojamas kitų kaimyninių šalių

gerą patirtimi. Paminėtinos tokios valstybės kaip Lenkija, Latvija, Estija sėkmingai plėtojančios savanoriškas idėjas. Lietuvos Respublikos nutarimas dėl Priešgaisrinės saugos įstatymo 1, 2, 7, 10, 11, 14, 16, 17, 18 straipsnių pakeitimo ir papildymo taip pat papildymo nauju šeštuoju skyriumi įstatymo projektas leis reglamentuoti Lietuvos Respublikos savanoriškos ugniagesių veiklos pagrindus savanorių ugniagesių rinktinių ir jų narių statusą ir jų veiklą. Teisinio reglamentavimo pagrindas pats savaime gali būti skatinamasis veiksnys formuojantis savanoriškoms ugniagesių draugijoms. Reikia įvertinti, kad teisinis reglamentavimas nebus efektyviausia skatinimo priemonė. Tokios draugijos kuriasi entuziastų dėka, todėl skatinimo veiksniai būtini norint, kad žmonių, kurie savanoriško judėjimo pagrindu vykdytų veiklą, būtų kuo daugiau. PGT. respondento nuomone „*Kuo daugiau žmonių jungtųsi į priešgaisrinę veiklą – tuo mažiau kiltų gaisrų*“. Taip pat savivaldybės įsitraukimas dėl skatinimo sistemos vykdymo galėtų būti efektyvus. Respondentas, svarbiu aspektu laiko realių pratybų vykdymą. Pagirtina praktika Linkuvos senelių namuose sužaistas žaidimas, kurio metu kiekvienas iš dalyvių vykdydamas realius veiksmus gelbėjosi nuo tariamo gaisro. Po pratybų/ žaidimo veiksmai tiek ir darbuotojų tiek ir senelių namų gyventojų buvo įvertinami, taip išryškinant klaidas ir jas eliminuojant. Tokia praktika, anot respondento, turėtų būti privaloma mokyklose, ligoninėse, vaikų namuose. Tam turėtų būti skiriamas ypatingai didelis dėmesys. Dar vienas konkretus pasiūlymas būtų įvedimas „*privalomojo draudimo nuo gaisro*“. Šiuo metu gyventojai vangiai draudžiasi nuo gaisro, ir kaip viena iš įtakojančių veiksnių yra pakankamai aukšta draudimo kaina. Jei draudimas taptų privalomas visiems – kaina sumažėtų. Darytina išvada, kad įvedus draudimą, žmonės atsakingiau vertintų potencialiai pavojingus įrenginius ar šildymo sistemas, kurios turėdamos tam tikrus gedimus ar tiesiog netinkamai prižiūrimo namuose gali sukelti gaisrą. Svarbiausia tai, kad nukentėjęs nuo gaisro žmogus galės gauti atitinkamą kompensaciją. Respondentai iš savivaldybės administracijos pateikė tokius pasiūlymus, susijusius su technologiniais procesais. Skatinamas tokių įrenginių įdiegimas, kuris, paskambinus trumpuoju pagalbos telefonu leistų iš karto pamatyti skambinančiojo vietą. Tokios sistemos įdiegimo dėka sumažėtų žinutės perdavimo laikas, nes būtent tos minutės skiriamos išsiaiškinimui asmens koordinatų, galėtų būti skiriamos išsiaiškinimui, kas skambinančiajam nutiko ir kokia tiksliai pagalba jam reikalinga. Siekiant gyventojų saugumo stiprinimo rekomenduotina stiprinti grandis rajonuose tarp policijos, priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų.

Bene visi ekspertai paminėjo tai, kad svarbu didinti finansavimą, nes „*dėka*“ šios problemos stringa projektų vykdymas, rankos, kurios galėtų koncentruotis į saugumo stiprinimo veiklą mieste „*yra surištos*“.

Policijos komisariato atstovai skatintina iniciatyvą mato jaunimo dienos centrų įkūrimą. Tokie centrai plačiai paplitę kitose šalyse, todėl geroji patirtis skatintina ir Pasvalio r. savivaldybėje. Jaunimo

dienos centruose vaikai galėtų susirinkti po pamokų, žaisti stalo žaidimus ar tiesiog leisti laiką, taip išvengiant to, kad įprastai jaunimas rinktųsi viešoje vietoje (kaip jau minėta darželių žaidimo aikštelėse, laiptinėse ir pan.) Jaunimo centrų įkūrimo iniciatyva mieste būtų išties skatintina, nes padidėtų jaunu žmonių užimtumas, taip palaiptisniui eliminuojant jauno žmogaus netinkamą elgesį.

Reziumuojant saugumo stiprinimo procesus galima teigti, kad institucijos susijusios su saugumo užtikrinimu savivaldybėje aktyviai veikia įgyvendindamos saugumo užtikrinimo priemonės. Tai rodo vykdomų projektų, prevencinių priemonių, organizuojamų akcijų gausa. Pastebėtina tai, kad siekiant efektyvaus valdymo institucija turi ne tik vykdyti kryptingą saugumo užtikrinimo veiklą ir skleisti informacija apie pastarosios rezultatus, taip pat svarbu turėti grįžtamąjį ryšį – paisyti kitų nuomonės. Minėtosios priežastys reikalauja adekvačių veiksmų, būtent todėl sistemingai vykdomos apklausos savivaldybėje, jos internetiniame tinklalapyje. Pastebėjimus, siūlymus gyventojai gali reikšti bendruomenių susirinkimų metu.

Visuomenės informavimas ir įtraukimas per viešai skelbiamą informaciją itin svarbus veiksnys, skatinantis saugumo sklaidos plėtrą. Būtent todėl vietos laikraštyje „Darbas“, savivaldybės internetiniame tinklalapyje (www.pasvalys.lt) gyventojai sistemingai informuojami apie sezoniškumo įtakojamas grėsmes, institucijų vykdomą veiklą saugumo užtikrinimo labui taip pat pateikiama naudinga informacija gyventojams aktualiais saugumo užtikrinimo savivaldybėje klausimais. Informacinių pranešimų dėka yra didinamas gyventojų nuovokumo jausmas, tokio tipo pranešimai ne tik moko, bet ir paskatina, pataria kaip tinkamai elgtis tam tikro pobūdžio grėsmės pasireiškimo atveju. Viešai skelbiama informacija siekiama atkreipti gyventojų dėmesį į jiems galbūt atrodančias neaktualias problemas, ar orientuojamasi į geranorišką priminimą, apie tai, kad siekiant kurti saugią aplinką, kūrimo procesas bus efektyvesnis, jei jo sandara bus sudaryta iš komplekto priemonių. Dėka neabejingos visuomenės, tvarkingos technikos, nuo žmonių nuovokumo priklausančio namų saugumo, institucijų, kurios padeda išvengti incidentų, o kartu teikia pagalbą jam įvykus, turi kurtis saugi aplinka, kurioje gyventų saugi bendruomenė. Žmogiškieji ištekliai, techniškai tvarkingi materialiniai resursai gali lemti efektyvumą, vykdomų saugumo priemonių komplekto.

Įvertinus ekspertų pateiktą informaciją galima teigti, kad skatintina ir toliau plėtoti prevencinę veiklą įvairaus amžiaus gyventojų grupėse. Nuovokumo didinimas nuo mažiausių amžiaus grupių ir skatintinas ir teigiamas veiksnys, galintis lemti rezultatyvumą pasisavinamų žinių. Pastebėtina tai, kad pirmoji institucija, kuri supažindintų su saugiu elgesiu privalo būti šeima, o atsakingų institucijų pareiga priminti, paskatinti, supažindinti, teikti pagalbą nelaimės atveju. Atliekant tyrimą paaiškėjo gana dideliu

mastu vykdoma, apimanti platų spektrą grėsmių prevencinė veiklą. Institucijų projektinė veikla orientuota į vaikų ir jaunimo saugumo stiprinimą, projektinė veikla orientuota į saugų būstą.

Saugaus būstas tyrimo metu buvo suvokiamas keliomis prasmėmis. Saugus būstas kai tinkamai pasirūpinama namu siekiant išvengti apiplėšimų ir saugus būstas kai gyventojai vykdo visas priemones užkirsti kelią gaisrų pasireiškimui. Apibendrinant, pažymėtina išvada, kad priemonių saugumo užtikrinimui pakanka. Priemonės yra apimančios bene visas socialiai svarbias sritis. Pradedant darželinukų švietimu apie saugų elgesį, baigiant socialiai pažeidžiamų žmonių informavimu apie grėšiančias nelaimes. Vykdomų priemonių veiksmingumą rodo gaisrų statistika. Užregistruotų gaisrų skaičius nuo 2002 m. iki 2012 m. sumažėjo tris kartus (nuo 360 gaisrų 2002 m. iki 109 – 2012 m., Lietuvos statistikos departamentas, 2013).

Pagalbos teikimą koordinuojantis bendrasis pagalbos numeris 112 ir veiklos centralizavimas buvo interpretuojamas tiek teigiama tiek neigiama prasme. Neigiama pusė argumentuota tokiais pastebėjimais kaip netinkamas, per ilgai trunkantis reagavimas, nekompetentingi žmogiškieji ištekliai, respondentų dažnai minimas tarp institucinis nesusikalbėjimas. Pastebėtina tai, kad mažų incidentų likvidavimui pakaktų turimų savivaldybės resursų. Nors, kita medalio pusė parodo, kad esant didelei nelaimei yra gerai, kad galima gauti pastiprinimą, vieno skambučio dėka galima iškviešti visas reikalingas tarnybas, taip pat svarbu, kad vadovaujamosi pasauline praktika, kur tokia valdymo sistema veiksmingai funkcionuoja jau daugelį metų.

Tyrimo metu buvo lygiai taip pat svarbu sužinoti ekspertų nuomonę veiklos tobulinimo klausimais. Taigi, apibendrinus pasiūlymai pateikti sudarė kelias kategorijas. 1. Gaisrų saugos užtikrinimo klausimais. Pateikti tokie pasiūlymai kaip savanoriškų ugniagesių draugijų formavimas, privalomojo draudimo nuo gaisro įvedimas, realių gaisro pratybų vykdymas. 2. Jaunimo užimtumo skatinimu, siūloma įkurti jaunimo dienos centrus. 3. Technologinių priemonių tobulinimo dėka, galima skirti daugiau laiko žmogaus problemai spręsti, eliminuojant laiką skiriama koordinatėms nustatyti. 4. Žmogiškųjų išteklių kompetencijos didinimą, leisiantį efektyviau reaguoti į pagalbos prašymus.

7 lentelė. Saugumo stiprinimo procesų vertinimo kategorijos

Kategorija	Subkategorija	Pvz:
Visuomenės informavimas/ įtraukimas	Anketinė apklausa	P.K.1. „Įtraukimas į saugumo užtikrinimo veiklą prašant užpildyti anketas, pagal iš anksto numatytus klausimus, vykdoma internete, savivaldybėje.“
	Vykdomos akcijos saugumo užtikrinimui	PGT. „Saugus būstas“, „Kūrenkime saugiai“, „Saugi sodyba“
		P.K.2. „Saugus moksleivis“, „Šviesoforas“, „Blaivi klasė“, „Šauniasia mokykla“, Tradicinės kroso varžybos, Piešinių ir darbėlių konkursas „Mes – policijos bičiuliai“
		P.K.1. „Jaunimui paaiškinama kas gresia vienos ar kitos nusikalstamos veiklos atveju.“
	Preveninės kryptys	PGT. „Teikiamos publikacijos rajono laikraštyje“ SEN.1. „Iškabos miesto informaciniuose stenduose Informacinė padalomoji medžiaga transliacija televizijoje“
P.K.1. „Vykdoma prevencija pagal amžiaus grupes“ P.K.2. „Rizikos grupei priklausantys vaikai, policijai įdomūs vaikai, užvedamos kortelės, pradedami pokalbiai“ PGT. „Preveninės programos orientuojamos į socialinės rizikos grupes“		
Orientacija į karstinių reiškinių likvidavimą	SAV.1. „Anksčiau buvo vykdoma programa karstinių reiškinių likvidavimui, šiuo metu ji yra sustabdyta“	
Projektinė veikla	Orientacija į vaikus	SAV.1. „Veikla orientuojama į pažeidžiamus jaunuolius, kurie dar nėra suformavę tinkamo požiūrio į tam tikrus, juos supančius aplinkos veiksnius“
	Orientacija į rizikos grupes Orientacija į saugų būstą	PGT. „Tikimės, kad glaudus, draugiškas bendradarbiavimas ir minėtosios priemonės leis sumažinti gaisrų skaičių“
	112 veikla	SAV.1. „Prieš 112 ir centralizaciją nebūdavo jokių problemų“
	Siūlymai veiklos tobulinimui	PGT. „Savanoriškos ugniagesių draugijos“ (skatinimo sistema) P.K. 1. „Policijos rėmėjai“ SAV.1. „Veiklos grandžių stiprinimas“ PGT. „Privalomasis draudimas nuo gaisro“ PGT. „Daugiau atsakomybės už privačią nuosavybę“ SAV.1. „Reikalingi specialistai darbo vietose“
Veiklos vertinimas	Žmogiškųjų išteklių svarba	SAV. 1. „Svarbu žmogiškieji ištekliai ir jų kompetencija“

3.2.3. Bendradarbiavimo saugumo stiprinimo srityje vertinimas

Gyventojų aktyvumas

Atliekant tyrimą išaiškėjo didėjantis gyventojų aktyvumo lygis. Vienas iš policijos komisariato atstovų akcentavo vis didesnę gyventojų aktyvumą. Toks rezultatas, anot eksperto, atspindi tai, kad gyventojų pasitikėjimas institucija auga. Pasitikėjimo augimą parodo skambučiai bendruoju pagalbos telefonu 112. Respondentas mini, kad gyventojai skambina ne tik tuo atveju kai mato realų įvykį, tačiau taip pat teikia informacija apie potencialiai galinti nutikti įvykį. Pranešimai paprastai būna tokio pobūdžio, kaip pastebėtas įtartinais manevruojantis vairuotojas, kuris galimai yra girtas; apie pastebėtus įtartinus asmenis, aplink namus, kurių šeimininkai yra išvykę ir pan. „*Jei ir ne visada iškvietimai pasitvirtina, bet žmonės įgauna drąsos, pasitikėjimo, nebijo skambinti ir aiškiai reikšti savo nuomonę* „,- teigia respondentas iš Pasvalio r. policijos komisariato. Policijos komisariato atstovui antrina respondentas iš seniūnijos. Pastebintis gyventojų didėjančio aktyvumo tendenciją. Nors šiuo atveju, skambindami gyventojai ne tik prašo pagalbos, padėkoja taip pat pastarieji beria kritiką institucijų atstovams. Bet kuriuo atveju, skambučių gausa yra teigiamas veiksnys, parodantis vienokias ar kitokias pilietiškumo išraiškas.

Tačiau, tyrimo metu išryškėjo ne tik teigiamos savybės deklaruojančios didėjančių gyventojų aktyvumą taip pat bene visi respondentai paminėjo tai, kad gana dažnai pasitaiko gyventojų abejingumo išraiškų. Policijos atstovo teigimu, pasitaiko tokių atveju, kai vagystės ar kita nusikalstama veikla gyventojų tarpe yra toleruojama. Pastebėtina tai, kad dažnai žmonės būna abejingi ar netgi priešiški institucijų vykdomai saugumo užtikrinimo veiklai. Seniūnijos atstovo teigimu, „*žmonės abejingi – nebevalo kiemų žiemos metu, laukia kol kiti tuo pasirūpins*“. Tokių veiksmų sistemingas kartojimas ir tikėjimasis „kad tai už mane padarys kiti“ ilgainiui gali turėti skaudžių pasekmių. Didelė, žmonių prasmės nematymo problema, išryškėja tada, kai grįžęs iš įkalinimo įstaigos asmuo, užuot „išmokęs pamokas“ pasirinktą teisingą gyvenimo būdą, daro vėl tą patį. Antisocialiniai įpročiai tampa gyvenimo būdu, taip žmogų paverčianti tiesiog egzistuojančia būtybe, kuri turi tik vieną tikslą – grįžti į įkalinimo įstaigą, nes normalaus gyvenimo gyventi jau nebemoka. Didžiausia problema, kurią akcentavo tiek savivaldybės, policijos komisariato, seniūnijos, priešgaisrinės gelbėjimo apsaugos atstovai, yra ta, kad mieste, o ypač rajonuose vyrauja didelis alkoholizmas. Piknaudžiavimą alkoholiu lydi itin skausmingos pasekmės: 1) Prarandama gyvenimo prasmė; 2) Prarandamas noras eiti į darbą; 3) Blogosios patirties perdavimas atžaloms; 4) Pasyvumas, abejingumas ne tik institucijų veiklos atžvilgiu, bet ir paties žmogaus ateitimi; 5) Alkoholi vartojančių žmonių jaunėjimas. Atstovai iš savivaldybės akcentavo tokį reiškinį kaip girtaujančių

žmonių pagausėjimą pašalpų išmokėjimo dieną. Tokiomis dienomis pastebimas alkoholio pirkimo padidėjimas, užfiksuojami dažni vagiliavimo atvejai parduotuvėse ir pan. Taigi, žmonių abejingumas gali būtų interpretuojamas keliais pjūviais, kurie gali parodyti gilesnes pasyvumo priežastis, kurios nesprenžiamos, ateityje gali įgauti didėjimo tendenciją, kaip teigė atstovas iš seniūnijos „*dažniausiai vaikai tokie kaip tėvai*“, o jei tėvai nuolat girtauja, darytina prielaida, kad vaikai kartos tą patį. Institucijoms šiuo klausimu veikla yra apribota, nes jei šeimoje tėvai yra girtaujantys, tačiau yra sveiki ir neturi psichinės negalios ir nėra daugelį kartų teisti ar įspėti už vaikų nepriežiūrą, vaikai atimami iš tokių tėvų negali būti. Pastebima augimo tendencija ir smurto šeimoje atvejais. Bene daugiausia iškvietimų dėl minėtųjų priežasčių įvyksta tada, kai namuose yra girtaujama. Siekiant kaip įmanoma labiau užkirsti kelią antisocialiniai veiklai mieste yra organizuojami reidai. Tokie reidai vyksta keliuose, netikėtai aplankant socialinės rizikos šeimas, reidai parduotuvėse ypač dažni prieš šventinį laikotarpį, kurio metu tikrinamos pirotechnikos priemonės.

Savivaldybės funkcijos stiprinant saugumą

Siekiant išsiaiškinti kokios funkcijos priskirtinos pačiai Pasvalio r. savivaldybei, respondentas apibrėžė tokį faktą, kad buvo laikas kai už viską buvo atsakinga pati savivaldybė. Šiuo metu situacija esą pakitusi. Respondento teigimu, epidemijos metu – gelbsti medikai, higienos centro darbuotojai, jei kyla gaisrai – padeda ugniagesiai gelbėtojai. „*Mes tik dalyvaujame, tačiau nevadovaujame*“, – teigė respondentas iš savivaldybės administracijos (SAV.1.). Kaip vieną iš vykdomos veiklos pavyzdžių, buvo pateikta savivaldybės organizuota pamoka „Pieno žvaigždžių“ arenoje. Organizuotos pamokos metu susirinkusieji galėjo stebėti, kaip efektyviai ir organizuotai savo kompetencijos ribose dirba tarnybos, kai viešojo vietoje, kur yra susirinkę pakankamai daug žmonių įvyksta incidentas ir pagal susiklosčiusią padėtį reikalingas kuo skubesnis reagavimas. „X renginio“ metu atsiradę kliuviniai – chuliganai ir jų neleistini veiksmai. Pačios rajono savivaldybės organizuotoje pamokoje, savivaldybės atstovai liko tik stebėtojais. Skambinama 112 – iškviesta policija, tramdomi pažeidėjai, atsirado dūmai – iškvieisti ugniagesiai, atsirado apsinuodijusių – atvyko medikai. Savivaldybės kompetencija užkirsti kelią, parodyti kaip daryti negalima, tai daugiau mokomieji dalykai. Kitas pateikiamas pavyzdys – institucijų bendradarbiavimas šalinant išsiliejusį kurą Mūšos upėje. Šioje situacijoje, savivaldybė taip pat lieka stebėtojo rolėje. SAV.2. respondentas teigia, kad savivaldybė telkiasi tada, kai yra būtinybė nelaimės atveju pasitelkti ūkininkus. Anot respondento SAV.1., reikia įvertinti įvykius ir jų galimus padarinius – realiai. Apie savivaldybės atliekamas funkcijas pokalbio kontekste buvo galima suvokti tai, kad dažnai ne teorinės paradigmos, o realus gyvenimas pakreipia įvykius viena ar kita linkme. Sąlygojami žmogiškojo faktoriaus, gyventojai ekstremaliosios situacijos metu elgiasi visai kitaip. Kaip teigia respondentai, kad

gyventojai, jei su jais norima sudaryti sutartis, kurios garantuotu iš jų nenumatytos situacijos atveju, gaunamus išteklius, dažnai vangiai nori sutikti įsipareigoti. Tačiau įvykio metu, kai svarbus kiekvienos institucijos įsitraukimas siekiant eliminuoti incidentą ir sumažinti jo padarinius, savivaldybės deklaruojamas pagalbos prašymas nelieka ignoruojamas. Būtent pastarasis momentas parodo, kokia pagrindinė savivaldybės funkcija gyventojų saugumo užtikrinimo veikloje ir kokie svarbūs žmogiškieji ištekliai, kurie esant reikalui, gali būti tinkamai panaudojami. Reikia įvertinti tai, kad teigiamą bendradarbiavimą tarp savivaldybės ir pasitelkiamų ūkininkų, incidento metu lemia tai, kad Pasvalio r. yra gana mažas ir gyvenantys žmonės jame daugiau ar mažiau vieni kitus pažįsta. Darytina prielaida, kad jei Pasvalio r. savivaldybės „veidas“ joje gyvenančių piliečių akyse bus piešiamas teigiamai, tai ir gyventojai neliks abejingi pagalbos prašymams nenumatytų situacijų atvejais. Žvelgiant į aptariamus bendradarbiavimo procesus plačiau, galima prieiti tokių išvadų, kad į kiekvieną iš padaromų veiksmų ar priimamų sprendimų reikia žiūrėti kiek įmanoma labiau kompleksiskai. Kitaip tariant, savivaldybė siekdama užtikrinti savo gerą vardą, kas kartą, privalo elgtis atsakingai ir apgalvotai, nes niekada nėra žinoma kokiam įvykio kontekste reikės pagalbos žmogaus, kuris buvo įtakotas, anksčiau priimtų sprendimų, kurie ne visada būna palankūs visoms pusėms.

Taip pat paminėtina tai, kad rekomenduotinas Saugios savivaldybės procesų įgyvendinimas lemtų didesnę gyventojų saugumo užtikrinimą. Inicatyva turėtų kilti būtent iš savivaldybės atstovų. Respondentė iš Vidaus reikalų ministerijos nors ir įvardijo, kad Saugios savivaldybės įgyvendinimo kilimas pastebimas, tačiau savivaldybėms vis dar trūksta integruoto požiūrio į saugumo užtikrinimo veiklą. Galima daryti prielaidą, kad savivaldybė įgyvendinama saugumo užtikrinimo veiklą, galėtų atsižvelgti ir į siūlomas SSK rekomendacijas.

Institucijų iniciatyvumas

Tyrimo metu įvertinta tai, kad tik bendradarbiavimo dėka saugumo užtikrinimo veikla gali būti vykdoma dar efektyviau. Bendradarbiavimas svarbus ne tik institucijoms tarpusavyje, kurių bendrai vykdoma veikla gali būti efektyvesnė, tačiau taip pat svarbu bendradarbiauti su kitomis organizacijomis. Dėl bendro tikslo dirbant kartu, galima padaryti daugiau. Taigi, policijos komisariato atstovas minėjo tokias organizacijas su kuriomis yra bendradarbiaujama, siekiant vienodų tikslų:

- Savivaldybė, seniūnijos;
- Pasvalio r. policijos asociacija;
- Pasvalio r. verslininkų asociacija „Verslo žiedas“;
- Bažnyčios bendruomenė;
- Lietuvos šaulių sąjunga;

- Pasvalio r. visuomenės sveikatos biuras;
- Pasvalio r. aplinkos apsaugos agentūra;
- Pasvalio r. probacijos tarnyba.

Respondentų duomenys parodė, kad priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas vykdydamas gaisrų saugos prevenciją dažnai bendradarbiauja su seniūnijos atstovais, ypač seniūnijų socialinėmis darbuotojomis. Seniūnijos atstovai teigia glaudžiai palaikantys ryšį su policijos komisariato pareigūnais. Pozityvios tėvystės kursai vykdomi bus nuo 2014 metų policijos komisariato ir savivaldybės iniciatyva. Policijos atstovai deklaruoja aktyvų bendradarbiavimą su socialinėmis darbuotojomis. Taip pat palaikomas nuolatinis ryšys su bendruomenių atstovais taip pat glaudžiai bendradarbiaujama su savivaldybėmis.

Gyventojų aktyvumo vertinimas atlikus tyrimą ekspertų buvo deklaruotinas veiklos pasireiškimu, tiek teigiamoje tiek neigiamoje dimensijose. Teigiami aspektai, tokie kaip didesnis skambučių skaičius bendruoju pagalbos telefonu 112 gali būti preliminariai vertinamas kaip saugumo užtikrinančių institucijų veiklos veiksmingumo įrodymas. Įgyta teigiama patirtis ir geroji praktika lemia didesnę gyventojų pasitikėjimą institucijomis ir jų vykdoma veikla. Tačiau, galima daryti prielaidą, kad užtikrinant gyventojų saugumą mieste iniciatyva negali būti vienašali – vykdoma suinteresuotų institucijų prie saugumo užtikrinimo veiklos turi jungtis ir patys gyventojai taip pat ir kitos organizacijos, kurių pagrindinė veikla nebūtinai yra orientuota į saugumo užtikrinimą.

Įvertinant Pasvalio r. savivaldybės veiklą, apibendrinus respondentų duomenis darytina išvada, kad pati savivaldybė yra tarytum jungiamoji grandis, įvykusiuose incidentuose savivaldybė lieka stebėtoja, esant poreikiui, veikia bendradarbiaujant su ūkininkais ar aukštesnėmis grandimis. Incidento atveju paprastai skambinama 112 – iškviesta policija - tramdomi pažeidėjai, atsirado dūmai – iškviesti ugniagesiai, atsirado apsinuodijusių – atvyko medikai. Savivaldybės kompetencija užkirsti kelią, parodyti kaip daryti negalima, tai daugiau mokomieji dalykai. Bendradarbiavimas ir institucijų iniciatyvumas itin reikšmingi veiksniai, kurių dėka saugumo stiprinimas savivaldybėje gali būti dar efektyvesnis. Paminėtina tai, kad suinteresuotosios institucijos bendradarbiauja, keičiasi informacija, turimomis žiniomis, tyrimo metu paaiškėjo bendra veikla orientuota į rizikos grupes taip pat į kitus reiškinius, kurie gali būti pavojingi žmogui.

8 lentelė. Bendradarbiavimo saugumo stiprinimo srityje vertinimo kategorijos

Kategorija	Subkategorija	Pvz:
Gyventojų aktyvumas	Didėjantis aktyvumas	P.K.1. „Skambina informuodami apie grėsiantį ar jau susidariusį įvykį./ Skambina padėkoja/ Skambina išreikšdami nepasitenkinimą“
	Taisyklių nepaisymas	PGT. „Gyventojai nesuvokia grėsmių“
	Gyventojų abejingumas	PGT. „Žmonių sąmoningumas susijęs su skurdžia buitimi“ P. K.1. „Nusikalstamos veiklos toleravimas“ SEN.1. „Nematomas tikslas eiti į darbą“
	Kviečiami posėdžiai savivaldybėje	SAV.1. „Kviečiami posėdžiai, kuriuose kiekvienas kalba apie savo „barą“
Institucijų iniciatyvumas	Kitų organizacijų iniciatyvumas	PGT. „Pasvalio Rotary klubo sponsoriuojama akcija, kurios metu nupirkta 40 gaisro daviklių“ P.K.1. „Svarbi nevyriausybinių ir kitų savanoriškų organizacijų veikla“ PGT. „Kartu su Omnitel – buvo dalinami vieno mygtuko paspaudimo aparatai“
	Bendra institucijų veikla saugumo užtikrinimo labui	PGT. „Bendradarbiaujame su seniūnija, dalinamės informacija apie rizikos grupes“ SEN. 1. „Bendradarbiaujame su policijos atstovais“ PGT. „Bendradarbiaudami rengiame reidus, vieni iš jų Pirotechnikos reidai“
	Saugios savivaldybės principų realizavimas	SAV.3. „Igyvendinami saugios savivaldybės principus sisteminame informaciją“ PGT. „Iš saugios savivaldybės nuostatų vykdoma gaisrų sauga“
	Reidų organizavimas	PGT. „Siekiant užkirsti kelią gaisrams ir jų pasekmėms“ P.K.2. „Siekiant išaiškinti kuo daugiau neblaivių vairuotojų kontrolės priemonės vykdomos nuolat...“
	Savivaldybės funkcija – visų grandžių apjungimas	SAV. 2. „Viskas yra viename kumštyje“ SAV.1. „Kiekvienoje situacijoje reikia elgtis išmaniai“ „Savivaldybė telkiasi, kai reikia pasitelkti ūkininkus“

3.2.4. Saugumo stiprinimo veiklos rezultatų ir saugumo būklės pokyčių vertinimas

Racionalus institucijų vykdomos prevencinės veiklos vertinimas analizuojamas Vidaus reikalų ministerijos atliekamų sociologinių tyrimų, Statistikos departamento, Informatikos ir ryšių departamento, Pasvalio policijos komisariato surinktų statistinių duomenų restrospektyvoje. Tik realūs skaičiai gali parodyti koks rezultatas yra pasiekiamas vykdant prevencinę veiklą. Nusikalstamų veiklų, gaisrų pasireiškimo dažnis gali būti interpretuojami kaip efektyvios ar tobulintinos veiklos rezultatas. Objektiviūs statistiniai duomenys leidžia įvertinti esamą situaciją. Taigi, statistinių duomenų analize bus siekiama rasti veiklos ir rezultatų tarpusavio koreliaciją. Efektyvūs projektai gali lemti antisocialinių veiksnių pasireiškimo mažėjimą, mažiau efektyvūs analogiškai – antisocialinių veiksnių pasireiškimo didėjimą.

Vidaus reikalų ministerijos atlikto sociologinio tyrimo „Policija visuomenės ir pareigūno akimis: kokios policijos reikia valstybei ir piliečiui? duomenimis per pastaruosius metus pagerėjo gyventojų nuomonė daugeliu klausimų, susijusių viešojo saugumo būklės ir policijos vertinimu. 2005 m. – 2012 m. apklausų duomenys parodė, kad tendencingai kilo respondentų saugumo jausmas taip pat 2012 m. 64 % iš 3022 apklaustųjų vienos iš saugumą užtikrinančių institucijų darbą vertina gerai. Skaičiai nuo 2005 m. kas metais kilo. Taigi, policijos veikla kas metais buvo vertinama vis labiau teigiamai nei neigiamai. Taip pat apklausų duomenys parodė, kad respondentai mano, kad yra svarbus ir gerai vertinamas reagavimas į pranešimus taip pat svarbi ir teigiamai vertinama kelių eismo priežiūra, tačiau pastebėtina tai, kad informavimas apie savo veiklą gyventojus yra vertinamas kaip nelabai svarbus aspektas taip pat kaip nelabai svarbus ir prastai vertinamas yra policijos įsitraukimas į vietos bendruomenių sprendimą taip pat nusikaltimų ir kitų tėsės pažeidimų prevenciją.

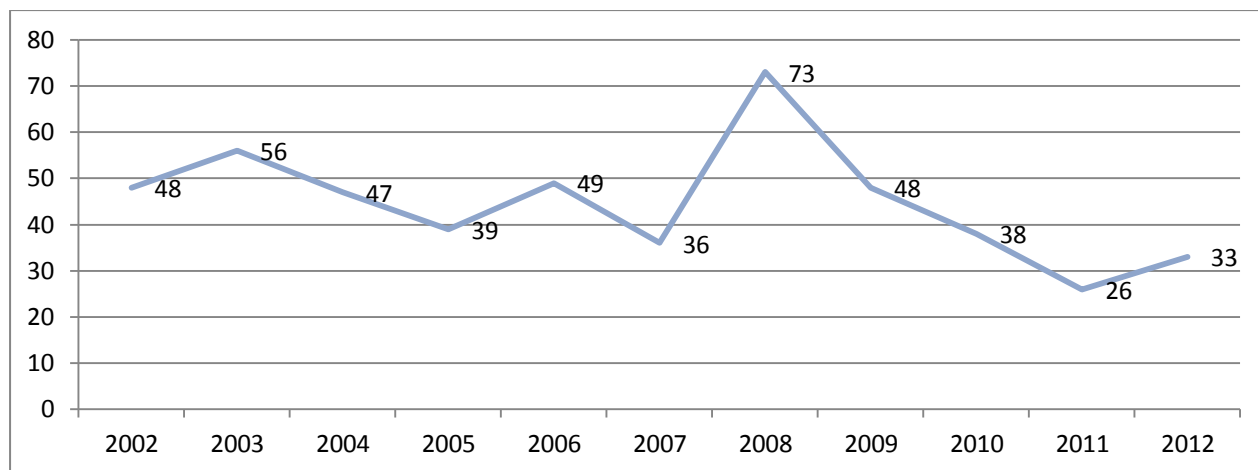
Nors atliekamo tyrimo metu respondentai pasisakė už tai, kad opi problema yra rizikos grupės sudarančių asmenų „jaunėjimas“, gauti duomenys parodė, kad bendra situacija mieste yra nors, kai kuriais atvejais nežymiai, tačiau gerėjanti. Tai parodo tendencingas nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veiklas mažėjimas, darytina prielaida, kad prevencinės veiklos gausa daro teigiamą įtaką užkardant antisocialinius nepilnamečių veiksmus.

9 lentelė. Duomenys apie nusikalstamas veikas padariusius nepilnamečius asmenis

Eil. Nr.	Duomenys apie nusikalstamas nepilnamečių veikas	2011m.	2012m.	2013m.
1.	Nepilnamečiai, iš jų vyrai	28	32	15
2.	Moterys	2	4	0
3.	14- 15 metų	5	9	4
4.	16- 17 metų	25	27	11
5.	Užregistruota įtariamų asmenų viso:	30	36	15
6.	Išaiškinti nusikaltimai	48	33	13
7.	Sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai	7	1	1
8.	Baudžiamieji nusižengimai	8	3	1
9.	Viešosios tvarkos pažeidimai	1	3	1
10.	Vagystės	21	18	9
11.	Įtariamai (kaltinami) padarę vagystes	19	25	12
12.	Turintys pradinį išsilavinimą	20	21	5
13.	Turintys pagrindinį išsilavinimą	10	15	10
14.	Mokosi bendrojo lavinimo mokykloje	22	24	10
15.	Nesimokantys	1	6	1
16.	Pakartotinai padarė nusikalstamą veiką	17	12	2
17.	Nusikalstamas veikas padarė būdami neblaivūs	3	10	7

Analizuojant Pasvalio r. policijos komisariato vedamą statistiką apie nepilnamečių padarytas nusikalstamas veikas, gauti duomenys pateikti 9 – oje lentelėje. Lentelė sudaryta pagal Pasvalio policijos komisariato vedamą statistiką. Duomenys deklaruoja esamą situaciją tiriamuoju laikotarpiu. Skaičiai yra kintantys, nes išaiškinama užregistruotų nusikaltimų, randama ieškomų asmenų ir pan. Nepilnamečių įtariamų (kaltinamų) padariusiais vagystes skaičius buvo panašus. Duomenys parodė, kad nepilnamečių padariusių nusikalstamas veikas daugiausia turintys pagrindinį išsilavinimą ir yra besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose. Taip pat paminėtina, kad buvo ir tokių nepilnamečių, kurie „*neišmokę pamokų*“ nusikalstamą veiką padarė pakartotinai.

Duomenys pateikti apie nusikalstamas veiklas padariusius asmenis parodo, kad situacija krypta teigiama linkme. Lyginant trijų metų duomenis, pastebėtina, kad tryliktais metais užfiksuojami mažiausi skaičiai. Nors paminėtina tai, kad šiuo metu tai dar ne iki galo užpildyta anketa, nes 2013 m. vis dar tęsiasi.

4pav. Nepilnamečių, įtariamų (kaltinamų) padarius nusikalstamas veiklas, skaičius

10 lentelė. Užregistruotų gaisrų skaičiaus pokytis

Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Užregistruotų gaisrų skaičius	360	216	152	150	263	149	141	144	119	145	109

Lentelė sudaryta pagal statistikos departamento pateiktus duomenis apie užregistruotų gaisrų skaičių. Užregistruotų gaisrų skaičius Lietuvos statistikos departamento duomenimis, nuo 2002 m. iki 2012m. sumažėjo tris kartus (žr. 10 lent.). Tai deklaruoja efektyvumą vykdomų prevencinių programų orientuotų į įvairias amžiaus grupes. Aiškiai matoma koreliacija tarp rezultatyvios veiklos ir sumažėjusio gaisrų skaičiaus.

Kadangi eismo saugumas bene viena iš svarbiausių saugumo užtikrinimo klausimų, labai svarbu, kad nuo 2008 m. eismo saugumo situacija pagerėjo. Reikia įvertinti tai, kad Pasvalio r. policijos komisariatas su gana mažais turimais žmogiškaisiais ištekliais pakankamai gerai užtikrina eismo saugumą.

Lentelė sudaryta pagal Pasvalio r. policijos komisariato vedamą statistiką apie užregistruotus neblaivius asmenis. Pastebėtina tai, kad pats statistikos vedimas yra skatintinas, nes apžvelgiant priemones ir rezultatus institucijoje galima daryti tam tikras išvadas. Kurios, galėtų būti kaip įrodymas ar vykdoma veikla yra efektyvi ar dar tobulintina.

11 lentelė. Užregistruoti neblaivūs vairuotojai

Metai	2008	2009	2010	2011	2012
Išaiškinta neblaivių vairuotojų	231	170	132	112	142
Iš jų sukėlė eismo įvykius	35	26	16	30	39

Siekiant valdyti rizikos veiksnių pasireiškimą ir mažinti gyventojams, turtui ir aplinkai kylančius pavojus, Pasvalio r. savivaldybė kartu su kitomis teritorijoje veikiančiomis saugumą užtikrinančiomis institucijomis, aktyviai veikia įgyvendindamos saugumo užtikrinimo priemones. Tačiau pastebima tai, kad daugelio veiklos krypčių vykdymas reglamentuotas teisės aktuose, todėl nuostatų vykdymas yra privalomas. Tačiau, bet kuriuo atveju, Pasvalio r. savivaldybėje veikiančiose institucijose pastebima motyvacija – atnaujinti planus, įdiegti naujus ir pan.

12 lentelė. Saugumo stiprinimo veiklos rezultatų ir saugumo būklės pokyčių vertinimo kategorijos

Kategorija	Subkategorija	Pvz:
Esamos situacijos vertinimas	Policijos komisariato Sisteminami statistiniai duomenys	P.K.2. „Gyventojų aktyvumą parodo telefono skambučių statistika, kai yra pranešama apie pažeidėjus”
		P.K.1 „Pažeidėjų ir nusikaltėlių amžiaus jaunėjimas”
		SEN.1„Rizikos šeimų jaunėjimas”

IŠVADOS

1. Saugumo samprata sutelkia dėmesį į tris pagrindines tarpusavyje susijusias saugumo stiprinimo sritis: gyventojų, turto ir aplinkos apsaugą. Kiekvienoje iš šių sričių svarbus vaidmuo tenka bendruomenėms ir vietos lygmens institucijoms, nes pavojingos situacijos susidaro konkrečioje lokaloje vietoje. Todėl prevencija ir operatyvi reakcija iš artimiausios aplinkos yra efektyvios saugumo užtikrinimo veiklos pagrindas.
2. Nesaugumas nėra tik nusikalstamumas, jis vertinamas plačiau: tai ir civilinė, priešgaisrinė sauga, ir eismo saugumas, visuomenės sveikata, vaikų saugumas, gamtinės grėsmės ir kt. Tad siekiant kompleksiškai spręsti saugumo problemas, reikalinga sutelkti įvairių institucijų (teritorinių nacionalinio lygio institucijų padalinių, savivaldybei priklausančių organizacijų ir jų padalinių, pačios savivaldybės) veiklą bendram tikslui siekti.
3. Kiekvienoje teritorijoje veikia skirtingi nesaugumo veiksniai – skirtingos rizikos, skirtingos rizikos grupės. Tai turi būti įvertinta siekiant numatyti optimalias saugumo stiprinimo priemones.
4. Svarbūs veiksniai, lemiantys visuomenės įsitraukimą į saugumo užtikrinimo veiklas yra savisaugos kultūros lygis, vertybės, išprusimas. Todėl organizuojant saugumo stiprinimo veiklą savivaldybėje tikslinga įtraukti ir kultūros, švietimo įstaigas, religines bendruomenes.
5. Siekiant gerinti saugumo būklę labiau įtraukiant vietos lygmens institucijas ir gyventojus, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. patvirtino Saugios savivaldybės koncepciją. Įvairios saugumo stiprinimo veiklos vietos lygiu buvo vykdomos ir iki patvirtinant Saugios savivaldybės koncepciją. Kadangi koncepcijos nuostatos nėra privalomos įgyvendinti savivaldybėse, 2011 m. pastebėtas savivaldybių pasyvumas ir vengimas keisti nusistovėjusias praktikas šioje srityje. Tačiau šiame dokumente numatytų uždavinių įgyvendinimas 2012 m. įgavo didesnę mastą. Tai rodo, kad daugelis savivaldybių pradeda geriau suvokti integruoto požiūrio į saugumą būtinumą.
6. Siekiant valdyti rizikos veiksnių pasireiškimą ir mažinti gyventojams, turtui ir aplinkai kylančius pavojus, Pasvalio rajono savivaldybė kartu su specializuotomis saugumą užtikrinančiomis institucijomis aktyviai veikia įgyvendindamos saugumo užtikrinimo priemones. Tai rodo vykdomų projektų, prevencinių priemonių, organizuojamų akcijų gausa. Pastebėtina tai, kad savivaldybė stengiasi informuoti ir įtraukti į saugumo užtikrinimo veiklą miesto gyventojus.
7. Pasvalio rajono savivaldybė, siekdama veikti kryptingai, analizuoja ir vertina rizikos veiksnius bei svarbiausias rizikos grupes. Nesaugumo veiksniai susisteminami, nes kiekvieno iš jų valdymui įtraukiamas skirtingas dalyvaujančių institucijų rinkinys.

8. Pasvalio rajono saugumo srityje dirbančių specialistų interviu rezultatai rodo, kad ypatingo ir nuolatinio įdirbio reikia daugiavaikėms, vienišoms, asocialioms motinoms, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų asmenims, į policijos akiratį pakliuvusiems nepilnamečiams asmenims. Šios socialinės grupės yra vertinamos kaip pagrindinės rizikos grupės. Sprendžiant šių grupių problemas, tikėtina, kad pagerėtų nusikalstamumo srities saugumo būklė.
9. Saugumo kitimo statistiniai duomenys rodo teigiamą pokytį, kuris gali būti vertinamas kaip koreliacija tarp gerėjančios saugumo situacijos ir saugumo užtikrinimo priemonių taikymo efektyvumo. Paminėtini, tokie kaip nuo 2002 m. iki dabar tris kartus sumažėjęs užfiksuotų gaisrų pasireiškimo dažnis, nepilnamečių asmenų padariusių nusikalstamas veiklas skaičiaus mažėjimas ir kt.

SIŪLYMAI

1. Vidaus reikalų ministerijos skyriui atsakingam už Saugios savivaldybės koncepcijos įgyvendinimo stebėseną siūlytume sukurti internetinį puslapį. Šioje erdvėje, valstybės suinteresuotų institucijos ir savivaldybių darbuotojai dirbantys įvairiose saugumo srityse galėtų diskutuoti, keistis informacija, gerosios praktikos pavyzdžiais saugios savivaldybės kūrimo klausimais. Taip pat už koncepcijos įgyvendinimą atsakingiems darbuotojams būtų tikslinga dalyvauti renginiuose. Organizuoti metinį renginį kartu su Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentu, kuriame būtų pristatyti ir aptarti koncepcijos įgyvendinimo rezultatai, diskutuojamos problemos.
2. Vykdyti rizikos veiksnių, rizikos grupių sistemingą kontrolę ir į tai orientuoti spektrą tikslingų priemonių, kurios leistų sumažinti rizikos grupių veikimą, taip paralelėje mažinant grėsmių pasireiškimo tikimybę. Kaip tai įgyvendinama praktikoje galima pasimokyti iš Kupiškio savivaldybės, kuri, tam tikromis dienomis pradėjo taikyti rizikos grupių kontrolę. Priemonių gyvendinimui reikalinga ne tik tikslinga saugumo stiprinimo veikla, bet ir priimami teisingi, adekvatūs situacijai politiniai sprendimai.
3. Remiantis kitų šalių taip pat kitų Lietuvos miestų gerąją patirtimi skatinti savanoriškų draugijų formavimąsi, šiuo atveju rekomenduotina formuoti savanorišką ugniagesių draugiją, dažniau organizuoti gaisro pratybas.

4. Plėsti jaunimo centrų veiklą, organizuojant užsiėmimus ne tik iki mokyklinio amžiaus vaikams bet ir vyresniam, iki 18 metų jaunimui. Pritraukiant į šiuos centrus savanorius, kurie prisidėtų prie veiklų organizavimo. Taip pat siūlytina, kad aktyvesnis būtų ir nevyriausybinis sektorius.
5. Palaikyti tarp institucinį bendradarbiavimą, didinti gyventojų aktyvumo lygį. Siekti, kad saugumą užtikrinančių organizacijų ir bendruomenės bendradarbiavimas taptų didžiausios svarbos dalyku. Rekomenduotina skalbti informaciją ne tik apie galimus pavojus ir jų mažinimo galimybes, tačiau taip pat vadovaujantis viešumo ir atvirumo principais, teikti informaciją apie vykdomos veiklos rezultatus, organizuoti institucijų atstovų kartu su bendruomenių nariais susirinkimus, kurių metu būtų galima ne tik informuoti gyventojus, bet tuo pačiu išklausti pastarųjų nuomonę.

LITERATŪRA

1. **Astrauskas A.** Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra: mokslinis leidinys. - Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. – 83 p. ISBN 9955-563-125
2. **Astrauskas A., Galinienė B.** Vietos savivalda Lietuvoje: teoriniai ir istoriniai aspektai. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2003. - 90 p. ISBN 9986 – 195 – 659
3. **Buzan B.** Žmonės, valstybės ir baimė. – Vilnius: Eugrimas, 1997, 70 – 73 p. ISBN 9986- 752- 22- 1
4. **Bitinas B. ir kt.** Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. – Klaipėda: socialinių mokslų kolegija, 2008. – 108 p. – ISBN 978-9986-31-267-3
5. **Babachinaitė G.** Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje // Jurisprudencija: mokslo darbai. – Vilnius: Mykolo Romerio Teisės saugos fakulteto Kriminologijos katedra, 2006, Nr. 1 (79), 26 p. – ISSN1392-6195
6. **Čyras P.** ir kt. Gyventojų apsauga ekstremaliose situacijose. – Vilnius: Technika, 2008, 16 p. – ISBN 978 – 9955 - 28 – 349 – 2
7. **Degutis M.,** Ramonaitė A., Žiliūkaitė R. Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas, Vilnius, 2008.
8. **Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.** Valstybės žinios, 1995-05-16, Nr. 40-987 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=19841&Condition2=> [žiūrėta 2013 08 29]
9. **Gudelis D.** Savivaldybių veiklos matavimo modeliai ir jų įgyvendinimo galimybės Lietuvoje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007. 55 – 56p.
10. **Jagelavičius A.** Policijos administracinės veiklos pagrindai. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002 , 24 p. ISBN 9955 – 442 – 81 – 6
11. **Kardelis K.** Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai: vadovėlis / 3-iasis leidimas. – Šiauliai: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2005. – 398 p.
12. **Laurinavičius A.** Bendruomenės teisėtvara. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001. – 183 p. – ISBN 9955- 442- 48- 4
13. **Lietuvos Respublikos vyriausybės 2011– 08– 16 nutarimas Nr. 11-1598-02 “Dėl Lietuvos Respublikos savanorių ugniagesių veiklos įstatymo koncepcijos patvirtinimo“.**

- http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100296&p_query=&p_tr2=&p_org=102&p_fix=y&p_gov=y [žiūrėta 2013 08 29]
14. **Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas**, Valstybės žinios, 1994, Nr. 55-1049. <http://www.infolex.lt/ta/65125> [žiūrėta 2013 08 05]
 15. **Lietuvos Respublikos civilinės saugos įstatymas**, Valstybės žinios. 2009, Nr. 159-7207 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363858 [žiūrėta 2013 08 05]
 16. **Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas**, Valstybės žinios. 2002, Nr. IX- 1225 http://www.vrm.lt/fileadmin/Padaliniu_failai/TVUD/LR_priegaisrines_saugos_istatymas.pdf [žiūrėta 2013 08 05]
 17. **Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas**, Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2853 http://www.sac.smm.lt/images/file/e_biblioteka/Lietuvos%20Respublikos%20svietimo%20istatymas.pdf [žiūrėta 2013 08 05]
 18. **Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas**, Valstybės žinios. 1998, Nr. 18-400 <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=59154&Condition2=> [žiūrėta 2013 08 05]
 19. **Lietuvos standartizacijos departamentas**. Inžineriniai geologiniai ir geotechniniai tyrimai Lietuvos karstiniame regione ir Lietuvos standartų taikymas. http://www.lsd.lt/typo_new/index.php?id=203&tx_ttnews%5BpS%5D=1285483501&tx_ttnews%5Btt_news%5D=369&tx_ttnews%5BbackPid%5D=147&cHash=46e5c46832 žiūrėta [201310 14]
 20. **Luobikienė I.** Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga. – Kaunas: Technologija, 2006. – 68 p. – ISBN 9955-25-122-0
 21. **Mačiulytė J., Ragauskas P.** Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versus aureus, 2007. – 107 p. – ISBN 978-9955-023-2
 22. **Matulionytė E.** Grėsmių nacionaliniam saugumui nustatymas ir jų prevencijos galimybės // Jurisprudencija. 2008, Nr. 4(106). 94 – 95 p.
 23. **Mikulskienė B. ir kt.** Saugios savivaldybės vertinimo sistemos formavimas // Socialinės technologijos.- Vilnius, 2011, Nr. 1 (2), 285 p. ISSN 2029 – 7564
 24. **Nilsen P., Hudson D.S., Kullberg A., Timpka T., Ekman R., Lindqvist K.** Making sense of safety // Injury Prevention, 2004, 71-73 p. <http://injuryprevention.bmj.com/content/10/2/71.full.pdf> [žiūrėta 2013 08 27]

25. **Nikartas S.** Piliečių dalyvavimo formos užtikrinant visuomenės saugumą Lietuvoje. – Teisės institutas. Konferencijos medžiaga – Vilnius, 2010, 1-10 p.
26. **Nedzinskas E.**, Janušauskas A., Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos aktualijos Lietuvoje // Vadyba. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, 2 (13), 107 p. – ISSN 1648 – 7974. – URL - http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC
27. **Pasvalio rajono savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planas.** Pasvalys. 2012, 5 – 65 p.
28. **Paulauskas R.** Leono Jovaišos asmenybės koncepcija: lyginamoji analizė // Acta Pedagogica Vilnensia, 2010, 62 p. ISSN 139-5016
29. **Pitrėnaitė B.** Ekstremalių situacijų valdymo sistemos projektavimo principai ir jų vertinimas // Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, Nr. 22 / 2007, 17 p. – ISSN 1648 – 2603
30. **Pitrėnaitė B. ir kt.** Saugios savivaldybės organizacinės valdymo struktūros kūrimas // Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, T. 10, Nr. 4 / 2011, 643 – 657 p. – ISSN 1648-2603. – URL - https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/
31. **Pruskus V.** Sociologija: teorija ir praktika. – Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija, 2004. – 199 p. – ISBN 9955-9655-0-9
32. **Rupšienė L.** Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija: metodinė knyga. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 63 p. – ISBN 978-9955-18-248-1
33. **Saugios savivaldybės koncepcija.** Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. – Vilnius, 2011. <http://www.vpgt.lt/go.php/lit/IMG/760> [2013 09 04]
34. **Savivalda – piliečiui ir bendruomenei.** Lietuvos savivaldybių portalas. <http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida&id=117> [žiūrėta 2013 08 05]
35. **Strateginių tyrimų centras.** Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2006. – Vilnius: Generolo Jono Žemaičio karo akademija. – 2007. ISSN 1648 – 8016. – 159 – 162 p.
36. **Statistikos departamentas.** Užregistruotų gaisrų skaičius Pasvalio rajono savivaldybėje. (2002 – 2012) <http://www.osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1723&status=A> [2013 09 28]

37. **Svanstrom L.** It all starte din Falkoping, Sweden: Safe Communities – global thinking and local action for safety // International Journal of Injury Control and Safety Promotion, 2012, vol. 19, No. 3 p. 204 – 206
38. **Šlapkauskas V.** Visuomenės saugumo ir žmogaus teisių ryšys tarp antiterorizmo ideologijos legitimacijos pagrindas // Jurisprudencija, 2005, t. 68 (60), 26 p.
39. **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. – 467 p. – ISBN 9955-563-26-5
40. **Vanagas R.** Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006. – 350 p. – ISBN 9955-19-022-1
41. **Viešosios policijos skyriaus veikla 2013 m.** Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Pasvalio rajono policijos komisariato veiklos už 2012 m. ataskaita.
42. **Vileikienė E.** Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo vertinimas/ Užsakovas: Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija [žiūrėta 2013 06 12]
43. **Vietos savivaldos chartija**
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=48874&Condition2=>
[žiūrėta 2013 08 05]
44. **VRM Ataskaita apie saugios savivaldybės koncepcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184, įgyvendinimą 2011 metais.**
<http://www.vrm.lt/lit/Saugios-savivaldybes-koncepcija/747> [žiūrėta 2013 11 05]
45. **VRM Ataskaita apie saugios savivaldybės koncepcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184, įgyvendinimą 2012 metais.**
<http://www.vrm.lt/lit/Saugios-savivaldybes-koncepcija/747> [žiūrėta 2013 11 05]
46. VRM Lietuvos gyventojų požiūris į teisėsaugos institucijas ir viešojo saugumo būklės vertinimas, 2012
47. **Žalnerauskas, V.** Ar tvirtas lietuviškos demokratijos pamatas? Prieiga per internetą:
<http://www.politikosaktualijos.lt/archyvas/ar-tvirtas-lietuviskos-demokratijos-pamatas/> [žiūrėta 2013-08-07]

Želvytė O. Pasvalio rajono savivaldybės veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimas / Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. B. Pitrėnaitė – Žilėnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. –76 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe yra nagrinėjama savivaldybės ir suinteresuotų institucijų veikla saugumo užtikrinimo srityje. Siekiama įvertinti, ar savivaldybės teritorijoje veikiančių institucijų bendra veikla stiprinant gyventojų saugumą yra rezultatyvi. Pirmojoje darbo dalyje nagrinėjami teoriniai požiūriai į saugumo užtikrinimą vietos savivaldos lygiu. Antroji dalis skirta analizuoti Lietuvos savivaldybių veiklos ypatumus Saugios savivaldybės koncepcijos požiūriu. Apžvelgiama Saugių savivaldybių Lietuvoje kūrimo patirtis ir pasiekimai 2011 ir 2012 metais. Atliktas empirinis tyrimas, apklausiant Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje saugumo užtikrinimo funkcijas vykdančias institucijas. Trečioji darbo dalis skirta šio tyrimo rezultatų analizei. Nagrinėjamas ir vertinamas šių institucijų bendradarbiavimas siekiant kurti saugesnę aplinką Pasvalio rajono savivaldybėje.

Reikšminiai žodžiai: gyventojų saugumas, saugumas, saugi savivaldybė

Želvytė O. Evaluation of Pasvalys region municipality's activities strengthening safety of the inhabitants / Master's Work in Crisis management. Supervisor prof. dr. B. Pitrėnaitė – Žilėnienė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 76 p.

ANOTATION

This Master Work investigates activities of municipality's and responsible institutions in safety assurance. The goal is to evaluate if actions taken by regional institutions to increase the safety level for inhabitants is bringing desired results. The theoretical attitudes to safety assurance in local municipality are evaluated first. The second part covers analysis of Lithuanian municipalities activities features, in respect to Safe community concept. The experience of the establishment of Safe communities in Lithuania in 2011 and 2012 is presented. The empirical test is performed by interviewing the institutions in Pasvalys region that are responsible for safety. The third part of this work analyses the results of this investigation. The cooperation of these institutions in creating a safer environment in Pasvalys municipality are investigated and evaluated.

Key words: safe community, safety, public safety

Želvytė O. Pasvalio rajono savivaldybės veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimas / Nepaprastųjų situacijų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. B. Pitrenaitė – Žilėnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013. – 76 p.

SANTRAUKA

Šiandienos visuomenė gyvena tokioje aplinkoje, kuri turi tendenciją būti vienu ar kitu aspektu rizikinga. Todėl daugelyje valstybių, taip pat ir Lietuvoje, būtina kurti ir plėtoti efektyviai ir veiksmingai veikiančias gyventojų, turto, aplinkos, infrastruktūros saugumo užtikrinimo sistemas. Gebėjimas kurti saugią aplinką priklauso ne tik nuo atsakingų institucijų veiklos, bet ir nuo kiekvieno iš gyventojų suinteresuotumo kurti saugius namus, saugią gyvenamąją aplinką, saugias mokyklas, saugią infrastruktūrą, kur vienu ar kitu atveju galima rasti bendruomenės nario susisaistymą, jam aktualioje sferoje.

Saugumo užtikrinimo problema itin aktuali šiandieninėje visuomenėje. Šiame kontekste išryškėja bendra užduotis – kurti, o kartu ir įgyvendinti saugumo užtikrinimo priemones taip pat stiprinti bendruomenes, pastaroji užduotis priskirtina spręsti ne tik savivaldybių politikams bet taip pat kitoms suinteresuotoms institucijoms, kurios visos kartu turi dirbti bendro tikslo linkme. Būtent todėl formuojamas probleminis klausimas, ar savivaldybės teritorijoje veikiančių institucijų bendra veikla stiprinant gyventojų saugumą yra rezultatyvi?

Magistro baigiamojo darbo **objektas** – Pasvalio rajono savivaldybės veikla stiprinant gyventojų saugumą.

Tikslas. Išanalizuoti ir įvertinti savivaldybės veiklos stiprinimą gyventojų saugumo atžvilgiu.

Tyrimo metodai. mokslinės literatūros, teisės aktų, institucijų dokumentų ir statistinių duomenų analizė, bei pusiau struktūrizuotas interviu.

Magistro baigiamajame darbe išnagrinėti saugumo užtikrinimo teoriniai aspektai. Apžvelgti Lietuvoje Saugios savivaldybės koncepcijos požiūriu gyventojų saugumo užtikrinimo ypatumai. Atliktas Pasvalio rajono savivaldybės veiklos stiprinant gyventojų saugumą vertinimas, kurio metu buvo išaiškinti kokia veikla atliekama įgyvendinant saugumo užtikrinimą mieste. Susisteminius gautus rezultatus, pateiktos išvados bei pasiūlymai.

Nagrinėjama problemą teoriniu lygiu, nustatyta, kad saugumo stiprinimo srityje svarbus vaidmuo tenka ir bendruomenėms, ir vietos lygmens institucijoms, nes pavojingos situacijos susidaro konkrečioje

lokaliaje vietoje. Todėl siekiant kompleksiskai spręsti saugumo problemas, reikalinga sutelkti įvairių institucijų veiklą bendram tikslui siekti bei įtraukti vietos bendruomenes.

Apžvelgus Saugios savivaldybės kūrimo Lietuvoje patirtį per pastaruosius du metus, vis dar stebimas savivaldybių pasyvumas ir vengimas keisti nusistovėjusias praktikas saugumo stiprinimo srityje, nors 2012 m. saugių savivaldybių kūrimas įgavo didesnę mastą.

Išanalizavus ir įvertinus Pasvalio rajono savivaldybės veiklą stiprinant gyventojų saugumą nustatyta, kad siekdamas veikti kryptingai, šioje srityje veikiančios institucijos analizuoja ir vertina rizikos veiksnius bei svarbiausias rizikos grupes. Kiekviena iš jų atskirai ir bendromis pajėgomis aktyviai veikia įgyvendindamos saugumo užtikrinimo priemones. Tai rodo vykdomų projektų, prevencinių priemonių, organizuojamų akcijų gausa. Saugumo kitimo statistiniai duomenys rodo teigiamą pokytį, kuris gali būti vertinamas kaip koreliacija tarp gerėjančios saugumo situacijos ir saugumo užtikrinimo priemonių taikymo efektyvumo. Darbo pabaigoje pateikti siūlymai plėtoti bendradarbiavimą, didinti gyventojų aktyvumą, skatinti savanorišką veiklą.

Želvytė O. Evaluation of Pasvalys region municipality's activities strengthening safety of the inhabitants / Master's Work in Crisis management. Supervisor prof. dr. B. Pitrenaitė – Žilėnienė. – Vilnius: Faculty of Politics and Management, Mykolas Romeris University, 2013. – 76 p.

SUMMARY

The current community lives in an environment prone to be risky in different aspects. Therefore it is necessary to create and develop systems that assure safety for the inhabitants, their property, environment and infrastructure. This is relevant for most of the countries as well as for Lithuania. The creation of the safe environment depends not only on the activities of the responsible institutions, but also on the level of interest of every citizen to create safe home, safe living environment, safe schools, safe infrastructure, where everyone is related in the responsible areas.

This way the common goal becomes clear- establish and at the same time implement safety assurance tools this way strengthening the communities. This task must be executed by mutual cooperation of both municipality politicians and responsible institutions. Therefore the general question is raised: is the cooperation between institutions working in the municipality useful?

The object of the Master's Work - actions of the Pasvalys municipality in pursuit of strengthening of the safety of the inhabitants.

The goal is to analyze and evaluate the actions taken and results achieved by the municipality to strengthen the safety of the inhabitants.

The methods: analysis of scientific literature, law, institutions' documents and statistical data, and half-structured interview.

The theoretical aspects of the assurance of safety are investigated. The peculiarities of assuring inhabitants' safety according to Lithuanian Safe Municipality concept are explored. The actions of the Pasvalys municipality to increase the safety of the inhabitants are evaluated and revealed. The results are summarized and the conclusions and suggestions are provided.

The findings of the theoretical investigation of the problem are that both communities and local institutions together play key role in increasing the safety level at the specific community. Therefore it is necessary to focus actions of different institutions together and include the local communities in order to solve the safety problems in the integrated manner.

The exploration of the experience of creating Safe communities in Lithuania in the last two years show the passiveness of the municipalities and avoidance of changing the existing practices related to the increase of the safety, although creation of the Safe municipalities accelerated in 2012.

The institutions related to safety analyze and evaluate risk aspects and the most relevant risk groups. This is revealed through analysis and evaluation of the Pasvalys municipality's actions in pursuit of increasing safety of the inhabitants. Every institution individually and also in joint forces actively implement actions to increase the safety. This is proved by the abundance of the active projects, preventive actions and initiatives. The positive improvement is also demonstrated by statistical data. The conclusion is that there is correlation between actions taken to increase the safety and improved safety situation. The Work is completed with suggestions to increase the cooperation, activeness of the inhabitants and volunteering.

PRIEDAI

KLAUSIMYNAS**PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VEIKLOS STIPRINANT GYVENTOJŲ SAUGUMĄ
VERTINIMAS**

Klausimyno pagalba siekiama išsiaiškinti kokią saugumo užtikrinimo veiklą vykdo su saugumu susijusios institucijos, taip pat vykdomos veiklos rezultatams apžvelgti.

Klausimai
1.Už kokias funkcijas atsakingai sričiai Jūs vadovaujate?
2.Kokius rengiate projektus miesto žmonėms, saugumo užtikrinimo labui?
3.Kaip aktyviai žmonės dalyvauja?
4.Ar atliekate tyrimus (apklausa žodžiu, internetu) siekiant sužinoti visuomenės nuomonę apie tai kaip Jūsų institucija yra vertinama ir ar sulaukiate pasiūlymų ką reikėtų daryti kitaip?
5.Kur miesto žmonėms yra skalbiama informacija apie vykdomą veiklą, jos rezultatus? Ar tai yra apgalvota ir prieinama kiekvienam miesto gyventojui?
6.Kaip vertinate saugumo būklę Pasvalyje? 7.Ar miesto gyventojai yra pasirengę netikėtoms situacijoms, ar jie gebėtų apsisaugoti patys ir padėti apsisaugoti kitiems nelaimingo atsitikimo metu? (Subjektyvi nuomonė)